

СЛОВО І ЗБРОЯ

СЛОВО
і
ЗБРОЯ

**СЛОВО
ЗБРОЯ**

**АНТОЛОГІЯ
ПОЕЗІЇ
ВИЗВОЛЬНОЇ
БОРОТЬБИ**

SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
Ukrainian Studies
Vol. 29

WITH WORD AND ARMS

ANTHOLOGY OF THE UKRAINIAN POETRY
dedicated to
THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY (UPA)
and
LIBERATION STRUGGLE OF UKRAINE
1942 – 1967

Edited by
LEONID POLTAWA

Published by the ASSOCIATIONS OF FORMER UPA FIGHTERS
in USA, Canada and Europe
1968

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА
Бібліотека Українознавства
Том 29

СЛОВО І ЗБРОЯ

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ
ПРИСВЯЧЕНОЇ УПА
І РЕВОЛЮЦІЙНО-ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБИ
1942 — 1967

Упорядник і автор біографічних даних
ЛЕОНІД ПОЛТАВА

Видання Товариства к. вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича
— Т. Чупринки в США
Товариства к. вояків УПА в Канаді і Братства к. вояків УПА
ім. св. Юрія Переможця в Європі.
1968

*Мистецьке оформлення
Володимира Ласовського*

*Designed by
Volodymyr Lassowsky*

З друкарні Видавничої Спілки „Гомін України”. 140 Бетирст Ст.
Торонто, Онт. — Канада

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Основоположник українського історичного роману Пантелеймон Куліш так висловився про нерозривну єдність подій у житті людини, народу і всього людства: „Минуле пов'язане із сучасним органічно і нема в сучасному нічого, що не мало б свого коріння в минулому...”.

Полиньмо на крилах уяви в далеке і близьке минуле... Згадаймо про спільні збройні виступи наших князів у добу княжої Української Держави проти азійських напасників. Брязкіт цих княжих мечів через кілька століть перегукнувся з брязкотом козацьких шабель і ревом гармат славних гетьманів козацької державної України — Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Іван Мазепа. „Нехай вічна буде слава, же през шаблі маєм права!” — писав гетьман Іван Мазепа і приклад мазепинців надхнув славних Українських Січових Стрільців. А героїзм Усусусів засвітив смолоскипом Арміям Української Народньої Республіки, соборним Арміям соборного і державного українського народу. Ті Армії вів Головний Отаман Симон Петлюра. З лона тих Армій вийшов один із видатних державників, полк. Євген Коновалець — творець Української Військової Організації, УВО, з якої постала нова сила української нації — революційна Організація Українських Націоналістів, що дійшла до вершин своєї могутності за керівництва Степана Бандери. Збройним раменем революційної ОУН стала створена нею Українська Повстанська Армія, що вела безприкладну боротьбу в обороні прав України за її місце під Божим сонцем, починаючи від 1942 року і — і не кінчаючи й нинішнім днем.

Завдяки боротьбі УПА витворився новий тип українця і, що ще головніше — новий спосіб мислення української людини. Ми в цій затяжній боротьбі стали нацією. Наша національно-державна свідомість зросла настільки, що навіть Сталінові довелося — ненавидячи Україну — задовольняти Україну бодай сповидно всілякими членствами в ОН, у ЮНЕСКО, блахманными не-українськими прапорами та так званими „гимнами”... У незакінченій боротьбі проти Московщини-Росії — Україна та інші поневолені нації ідуть послі-

довно до перемоги, внутрішньо вже перемагаючи ворога. Даремно Москва і в наші часи, в 1967 і 1968 рр., влаштовує показові суди в УССР, саджає до тюрем чи засилає в концентраційні табори молодих українських письменників, істориків, інтелектуалістів. Нікому не спинити всенароднього руху до незалежності, до державності України.

Черпаючи силу і надхнення з славного минулого, якраз співці-поети підсичують це полум'я всенароднього хотіння до боротьби за волю і державність. Бо поети, тісно пов'язані з своїм рідним народом, завжди були немов провісниками, голосами народньої совісті, потреб і вимог народу. Такими були Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, були й розстріляний окупантом Грицько Чупринка, Олекса Влизько та інші. Нова доба дала Україні нових поетів — з національним світоглядом. Майже всі вони, тоді ще молодь, використовуючи період другої світової війни та пізнішу свободу творчості в країнах вільного західного світу, з більшою чи меншою поетичною силою виявили те, чим жила Україна в наші часи, чого бажала, за що знову і знову розпочинала боротьбу.

Під час другої світової війни, першого року німецької окупації України, молодий поет із Харківщини Олекса Веретенченко, ніби перегукуючись із закарпатцем Іваном Ірлявським, віщував прийдешнє оформлення організованої збройної боротьби України проти загарбників; у той же час в іншій стороні України, на Волині, поет Герась Соколенко стверджував, що вже починають підноситися пожежі над Україною, пожежі народнього гніву проти займанців. Молодий поет Михайло Дяченко, що його доля занесла в той бурхливий час з степів до Станиславова, захоплювався, що вже „дзвінких стрепен мелодія залізна пливе на хвилях буревійних днів. Огнями світять чорні ночі грізно, грімких гармат співає лютий гнів”, і радісно запитував: „Кому цей спів? Кому цей гимн могутній? Кому борці привіт в майбутнє шлють?”

Того майбутнього не довелося довго чекати... У 1942 році на Поліссі, а потім на Волині постали перші бойові загони Української Повстанської Армії — перша збройна відповідь України її ворогам. Волею українського народу, з наказу Проводу революційної ОУН почала творитися на нашій Рідній Землі, окупованій землі, за яку бій звели дві великі імперіялістичні потуги — наша Армія. Вона творилася для того, щоб обороняти свій народ від зазіхань ворогів, щоб використати можливу нагоду й довершити повне проголошення відновлення Української Державності. УПА була створена ще й для того, щоб заманіфестувати перед світом нашу третю силу — силу поневолених, але в душах — вільних народів. Врешті, УПА була створена і тому, що кожний її бій — гартував душу україн-

ського народу; кожна пролита в бою краплина крові — цементувала національну свідомість і національну рішучість українського народу, забезпечувала бій на майбутні роки, а при потребі — і сотні років. На віки вічні УПА стала для нас символом хоробрости, незломности, твердої волі та великої людської гідности.

Ще перед другою світовою війною почав формуватися тип українського письменника, поета, як діяча, що, відроджуючи в собі Шевченківський дух і традиції, свідомо скеровував свою творчість на допомогу рідному народові в його святій боротьбі за державність, а не рідко і сам збройно боровся за неї. Тодось Осьмачка, Юрій Клен, Євген Плужник, Грицько Чупринка та багато інших — по той бік, ставали майстрами українського слова, а це вже була боротьба з ворогом. По другий бік кордону з ССРСР, на західноукраїнських землях і в вільних країнах Заходу, формувалися поети-вісниківці. Один із них, лікар і письменник Юрій Липа ще в 1935 році запитував: „Чому найменший робітник, що носить цеглу, відповідає за її укладання? Чому найнижчий вартовий відповідає за свій відтинок фронту, а письменник, найвизначніший муж свого оточення й культури, має бути безвідповідальним?” Вірний цій великій відповідальності, як один із найвидатніших мужів свого оточення і української культури, Юрій Липа, виконуючи обов'язки лікаря УПА, своєю смертю засвідчив правдивість своїх тверджень.

В лавах УПА змагався інший письменник, один із організаторів УПА, новеліст з Винниччини, Йосип Позичанюк, в'язень московських і німецьких тюрем, який загинув у бою проти большевицького окупанта в 1945 році. Одначе, чи ми знаємо всіх мистців, письменників, публіцистів, які не лише дали великий вклад до скарбу української культури, а й віддали своє життя в боротьбі за неї, в боротьбі за Україну? Либонь, не знаємо. Тільки деякі імена мерехтять для нас з того великого сузір'я невідомих борців і творців, як зразки найбільшої посвяти й відповідальности. Це публіцист, сотник Петро Полтава, один із провідників УПА, член УГВР; це мистець-графік Ніл Хасевич, який склав свою голову в боротьбі з ворогом; це ніжна, талановита поетка-вояк Марта Гай; це член ОУН з 1930 року, поет Марко Босслав, якого експресія творчого слова й полум'яна любов до України місцями нагадує нам Шевченка; це маловідомий українській суспільности поет і вояк одночасно — Н. Орелець з-над притоки Дніпра Орелі, який без вагання став під прапор ОУН, керованої Степаном Бандерою, і в 1947 році славно загинув у бої на т. зв. Закерзонні; це автор збірки поезій „Мої повстанські марші”, Петро Волош-Василенко-Гетьманець з Полтавщини, соборник і патріот-повстанець... Це врешті ті поети й стрільці УПА, що їх доля пощадила в боях і навіть вивела у вільний світ, на Захід — Павло Євтушенко, Іван Хміль та інші.

Але й ті українські поети, які волею чи неволею ще в 1940-ові роки й пізніше опинилися поза Батьківщиною, здебільшого на землях Німеччини та інших країн Європи, не були і не є байдужими до боротьби України за свої права. Більшість із них своєю творчістю довели, що не всі українські письменники за кордоном пішли шляхом „самокопирсання, псевдошукань, відриву від животворчого первня України”. Вони не виявили ні хитань, ні залицянь до московського ката, який висилає за кордон прекрасні українські танці, а проти України — висилає танки. Бо чи ж тема теперішньої боротьби українського народу, його найкращих представників — діячів культури й підпільних борців, чи тема недавніх великих боїв УПА — однієї з найгероїчніших армій світу — не варта мистецьких творів? Чи це, попри княжі дружини, мазепинські полки, Усуусів, армії Української Народної Республіки, стрільців Карпатської України, — не є одна з найсвітліших сторінок нашої історії? Чи може мистець не відгукнутися, якщо він має талант і сумління, якщо не пішов шляхами безбатченків, космополітів, низькопоклонників перед ворогом, перед чужими „культурами”?

Три упівські організації, які, для відзначення 25-річчя УПА, своїми заходами і зібраними засобами видають оцю збірку „СЛОВО І ЗБРОЯ” — антологію української поезії, присвяченої УПА і взагалі революційно-визвольній боротьбі України, як теж упорядник збірки і автор біографічних даних поет Леонід Полтава, — за словами старинних римлян — „добре прислужилися Батьківщині”. Ми з почуттям добре виконаного обов'язку передаємо до рук читачів цю антологію (хоч свідомі її нестач коли йдеться про мистецьку вартість деяких творів і повноту зібрання), бо знаємо, що кожний зможе знайти в ній для себе нову насагу до праці в користь воюючої, нескореної і незламної нашої Батьківщини.

ПЕРЕДВІСНИКИ
СТВОРЕННЯ ЗБРОЙНОЇ СИЛИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Твори, написані до початку та під час 2-ї світової війни

Богдан Ігор Антонич

БАТЬКІВЩИНА

Жовті косатні цвітуть на мокрих луках,
Як за днів дитинства, в кучерявій млі.
Вилітають ластівками стріли з лука,
Білі стріли літ.

Оси золоті в чарках троянд розквітлих,
Мокрі зорі куряться під сизий вечір.
Ще горить твоєї молодости світло,
Хоч новий десяток літ береш на плечі.

Слухай: Батьківщина свого сина кличе
Найпростішим, неповторним, вічним словом.
У воді відбилися зорі і обличчя,
Кароокі люди і співуча мова.

Україна

МОЛИТВА

Боже, чи Ти знаєш, як нам віри треба —
Більше, як насущного, черствого хліба,
Чи Ти знаєш нашу тугу ввиш, до неба,
Як тяжить щоденщини колиба.

Як треба усміху Твогого,
Як радості серцям,
Як оборони від усього злого,
Як сонячної віри треба нам.
Як бликитної квітки надії,
Як великої правди — сонця уночі,
Як золотої рівноваги дійсности і мрії,
Як гармонії душі.

Боже, нам Об'явлення треба знову,
Нас січуть осінні сумніву дощі.

Хай почуємо ми Полум'яну Мову
В горіючій кущі.

Україна

КРУТЯНСЬКА ПІСНЯ *)

Спом'янімо в пісні славу Крутів,
Найсвятіше з наших бойовищ!
Крути! Крути! — смолоскип в майбутнє.
Підіймімо наші душі ввиш!

Крути! Крути! Це за Батьківщину
Стати муром, шанцем душ і тіл.
Крути! Крути! Мужньо, воедино
Прямувати в найсвятішу ціль.
Крути! Крути! Час розплати близько,
Вже червоний ворог кари жде.
Крути! Крути! Вічне бойовисько
За майбутній, за світліший день.

Крути! Крути! Мужність і посвята,
Вірність, що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде вперед!

*Львів,
весна 1937*

*) „Крутянська пісня” Б. І. Антонича вперше була опублікована в журналі для молоді „Дорога”, Львів, січень-лютий 1938 р. Музику до цих величних слів написав композитор А. Ярославенко. Цей програмово-політичний твір Богдана Ігоря Антонича не опублікований у советському виданні його творів, де поета, мовляв, „регабілітовано”, ані в пражівському, ані навіть в недавньому закордонному виданні „Зібрані твори”, куди, можна припускати, не ввійшов через недогляд. У 1968 р. до цих слів написав музику український композитор у Львові і переслав свій твір на Захід.

Василь Барка

В ДУХОВНІЙ КАТОРЗІ

День — сірий; день — туманний; і чужа
страшна земля стоїть у скорбнім цвіті.
В духовній каторзі намучена душа
тепер аж почина собі радіти.
О, як відрадно! Господи, тепер
чи подаруєш світло щастя нам —
невольникам, що з ям під баштами, з печер
молитву возсилають небесам?..
Вже знати: подаруєш! на коліна
я падаю й ридаю, й кров'ю чую
неізреченну радість: переміна
прийшла на нашу долю злую..
Є лицарі великі! Є приклонники нові,
і перший раз я духом так радію!
Молюся! жду! благословляю! ви —
брати відважні; з вами думку й дію
ділю, і крихту хліба з краплею води
ділю в залізі тюрм твердих.

Німеччина, Берлін
1944

НОВОНАРОДЖЕНІ

Чужинка молода! Убога ноша;
а син — пелюстка уст погожа.

Курить, немов ясмин, пороша . . .
і горлиця тікає гожа.
Як сонця сон, і як сторожа —
остання айстра, вістка Божа.

В гримучім городі, через каміння
і осени благословенний цвіт,
спішить, до лона пригорнувши сина,
додому мати молода спішить.
Спішить, бо сніг летить через каміння
і осени благословенний цвіт;
в зіниченьках дитяти — синя
волошка від сніжин тремтить.

Де й горлиця тікає кожна, —
чужинка молода! убога ноша.

Від вікон рідного села
на серці вінчик принесла —
нема яснішого на світі,
нема! яснішого на всій повитій
туманами й дротами — на землі,
в метелиці й димучій млі:
нема! В нужденному вигнанні,
на твердях невідомих і страшних,
на квітниках зеленотканих,
руїнах, вибудовах — ти на них
турботи матері взяла,
русява дівчино з села.

СПОГАД

Йти мені судилося місцями,
Де пільма засвічує вогні . . .
Я зустрівся над водою з Вами;
Міст горів військовий вдалині.
За Десну війська неслись невпинно,
Канонада линула з доріг.
Ви співали про волошки сині . . .
Падав перший на травинки сніг.
Смерть шугала гнівно у просторах,
Кликав погляд Ваш війну забудь, —
Враз ракета впала метеором,
Україну кличучи у путь.
Попрощались тужно Ви зі мною,
У темряві зникли між осель.
Вибухали міни за Десною
І сіріла ніч, немов шинель.
За курганням знов бої невпинні,
Стомлені містечком сотні йдуть . . .
Де ж ви, очі, мов волошки сині,
Вас не зможу зроду я забудь.

Україна,
1944

ЗУСТРІЧ

Не сьогодні-завтра буде свято,
Встане слава до Дніпрових хат.
Ти нарвеш безсмертників і м'яти,
Гайдамаків вийдеш зустрічать.
Ти про брата в сотника питаєш,
Забренить вояцький сумно сміх.
Скільки друзів у живих немає,
Не згадати у думках про всіх.
Пронесуться з танками обози,
Заголосить у долині ліс.
Ти могилку свіжу при дорозі
Вгледівши, схвилюєшся до сліз.
На шоломі зелені не пов'яне,
Де вояцька запеклася кров.
Кажуть, тут спочинув брат коханий,
Що з боїв додому не прийшов.

1944

МАТИ

Місяць кидає сріберний жмуток,
Вийшла мати (ні роду, ні плоду)
В чорнім крєпі, як вічний смуток,
Наче мара мого народу.

Тихо-тихо вітер має,
Сива мати синів гукає,
А вони — мов кривавий колос,
І не чують далекий голос:

„Ой, сини мої, вірні сини,
Славо рідної сторони, —
Всюди вас у боях суворих, —
Пізнавав лиховісний ворог.

А тепер почорніли руки,
Орлі очі п'ють хижі круки,
Що на землю цю, горем биту,
Налетіли з усього світу.

Ой, сини мої, вірні сини,
Ви заснули — незбудні сні.
Як же маю тепер я бути?
Вас ніколи уже не вернути.

Спіте, любі мої ви діти,
В нашім краї не можна жити.
Спіте, любі мої, серед поля,
Доля Січі — то наша доля”.

Так голосить і плаче мати,
І шукає синів забитих . . .
Україно моя, розп'ята —
О, як тяжко тебе любити!

В роки війни

КИЇВ

(Сонет)

Ударами здригнеться далечинь,
Загравами покрийється багрово.
Проти мечів підіймуться мечі
І порохом руїн закуриш знову.

Крізь дим пожеж, харчання і кличі
Потвори танків у вогні і крові,
З дітьми зарізаними на плечі
Знов тіні Гонтові й Залізнякаві.

І поховують... Спомин припаде
Страшні могили, наче древній порох,
І встане сонце дуже й молоде

Над вежами Софійського Собору,
На ліс, на степ, на гори і пороги —
Заграють дзвони пісню перемоги.

*Чехо-Словаччина,
перед війною*

ДО ДРУЗІВ

Так дні нас вихрили і жерли,
Ті дні, що йшли назустріч війнам,
Так кожен з нас свій грізний жереб
Із власного шолому вийняв.

Навколо грюкіт, брязкіт міді,
Криваві заграви: так стрем'я,
Коли ми досідали сідел,
Доба тримала нам буремна.

О добрі, о незванні друзі!
Яка нас викликала сила,
Яка неподоланна мужність
Серця нам міццю окрилила?

Яка наказує нам віра,
Крізь млу зневіри й безнадії,
Іти на ті стрімкі узгір'я,
Де стяг відвічний огневіє,

Де ми своєї туги вежі
Колись залишимо на грані,
Для тих, що вирушать по межі
Ще недосягнуті, останні.

Україна,
1938

ПОЛТАВА

Мазепин зір, розпалений огнем,
І лева крик північного, і лави
Розсипані у кур'яві Полтави,
І дні й роки — під бронзовим конем.

Так у серцях задимлених несем
Страшне прокляття пригадів іржавих
І очі тьмить не пишний лавр держави,
А дивдерев над сонним пустарем.

В ухах ще досі гук і бою брязкіт,
пече у горлі чорний чад поразки

І на устах — віків завмерлих пил;

Та знов, і знов вкладаєм ногу в стрем'я
І все буйніш між рутою могил
Мазепинське зростає вірне плем'я.

*Україна, Львів,
1939*

СТЯГ

Доля людини, що хвиля на морі:
Здійметься вгору, донизу пірне,
Щастю зрадієм, поплачемо в горі,
Хвиля пролине, і все промине.

В бурі і грози, страшну непогоду,
В місячні ночі і росяну синь —
Вірним слугою і сином народу
Стяг свій звитяжний в житті пронеси!

Хай він ні разу в руках не схитнеться,
Вниз не хили наболіле плече,
Хай він на вітрі тріпоче і в'ється —
Серце холодне вогнем пропече!

Встануть нові, невідомі дороги —
Прямо і твердо, несхитно іди,
Ждуть нас і кличуть вінки перемоги,
Сяє у путь нам маяк молодий!

В ніч горобину шукаючи броду,
В темінь холодну під зойки грози —
Сином незрадним і вірним народу
Стяг свій прекрасний в борні пронеси!

НАРОДУ СИН . . .

Народу син — я буду з ним,
Йому служу, йому корюся,
Повік живу чуттям одним,
Одним богам із ним молюся,

Бо лиш одна Україна — мати,
Де хвилі неба голубі,
Для неї жити і страждати,
За неї вмерти в боротьбі!

*Німеччина,
(„Остр”- табір),
1943 або 1944*

Михайло Дяченко

ДЗВІНКИХ СТРЕМЕН . . .

Дзвінких стремен мелодія залізна
Пливе на хвилях буревійних днів.
Огнями світять чорні ночі грізно —
Грімких гармат співає люто гнів.
Кому цей спів? Кому цей гимн могутній?
Кому борці привіт в майбутнє шлють?
Кому пеани грають Марса лютні?
Тобі, блаженна воле, їх салют!

*Україна, Станиславів,
1943*

ДЕСЬ ТАМ ВЕСНА . . .

Десь там весна шовкові сіє чари,
Зеленим шумом моляться лани —
А в мене думи, мов осінні хмари
На пустирях чужої далини.

В небес глибині безбережно-сірій
Десь журавлі видзвонюють привіт —
Та лиш мене чужий далекий вирій
Не поверта до батьківських воріт.

Там десь весна: цвітуть черешні білі,
Цілує вітер кучері беріз,
І дивиться на села посумнілі
З рушницею при боці вірний ліс.

І хочеться устати мужньо, месно,
Усе здолати — смерть, і біль, і жах,
Щоб хоч одну таку розкішну вєсну
Прожити там — на рідних берегах...

Австрія, Відень,
1944

СЕЛО

I

Поганьблена земля — гуляло тутки зло,
На зло прийшло криваве літо й осінь.
Стурбовано задивлене село
В сліди того, що вчора відбулося:
Палали обрії, тряслись шляхи...
І падало у лютім змагу місто...
У далечінь, крізь бурю й порохи,
Болючі й радісні летіли вісті.
Та ось, заперши віддих, як у сні,
Село намацує живий свій корінь:
— Інакші зорі блиснуть в вишині
І дух новітній нині заговорить!

II

Земля, земля...

Збідованих полян

Яснішають суворі чола й лиця.
Зароджується в усмішці — земля,
Хвилюється і плаче у зіницях...
За неї стільки витрачено сил,
Насипано ряди могил навколо;
Знівечено чимало пишних сіл
І трупами зволочено їх поле...
Добро розграблено. Ех, доле навісна,
Ти оздоровишся, ти будеш краща,
Бо ось росте в степах озимина —
Із крові рук і болю серця —
н а ш а !

СТОЛИЦЯ

Ждали довго блакитного серпня
І степи, і столиця Андрія. —
Не серпи — кулемети на стернях.
Революція. Війни.

Ждали довго. І вітер відносив
Сірі хмари, спогіднював простір.
Не в женців, — їх нема на покосах, —
Краплі поту, як брості.

Не в женців. І ланів не засіють
Цього року, сіяч бо в поході.
Хай воскресне столиця Андрія,
Дух вояцький в народі!

*Україна,
під час війни*

УКРАЇНІ

Думками лину в даль віків,
Їх віщі дні перебираю,
Серед Дніпрових берегів
Із Січі предків зустрічаю.
Кремезні й сильні, як дуби,
В смушевих шапках, з пістолями,
І все завмерло навкруги
Перед козацькими піснями.
Гримлять фанфарами слова,
Рвучи простори над віками,
Хай знає Польща і Москва,
Що тіні предків завжди з нами!
... Як леви, бились віч-на-віч
На герці з ханською ордою,
За віру, братство і за Січ
Уміли жертвувать собою.
В серцях народу ще горить
Їх слава — жадана підмога
В боях відвагу оживить
Завзяте слово: перемога!
Народе мій! В вулканні дні,
Коли гримлять дороги Сходу,
Знайди свій пульс у цій борні,
Звитяжно вибори Свободу!

*Німеччина,
(„Ост”-табір),
1943*

МАТИ

(Сонет)

То син її четвертий рік в неволі,
Вона ж зосталася сама, єдина.
Прийшли до неї добрі друзі сина:
„Матусю, дайте зброю нам, пістолі!”

Принесла їм зо схованки в stodолі
І хрест кладе рука кістлява, синя:
„Щаслива вам дорога та й година!” —
І сльози їй закапали поволі.

„Чого ж?! Не плачте!.. Прийде син з в'язниці...
А нам, матусю, ніч пошле удачу!”
Вмовляють, вчитькують її словами.

І мовила, втираючи зіниці:
„Ні, ні! Облиште!.. Це я тільки плачу,
Що син . . . мій син не піде нині з вами . . .”

ТИМ, ЩО В ДОРОЗІ

„Ой, забарився місяць у крузі”...

З народньої колядки

Тим, що в дорозі, місяцю ясен,
Ой, що в дорозі в ніч оцю темну
в далеких полі одним-одніські
як біла далеч і біле небо,

тим, що в дорозі збилися з путі,
по бездоріжжі в заметах блудять,
і перед ними ніщо не світить,
лиш вовчі очі і біла хуга, —

тим, що в дорозі мають за друга
і за кохання тільки багаття,
в яким згоряють, як шлях бездомні,
їх сміле серце й одважні думи, —

всім тим в дорозі, місяцю ясен,
дай же багато золота-срібла,
світлого сяйва, хай воно душі
і бездоріжжя й шляхи освітить, —

то і зрадіють ті, що в дорозі,
ой, що в дорозі зимної ночі,
то і зрадіють, місяцю ясен,
поки їм зійде світлеє сонце!

БАЛЯДА ПРО ВОЯЦЬКІ ЧОБОТИ

Іде сотня
І подошви,
Як оркестра з флейт і бубнів,
Що скандують марш потуги:
Руп, руп, руп, руп!..
Шлях, що в камінь-сон запався, —
Пробудився з переляку,
Насторожився неситий,
І питає:
Хто це там бряжчить залізом,
Хто тривожить?
Хто чавить,
Гнітить й креше
Мої ребра із граніту?..
Все мовчить
І лиш подошви: —
Руп, руп, руп, руп..
Попереду —
Сосни піднесли прапори,
А чебрець
Руками холод
Кладе м'яко їм під ноги.
Курява спонтанна, чорна
Заплелась у сонця замість, —
Прилягла —
До дебелих чобіт сто пар,
Що ідуть-ідуть чвірками
І скрегочуть,
Дудоняць у ритм житами,
Стогнуть терпко

І рокочуть: —
Руп, руп, руп, руп!!!
Скрізь маршують чоботиська
Й залізними зольняками —
Підковами, що мов леца,
Викусують,
Вигризають,
Вичеканюють
І крають
Шрами й рани
На мостах широкоплечих,
Розпростертих, як потвори.
Через дебри й чорні ріки,
Через ліс і скелі й гори:
Руп, руп, руп, руп...
Звідкіля ви так ідете
І куди ви направились,
Побратими-чоботиська
З широчезними носами?! —
Перехрестя їх питають
Й у страху —
Не підходять
Навіть близько,
Шії простягли за ними
Й дивляться, оторопілі...
Але чоботи не чують —
Їх минають
І, як відповідь кидають
П'ять грімких залізних звуків:
Руп, руп, руп, руп, руп!..

Гадом скручена дорога
Поповзли за сині гори,
А за ними —
Чути глухо —
Відбиваються стаккатом,
Відгуки стрілен і криків

Брязкіт танків —
Рев гармати...

Щурять вуха чоботиська
Бронзові, тверді юхтові
І гукають:
Поспішаймо!
Йдім на зміну!
Там чекають нас вояки —
Ждуть на нас —
На побратимів!..
Руп, руп, руп, руп,
Ми маршуємо на зміну!
Шарудять дебелі ноги, —
Ми ідемо їм на поміч,
Щоб здобути перемогу!

...Дзвонить десь глибока віддаль,
Закосичена в простори....

*Україна,
Кам'янець-Подільський,
1943*

ВІЧНЕ

Стоять ряди засніжених ялин,
Далеких днів пригадуються дати,
Коли на світ явився Божий Син,
Щоб вічно жить, ніколи не вмирати,

Щоб вірою од люду одвести
Сумні часи Гоморри і Содому,
Та хрест тяжкий судилося нести
З вінком терновим на чолі блідому.

Але ми віримо: колись грядуть
Нові світи, жадана перемога,
Хоч і тепер сумні вітри гудуть,
Зима, сніги, а за Дніпром тривога.

І ми тепер із іменем Творця
Йдемо на бій, лишаєм рідні хати,
Щоб Україну берегти в серцях,
Щоб вічно жить, ніколи не вмирати.

Під час війни

ІСХОД

Не забути тих днів ніколи:
Залишали останній шмат.
Гуркотіли й лякались кола
Під утомлений грім гармат.

Налітали зловісні птахи,
Доганяли сумний похід,
А потяг ридав: На Захід... На Захід... На Захід...
І услід — реготався Схід.

Роззявляв закривавлену пащу.
П'яний подих нудив, як смерть.
Де ж знайти нам за Тебе кращу
Серцем, повним Тобою вщерть?

1920.

СОБОР

*Вірности аж до крови дав нам примір
святий Юрій Побідоносець.*

*Митрополит Андрей
(V. 1934)*

Внизу біда яриться злом,
Торгуються глупота й зрада,
Вгорі ж побідний Юр списом
Прохромлює в'юнкого гада.

І гад конає і сичить,
І на той сик його безсилий
Нечиста сила верещить,
Розлючена нечиста сила.

І знов чаїться до часу,
І знов майструє маски й назви,
Щоб слявну затінить красу й
Стигматами розквітлі язви.

Дарма. Над тишею склепінь
Де вічність Божа тайно спіє,
Росте нестримно в височінь
Панцероносний брат Софії.

Він стереже нагорний храм,
Ковчег невинної обнови,
Твердиню вірності вікам,
Твердиню вірності до крови.

І ось над суетою днів,
Де марна колоточ ловитви,
Горить любови ярий гнів
І хрест меча, і хрест молитви.

І в смуті лютої пори,
І в гострих блискавицях бурі —
Над містом тьмяним, угорі,
Панує Переможець-Юрій.

1938.

ВОЯКИ

Пам'яті Василя Тютюнника

Хай нерухомо ми стоїм,
Чекаючи страшного знаку,
Так сотня крізь гарматний дим,
Готується зустріть атаку,
Просвердлюючи зором даль
І нашорошуючи ухо,
Аж заговорить люта сталь
І завирує завірюха.

Уста затиснуті — горять,
Заціплені — скрегочуть зуби,
Та в пурпуровім часі згуби
Рука не змучиться карать!
Набряклий м'язень не тремтить:
Так в кулеметі, пружно-звинна,
Чекає на останню мить
Замком затиснена пружина.

8. I. 1931.

БАТЬКІВЩИНІ

Як до Тебе протоптати тропи?
В сивій млі спостерегти мету?
Чи ж пропалить синій жар Європи
Азії проказу золоту?

Ось мовчиш незбагнена, незнанна,
Мов прозорий жовтень, нежива, —
Що ж Тобі — прокляття чи осанна? —
Мертві звуки, неживі слова.

Рівний простір в язвах позолоти
Залягає площиною піль,
Тільки часом — Твій єдиний готик —
Повстають жертovníки топіль,

Перетявши безнадійний позем,
Вносячи мірило у безкрай,
Що завжди беззахисний на грози
Сумно мріє про майбутній рай.

13. X. 1931.

МОЛИТВА

*Уродило руту, руту —
Волі нашої отруту.*

Т. Шевченко

Вчини мене бичем Твоїм,
Ударом, вистрілом, набоем,
Щоб залишивсь хоч чорний дим
Над неповторною добою.

Хай безсоромні очі їсть
Тих, що живуть без сліз і чести,
Хто скинув і любов і злість,
Бо не під силу бурю нести.

Хто все зідхав — заснуть, втекти,
Сховатись за Мазепу й Крути,
Коли грозою йшли — віки! —
Над полем руту і отрути.

Твоїм бичем мене вчини,
Щоб басаманувати душі,
Щоб захитать і знову зрушить
Смертельний чар дичавини!

20. 2. 1933.

БАЛЯДА ПРО ПОБРАТИМА

I.

Разом зі мною виріс він,
Друг щирий, більш ніж брат.
Син чорнобровий злотних піль,
Стрункий син білих хат, —
Носив багато він імен:
Петро, Данило, Гнат...

Затишне плесо, житній лан,
Таємно-темний бір...
Були усюди з другом ми:
Дитячий бачив зір
Як жаром папороть цвіте
І де блука опир...

На шкільній лаві пліч-о-пліч
Сиділи ми роки
І разом мріяли в садку
Над закрутом ріки.
Нас той сам дотик хвилював
Дівочої руки.

А потім, розлучились ми
На кілька довгих літ,
Та знали все, куди життя
Скеровує наш хід.
Не розгубились у юрбі,
Не втратили свій слід.

А пригадаймо, як і де
Зустрілися ми знов:
Над нами маяла тоді
Уперше хоругов —
Та, на якій стоїть девіз:
Завзяття і любов!

Під нею з другом ми пройшли
Увесь той довгий шлях...
Через Гетьманщини піски,
По Дніпрових горбах,
Під тьмяним вітром степовим,
По балках і ярах...

Він завше був той щирий друг,
Був друг — це більш ніж брат.
Внук побратимів січових,
Син українських хат, —
Імен багато він носив:
Петро, Данило, Гнат...

II.

Де Буг гадюкою крутнув
І звив сріблястий хід,
Де здаля дзеркало Дніпра
Сталевий шле привіт, —
Там Медобори ми в імлі
Прощали на послід.

Ще раз! Ще раз! Піддять набій!
Хай ще останній стріл!...
Та кинуть зброю ворогам
Нема ні в кого сил.

І ще набій, і знов шрапнель,
І знов луна до сіл,

До лук, до гаю, до ріллі
Грімке — „Не забувай!
До тебе, рідний краю наш,
Ми вернемо, чекай!
А ти оці осінні дні,
Україно, пам'ятай!”

Кінець... Замок з гармати геть!
Чекає чужина...
Та побратима мого
Не вгледіла вона,
Він випив келих завзяття
Від вінців аж до дна.

Ще здаля бачили його:
За ним замкнувся бір,
Та ще в-останнє зброї блиск
Побачив дружній зір...
І поглинула чужина
Нас у шумливий вир...

І ось, не знаю, де поляг,
Де згас завзяття жар...
Можливо, пам'яткою ввік
Над ним стоїть „Базар”,
Чи може притулив його
Стрімкий подільський яр...

А може в застінку Москви
Замучив лютий кат
Того, хто побратимом був
Моїм (це більш ніж брат!)
І хто мав тисячі імен —
Петро, Данило, Гнат...

III.

Хай покара мене життя,
Пошле мені спокій,
Коли забуду тебе я,
О, друже, брате мій!
Коли і спомин втрачу я
Про наш останній бій,

Хай мати відштовхне мене,
Відвернеться стократ,
Коли забуду, що забив
Тебе північний кат,
І не помщу того, що звавсь —
Петро, Данило, Гнат...

СОНЕТ

Ми кажемо: „Гіркий хліб вигнання,
Високі сходи нам чужого дому...”
Та скарги зміст сховався за утому
За байдужність буденного що-дня.

Пожер палючий перун вогня
Наш запал, відгреміли реви грому,
У глуху ніч ми по шляху старому
Йдемо без смолоскипів навмання.

А час гукає, жертви, діла хоче...
Сліпі, глухі не чують грому слів.
Де ж той співець, який би нам зумів

У серце вкласти гострий слух і очі
І, вивівши із пекла Аліг'ері,
Підніс нас у стремлінь забуті сфери?

1924.

ВІЧНИЙ КОРАБЕЛЬ

(Лірична драма)

Уривок

1-ий радник:

. . . Один є вихід: почнемо
знова стару, забуту нуту!
Спокійно, споро працювать,
збирати сили і міцніти...
Бо краще для вітчизни жити,
ніж для вітчизни умирать...
А наші мрії здійснять діти...

2-ий радник (палко):

Нащадки, діти, кажеш ти!
А чом же ти такої гадки,
що міць чужинчої п'яти
спроможуть знищити нащадки,
якщо не вчили їх іти
батьки до ясної мети?
З дитинства звикнувши згинать
покірно спину перед паном,
чи ж прийде в думку їм повстать?
Навіщо Бога прогнівлять,
коли й під паном не погано!
Ти може скажеш: дух батьків
ніколи в дітях не загине.
Перетриває ряд віків
І лютим местником полине
у повні сили, не як ми,
на звук бойової сурми?
А хто ж дітей переконає,
що вільність вища над усе?
І хто їм приклад принесе?
Мечами спомину розкрає
слухняність рабську, як самі
ми скоримося для спокою
і шию схилимо в ярмі?
За що вони підуть до бою?
Скоритися? Ніколи! Ні!...

**
*

Ранок, ранок! час світання...
О, який прекрасний час!
Криком щастя і страждання
Україна кличе нас.

Голос Страдниці лунає!
Голос Матері, сини,
Під корогви вас скликає
Стати в грізні буруни.

Тіні прадідів блукають,
Тіні ходять по землі,
Нам корогви розгортають,
Нам дають свої шаблі.

Швидко дзвони в Україні
Залунають, загудуть...
Швидко нас великі тіні
Під стягами поведуть...

Час горіння... Час світання.
О, який прекрасний час!
Криком щастя і страждання
Україна кличе нас.

*Україна початку
національної революції 1917*

СТРІЛЯЙТЕ . . .

Стріляйте, вішайте, катуйте,
Пануйте в селах і містах,
Стократ з собою федеруйте
І розпинайте на хрестах, —

Зерно, посіяне в негоду,
Кривавим маком розцвіте, —
І прийде воля для народу,
І зійде сонце золоте!

**
*

Міцно і солодко, кров'ю упившись,
Сплять вороги уночі...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.
Стогнуть брати наші в тюрмах проклятих,
Ґрати залізні рвучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.
Маги без сина, і жінка без мужа,
Плачуть, життя кленучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.
Мають знамена і б'ється юнацтво,
Крови потоки ллючи...
Сміло з повіток плуги витягайте,
Куйте вселюдно мечі!

РАННЯ МОЛИТВА

Не світлий спокій дорогих глибин
Прозорої і чистої науки,
Не золоті надхнення орхідеї
З ласкавості незмірної своєї, —
Пошли мені, молюся, дар один:
В ім'я її прийняти мужньо муки
І в грізні дні залізної розплати
В шинелі сірій вмерти від гранати.

ІЗ ПОЕМИ „НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ”

...На страх і за кару — суди полеві,
І землю поглинула Тиша.
Щоб відповідь наша — атаки нові —
Ударила ще голосніше.

Вона покотилась луною до гір,
Ясніше займаються ранки:
Команда відкрила побір,
Всі брами наростіж до бранки.

І йдуть по шляхах звідусіль, як один,
Одною густою юрбою,
Меткий робітник і важкий селянин,
По зброю і просто до бою.

ІДУТЬ СЕЛЯНИ . . .

Ідуть селяни в темні далі босі...

...Біліють коси матерів, —
Ридають неньки, разом із вітрами,
І руки простягають над степами
До брам високих городів...

Іде конвой, і стогне камінь,
Спиня трамваї голосні.
Ідуть оточені селяни
Густими жалами заліз.
Торби із хлібом за плечима,
Обличчя чорні од ріллі,
А ворони ведуть над ними
Круг сонця кола вогняні...

Іде конвой, і гнеться камінь,
Мов крига рання на воді;
Ідуть похилені селяни,
Як гори чорні, до лісів.

„Українська ССР”,
1929

ОГНІ МЕСТИ

Клонюсь могилам мучених в крові,
Клонюсь мерцям, де б'ють серця живі,
Клонюсь їх тіням, що між люди йдуть
І дітям нашим тугу принесуть.

І виростуть у ній наші сини,
І вдарять помстою з могил вони,
І зацвіте в тернях пролита кров,
Де потоптали нашу хоругв.

І шестикрильми вилетить їх дух,
І втягне весь народ в великий круг,
І крильми вдарять у великий дзвін,
І вилетять орли з кривавих стін!

За кров, за рани, за печаль, за сум,
За біль земель, роздертих нам на глум,
За стоптану хоругву їх батькам —
Прийде година плати ворогам!

Україна

ГИМН БЕЗСМЕРТНОЇ БАТАВИ

(Марш УПА-Захід)

Ми лицарі без жаху і без смерти,
На злочин світа станем без ваги,
Ми присяглися долю переперти,
Роздерти присуд смерти ваш, „боги”!

Роздерли ви Україну на чверти,
Безсмертну душу вперли в ланцюги.
Та ми зродились, щоб за неї вмерти,
Роздерти присуд смерти ваш, „боги”!

Нас не злякають танки, ні канони,
Ми славим правду, Бога, новий світ,
Вас прокляли упавші мільйони,
На смерть нас гонить кров їх з роду в рід.

Народ безсмертний переможе в бою
І встане месник із кривавих мук,
За нами встане лавою страшною
Мільйон мільйонів мускулярних рук!

Здвигнем з заліза, з крові і завзяття
Державу від Дунайця по Кавказ.
Ми лицарі, що скинемо прокляття,
За смерть ми смертю покараєм вас!

Україна

(Передрук цього твору В. Пачовського, з підзаголовком „Марш УПА-Захід”, з журналу УПА для молоді „На чатах”, ч. 1, Україна, 1946 р.)

ХВИЛІ

(Сонет)

Збіліло море від глухого гніву,
Б'ють дзвінко хвилі в берег кам'яний.
Ідуть, зникають, знов ідуть вони
В хороброму, упертому пориві.

Ще раз, ще раз! І ось на темні гриви
Тяжкий уламок пада від стіни.
Вода двигтить. А десь із глибини
Вже новий вал виходить, дужий, сивий.

О, як вони нагадують бійців,
Що штурмом йдуть на вгрузлі в землю вежі
У вирі диму, в клекоті пожежі,

Аж доки з зброєю гарячою в руці
І з прапором тяжкої перемоги
Постелють вежу каменем під ноги.

*Німеччина,
„Ост-табір” у Берліні,
1943*

Я ПІВ ЗЕМЛІ ПРОЙШОВ . . .

Я пів землі пройшов від Заходу до Сходу
І бачив я і трави, і ліси,
Та тільки в сонці, як і в тьмі негоди,
Я кращої над нашу не стрічав краси.

Багато знав квіток у пущах усурійських,
Цвітіння їх — барвисте, золоте;
Але волошок наших українських
Таких пахучих — не стрічав ніде.

Я бачив синь далекої країни,
Та кращого нема, я присягаюсь в тім,
Як наше небо — небо України
У зорях, наче дівчина в намисті дорогім!

Я чув морів і рік чудесно-ніжні співи,
Та кращого нема — такі мої слова —
Як наш Дніпро, — кобзар Вкраїни сивий,
У кручах, наче кобза, співно виграла.

І воду пив я з Буреї і Зеї,
Амур я пив, коли від спеки прів,
Не стрів же й раз, не коштував ніде я
Води солодшої, як в нашому Дніпрі.

Не чув я пісні, де б журба горіла
Пекучішим жалем, як в співах і словах,
Де наш нарід складає душу й тіло,
Де наш нарід кона і знову ожива!

І більшої любови не збагнув ніколи,
І поцілунка кращого знайти вік не вдалось.
Як з уст дівочих, де пахуче поле
З Дніпром-Славутою в задумі обнялось.

Знесилений напругою, розпукою і горем,
Я пів землі пройшов крізь мариво густе,
Краю ж багатшого не стрів я і за морем —
Але й біднішого не бачив я ніде.

І душу змучену не гамував, не гоїв,
А йшов у бурі я з одчаєм у очах, —
Ніде я більше не стрічав героїв,
Але й рабів я більше не стрічав.

І де шаліла звірем завірюха,
Повіки мерзли, я ж дививсь і знав:
Ніхто не мав такої волі духа,
Та і оков таких ніхто не мав.

І хоч у серце гніт жалив змією,
Не скарживсь, ні, що важко так іти —
Пів світа я пройшов, а тугою своєю,
Журбою нашою залив би два світи.

1940 р.

*На чужині — на советському
засланні в Сибірі*

І ДЕ НАС НЕ БУЛО . . .

І де нас не було — і в Котласі, і в Тигді,
І за Байкалом теж, і в хугах Колими, —
Скрізь наші сльози, наче роси, стигли
І в вічній мерзлоті складали душі ми.

І в Магадані, в Соловках далеких,
Де сніг, як бите скло, холодний і сумний,
Де в серці туга, мов задуха спеки,
І блиск полярний, хмурий і німий.

На всіх шляхах, на всіх дорогах дальних, —
Кістки розсіяні без сповіді й хреста,
І тільки вітер синій і печальний
Тужить, мов мати з криком на устах.

Лежать вони, де звірі і руїни,
А навкруги — ліси сумують, як моря,
І тільки пісня — пісня України
На кості часто ляже, як зоря.

То пісня тих, що ще лопату можуть
Тримать в руках і тачку гнати в хід,
І дивляться ті очі в далину, де рожі
Виводить, мов різьбар, далекий небозвід.

І дивляться, і бачать — рідну Україну,
І золото степів, і діток дорогих, —
І Дніпр тече, і пісня солов'їна
Цвітінням обсипає поле й береги.

І серце рветься, і холонуть руки.
І мить — і вже не встане. Не чекай!
А десь далеко — точать матір муки,
Дружина, діти і трагічний край.

І в серці туга, мов задуха спеки,
І блиск полярний — хмурий і німий.
Скрізь ми були — і в Соловках далеких,
Де сніг, як бите скло, холодний і німий.

Україна

*
*
*

Нами снили поліські пущі,
Гайдамацькі яри в полях.
І прийшли ми до них, живущі,
Подолавши пекельний шлях.

Повернулися із Берези,
З-за Байкалу, із Соловків,
Багатющі, неначе креси,
Гнівом часу, жалем віків.

Земле люба! Долини отні!
Це ж по вас на вітчизни клич
Пробоеві проходять сотні —
Як воскресла з руїни Січ.

Від Чернігова до Чернівців,
З-під Лугані за гордий Львів
По залагах стоять упівці,
Розбуялий відплати гнів.

І так люблю, допавши зміни,
Налітати — мов княжа рать.
Нам — визвольникам України —
Не приречено умирать!

І так радісно, рідна земле,
Кров пролити за твій розмай,
Де покару тяжку приемле,
Ворог волі, злютивши вкрай.

Красний часе! Немов по бруках,
Важко-дужа гуде стопа
Войовничих, бронзоворуких,
Повнозбройних борців УПА.

*Україна, Львів,
1944*

З ПОЕМИ „ДОНЬКА БЕЗ ІМЕНИ”

Вони прийшли, жажні вандалі,
І звично, з певністю катів,
Немилосердно плюндрували
Підпілля сіл і городів.
Диміла даль, гуділи тропи
І чад, отруйний і тяжкий,
Одичавілої Європи
Гойдав повислі мертвяки.
А ми? Що ж ми? Скорбота свідка!
Наш дух терпінням глухо ріс.
І тільки стиха, тільки зрідка
Носили багнищами кріс.
Та будь жива, повстанча куле!
Дзвени, оспівана в піснях!
Це ти прапрадідне минуле
Будила в нетрявих лісах.
Це ти на подвиги водила,
Важкий скеровуючи гнів
На ворогів. О, вічнокрила,
Будь славна, куле куренів!
О, будьте славні й ви, хоробрі,
Визволу віддані сини,
Що, розмуровуючи обрій,
Підпілля паростень снажний

На всю Соборну Україну,
Як правди промені, несли.
Витайте в пісні летом чину,
Наснаги гордої послі!
Ви говорили: „Край Данила
І Володимирів цей край
Вже розправляють владні крила.
Проклятий вороже, втікай!” *)

І ми, серцями розбуялі,
До лісу йшли. В вогні завій,
Неначе спротив на Каялі,
Росли полки:
— На бій! На бій!..

*Берлін,
1945*

*) З лєтучок, що їх розкидали упівці на Київщині й Чернігівщині.

Герась Соколенко

НА СВІТАНКУ

На світанку білий дим
Зводиться над кручами,
І гуркочуть поїзди
Зміями гримучими.

Грають іскри з-під коліс,
Зорями грайливими.
Молоко струнких беріз
І туман над нивами.

В небі заграва росте,
Розкидає полум'я.
Тільки вітер із пустель
І один над полем я.

Тільки спогадів сліди
Про братів замучених.
Поїзди і поїзди
І туман над кручами.

*Україна, Волинь,
в роки війни*

МАТЕРІ

Прилетить на коні уночі,
Щоб забрати останнього сина.
Брязнуть крицею ясні мечі
І зідхне у сльозах Україна.

Ти заплачеш. Ти будеш просить,
Та ніхто не розважить у тузі.
Він піде, твій улюблений син,
У яру його ждатимуть друзі.

Опадатимуть зорі з небес
У провалля бездонне і сине,
І шпурлятиме міддю беріз
Понад кручами вітер осінній.

І коли жар огнистих ракет
Зацвіте над перонами станцій,
Ти узнаєш, що син твій — поет —
Взяв меча і пішов у повстанці.

*Шлезьк,
1943 р.*

ПІСНЯ ПРО СМЕРТЬ

Нечутно приплила ясна, розспівана весна.
На синім небі знову сонце золотіє...
О, друзі молоді, як розгадати б то, хто з нас
пройде з несхиленим чолом крізь хвищу вітровіїв?
І в ті прийдешні, в славі золоті літа,
Як залопочуть знамена народу молодого —
Молитва вірна сповнить переможців спрагнені уста,
а сурми засурмлять у даль велику перемогу.
Та чаша кришталева ще не сповнена ущерть.
На шляху кам'янім паде з нас хтось щоденно...
Вітаймо ж, друзі, серцем юним нашу славну смерть,
бо через чорну смерть нам шлях у вічне воскресення.
І сльози страдних матерів, сестер, любих жінок,
Мов квіти весняні, вплетім в чудний вінок!
І щоб могили впалих бур'яном не заростали,
Вони ж на варті, у рядах найперших впали.
Благословен на віки той, за правду хто упав.
Літери віднайдім в серцях незримі
І проспіваймо на весь світ устами молодими
єдину, найсвятішу правду з вічних правд.
На землю рине дорога червона кров,
тим за колонами, що йдуть — святе причастя.
Народ через Голготу ще не перейшов...
Народе, дужий будь, щоб під хрестом не впасти!

*Львів,
у роки війни*

ВІДПОВІДЬ

О, так, я знаю, нам не до лиця
З мечем в руках і блискавками гніву,
Військовим кроком, з поглядом ловця
Іти завзято крізь вогонь і зливу.
Ми ж ваша пристань — тиха і ясна,
Де кораблями — ваші збиті крила...
Не Лев, а Діва — наш відвічний знак,
Не гнів, а ніжність — наша вічна сила.
Та ледве з ваших ослабілих рук
Сповзає зброя ворогам під ноги,
Спиває ніжність легендарний крук —
Жорстокий демон бою й перемоги.
І рвуться пальці довгі і стрункі
Роздерти звички, мов старі котари,
Щоб взяти зброю з вашої руки
І вдарить твердо там, де треба вдарить.
Та тільки меч — блискучий і дзвінкий —
Відчує знову ваш рішучий дотик, —
Нам час розгорне звиклі сторінки:
Любов і пристрасть... Ніжність і турботи.

ПОВОРОТ

Це буде так: в осінній день прозорий
Перейдемо ми на свої дороги.
Тяжке змагання наші душі зоре,
Щоб колосились зерна перемоги.

І те, що мрією було роками,
Все обернеться в дійсність і можливість —
Нам буде сонцем кожен куц і камінь
У ці хвилини гострі і щасливі!

Подумать тільки: наші села й люди,
А завтра прийдемо до свого міста!
Захоплять владно зголоднілі груди
Своє повітря — тепле та іскристе.

Та звідкись сум зловіщий вітер вишле,
Щоб кинуть серце у крижаний протяг:
Усе нове... і до старої вишні
Не вийде мати радісно напроти...

Душа з розбігу стане на сторожі,
Щоб обережно, але гостро стежить
Всі інші душі — зимні чи ворожі
І всі глибокі поміж ними межі.

І часто серце запалає болем,
А щось гаряче аж за горло стисне,
Коли над рідним, тим же самим полем
Зависне інша незнайома пісня.

Чекає все: і розпач, і образа
А рідний край нам буде чужиною.
Не треба смутку! Зберемось відразу,
Щоб далі йти — дорогою одною.

Заметемó вогнем любови межі.
Перейдемо убрід бурхливі води,
Щоб взяти певно все, що нам належить
І злитись знову зі своїм народом.

ДОЛЯ . . .

Нас доля кинула сюди,
Мов чинить жарти з нами,
Тяжкі довершувать труди
Козацькими синами.
Хоч безпощадно доля б'є,
Звичайно — так буває...
Три дні упіст не їсть, не п'є, —
А все таки — співає.

*Україна, Карпати,
постій, 1944*

РОДОВІД УПА

Нас породив неволі час, —
Століття в ній прожили.
До пімсти кличе дух степів
Та прадідні могили.
Зродила нас ідея та,
А правда — наша мати.
Сини ми грому і весни,
І час настав відплати.
Не ждять від нас пощад нікто, —
Ви стогону не чули,
І тим ви в груди пімсту нам,
Мов грім, страшну вдихнули.
Нас породив неволі час, —
Століття в ній прожили.
До пімсти кличе дух степів
Та прадідні могили.

*Карпати,
1944*

МАЙБУТНІЙ УКРАЇНІ

Вам, майбутні сини України,
Вам, яких між трісками й пилом
Матері сповивали в руїнах
І від куль захищали тілом, —
Вам про дні нагадати хочу,
Коли в хаті без стін і без даху
Ви до нас підіймали очі,
Несвідомого повні жаху, —
Про ті дні, що, як Божа кара,
Рвали серце і тіло бодем,
І про муки, які нам зараз,
Вашим предкам, присуджує доля,
Знаю, будете — хлопці веселі —
Недовірливі погляди кидать,
Прислухаючись в мирній оселі
До переказів сивого діда...
Як це ми — може ви не збагнете, —
Що ніколи війни не бажали,
Проти ворога йшли з багнетом,
Били, різали, рвали без жалю?
Чи ж нам серце гарматним гулом
І димами було сповите?
І невже ж ми зовсім забули
Жаль і сльози, кохання, квіти?!.
Не забули! Хотіли жити!
Тільки стала нам смерть супроти.
За блакить і за жовте жито
Треба довго, жорстоко боротись.
Більш не сіємо ми і не орем —
Спершу треба себе боронити —

Загартовані помстою й горем,
Нам серця обросли гранітом.
І вояк, проти чорної банди
У похід вирушаючи сміло,
Приколов до мундира троянду,
Що дала на прощання мила.
Бій вирує, ламає й трощить,
Аж небес у диму не видно...
А йому над усе дорожча
Ця зів'яла червона квітка.
Може, вмерти в бою прийдеться.
Куля серце йому проточить...
Квітку він покладе на серце
І орлині закриє очі...
Ранком друзі знайдуть його тіло,
Поховають забитого брата...
Так любити у нас уміли —
І з коханням в бою вмирати!
Ми ідемо на схід і на захід —
Ціль єдина, дороги лиш різні —
Матерям і коханим на захист,
За дружбу, любов, за ніжність.
Ми ідемо на смерть і муки,
Щоб своєю здобути кров'ю
Вам, улюблені діти й онуки,
Мир і щастя багатство й здоров'я!

*Німеччина,
в роки війни*

Володимир Янів

ПУСТИНЬ ПІВДЕННИХ ЦАР . . .

Присвячено Романові Шухевичеві

Пустинь південних цар у заперті, в городі
Безуспішно шукає забуття-омани
В одчайній люті, в пристрастнім-нестримнім ході.

І в образі примарної фатаморгани:
Зеленої оази й сірої пустині, —
У вбивчій гашишу палкого урагану.

Мов непокірні, горді звірі — у неволі нині,
Плаї ми витоптали в кам'яній підлозі,
Як мріяли ми про життя й простори сині:

То завжди: пристрастно в клітках своїх в дорозі
Мандрують друзі, тонуть в спогадах, в задумі.
. . . Трагічно смерть стрічати на життя порозі,
Тим часом смерть з життям обнялась вже у глумі.*)

*Україна, 1941,
під такою датою надруковано
з присвятою у збірці „Сонце й
ґрати”, Львів*

*) „Цей вірш по зафіксуванню в пам'яті був присвячений Шухевичеві, якого вдача більше ще нагадувала непокірного лева”... — вірш написано в польській в'язниці, коли Автор сидів по сусідству з келією Романа Шухевича. (З доповіді д-ра В. Яніва в Мюнхені 19 листопада 1950 р.).

СЛОВО ПОЕТІВ-УПІВЦІВ

Марко Боеслав

НЕ ПО КІРНІ СЛОВА

Передруковуємо повністю збірку збірок поета-повстанця Марка Боеслава, що була видана в 1951 р. ОУН — передрук із підпільних видань Б 46-49 14/51. До цієї збірки увійшли не за хронологічним порядком усі до того часу видані в Україні збірки поезій Марка Боеслава: „На столі на сні”, „Поєми”, „Непокірні слова”, поема „Мати”, „Протест”, „В хоробру путь”, поема „Смерть генерала”, з передруком некрологу з підпільного видання „Ідея і чин” ч. 10, „Сл. п. генерал Дмитро Грицай-Перебийніс”, „Вітчизна кличе”, „Із днів боротьби” та „Хай слава луна”. Твори датовані 1945—1949 роками. *Упорядник.*

„На столі на сні”

НА СТОЛІ НА СІНІ

На столі на сні
Свічка сльози ронить —
Сумно у хатині —
Мати б'є поклони:

О, змилуйся, Христе,
Зглянься, Божа Мати, —
Замініть мої ви сльози
У тяжке прокляття.

Де ти, любий сину!
Де ж ти, мила дочко!
І цілує, к серцю тупить
У крові сорочку.

На столі на сіні
Свічка догасає.
Сива мати, мов зозуля,
З горя умліває.

Ой, прилинь, мій сину,
З раю, з того світу —
Відплати катам за мене
Й хату не огріту!

Ой, моя ти доню,
Прилинь із Сибіру,
Розпинають Україну,
Її славу й віру!

Вислухай молитву,
Боже щедрий, Боже! —
Хай блаженна наша зброя
Ката переможе!

8. 12. 1946 р.

ПО УКРАЇНІ

По Україні дзвонів не чути —
Несе до Бога скаргу Славута:
Ох, Рідна Мати в горі розп'ята —
Опир шаліє у Кремлі.

По селах плачуть голодні діти:
Од сліз і крові зів'яли квіти.
Лише ридання, смерть і бланання:
— О, Боже, Боже, месть зішли!

Борців могили тирані риють,
І „Чорний ворон” ночами виє.
Тіла вивозять героїв смілих,
В сміття ховають без труни.

Чи бачиш, Христе, народу муки?
О, дай нам месну зброю у руки!
Вставайте, браття! Смерть тобі, кате!
Доволі крові і тортур!

7. 12. 1946 р.

НЕ ПЛАЧ, НАРОДЕ

(„Возвеселімся”)

Не плач, народе, що люте горе,
Що кров'ю й потом хвилює море.
Ще мент-хвилина — слава прилине —
До бою будь завжди готов!

Бог народився, Він з нами стане,
Він нам допоможе скинуть кайдани.
Плач не допоможе, лиш зброя гожа
Нам славу й волю принесе!

Завзяттям повніть серце і душу,
Хай вам недоля сліз не ворушить!
Завтра герої рушать до бою —
Ви з нами станьте, як один!

О, буде свято, радість велика —
Світ обнови́ти Бог нас покликав.
Хай згине зрада! Смерть клятим гадам!
Веди нас, Боже, — ми вже йдем!

1947 р.

ВСТАВАЙ, НАРОДЕ!

(„Вітай, Ісусе”)

Вставай, народе, з ярма-неволі
Розкутий, розкутий!
Помсти за кайдани, жорстокі рани
І кнути!

Ставайте в лави тверді, незламні!
До зброї! До зброї!
Не знайте ні жаху, ані прокляття,
Герої!

Допоможи нам здобути державу,
Ісусе! Ісусе!
Наш полк завзятий у бій за славу
Вже рушив!

1945 р.

„ П о е м и ”

ХАЙ ПУТЬ СПАСЕННА ВАМ СВЯТА

(Поема)

*Присвячую Дорогому Другові —
пор. УПА Різунові.*

I

Вдивлявся в небо Чорний ліс
І шепотом молився щиро.
Хмарки — баранчики малі
Пливли в вечірні чорні вири.

Зірки на небі засвітив
В вечірній рясі тихий вечір.
Полинув гомін дня в світі,
Десь стада бляляли овечі.

Напившись вечора вина,
Пустивсь в мандрівку срібний місяць...
Не зупинивсь ніде. Минав
Поля, в садах хати, узлісся.

На мить над лісом зупинивсь —
Лице вогнем ясним заграло.
О, бачив він давно колись,
Як в Січі лицарі збирались.

Аж ось, аж ось — і бачив знов:
Безсмертні воїни в колонах —
У венах рвучко грає кров,
Мечами серце в грудях дзвонить.

Неначе кожний в землю вріс,
Всі ждуть наказу командира,
Лиш сонце й ясені старі
Розшепотілись любо, щиро.

І в світлі ватри воскреса
Могутня, давня горда слава.
О, Господи, — яка краса,
Коли у месній зброї лави

Наказу ждуть іти у бій
За честь святу, за рідне право,
Щоб в крові змить ганьбу рабів
Та привести катів лукавих
На суд народу!

II

Затихли сосни, вітер стих,
Загнали ватри полумінні.
Враз — Слава! — Загуло в світі
Грімким, могутнім стогомінням.

Зарокотіли, наче грім,
Слова грізного командира:
— О друзі! Славні лицарі,
Сини степів Володимира!

Потвора дика із Кремля
На Україну їддю дише.
У крові батьківська земля,
Кати лютують дикше й дикше!

Нам месть святі мечі дала —
Карати глум, ламати пута!
Сьогодні жменька нас мала,
Та завтра мільйон окутих

Завзяттям, гнівом у вогні
Прийде на суд грізний, кривавий.
Ще мент — і заговорять дні
Устами помсти, волі й слави!

Не час на сумніви тепер,
Ганебно чуда ждять без чину,
Коли скажений звір-кербер
П'є кров з братів живу, невинну!

— Смерть катові за муки й кров! —
З грудей залізних залунало. —
За рідний люд помстимо знов —
За лють відплатим месті шалом!

А покищо — веди нас вже
Палити тюрми, командире!
Хоч рани й смерть — нам байдуже,
Солодша воля нам від миру...

— Спасибі, друзі, поведу,
Хай гине кат у власній крові!
Квітучі зорі світять в путь
І заграви пожеж багрові...

III

Ряди стрілецькі тихо йдуть —
Рої залізні за роями.
Їм смолоскипом світить путь
Весняний місяць над полями.

Мережить міти слави ніч,
Поля перлисті в мріях тонуть...
О, стануть з катом віч-на-віч
Грізні, як месть, грізні колони!

IV

Тюрма чорніє, мов мара,
У сутіні гнівної ночі.
— О Боже, Боже, покарай
Катів за нас! Могутній Отче,

Подай мечі у мури ці,
Хай нас розсудять із садистом,
Хай вільні ми — або мерці!
Поглянь, поглянь, о, месний Христе:

На стінах, коридорах кров,
В льохах лиш трупи блідолиці.
І так вночі і вдень і знов...
Тортури бліднуть інквізицій!

О, глянь: в льоху — о, доле зла!
Лежить без пам'яті дівчина
За те, що братові дала
Шматочок хліба. Он хлопчина

Ізтортурований кона,
А он нещасна мати в крові
Очима блудить. Лиш одна
В льоху на нарах бетонових

Без хліба три дні у вустах
Бабуся сива, мов зозуля,
Благає смерти у Христа,
Або в катів одної кулі.

От так пливуть тюремні дні
В молитвах, муках і надії.
Зродить же, болі, месть і гнів
І приведить на суд Месії!

V

Лиш зорі, місяць, тишина
Над містом з ніччю шепотіли.
Ніхто не чув, ніхто не знав...
Кати пили, гуляли сміло.

Враз громом місто зайнялось
І засміялись блискавиці.
Неначе в пеклі загуло —
Реве, грохоче дзвінко криця.

У нори скочили кати.
О, крешуть небо гострі кулі!
Неначе вихор лопотить,
Кують, кують в лісах зозулі.

— Вперед! Вперед! Палить вогні —
Лунайте заграви стокрили! —

Це командир, мов буря, гнів,
Гука, вдаря, мов грому сила.

Дарма, що кат вогнем січе
І кулі люті, мов шершені,
Бринять, гудуть, аж гаряче —
Та в нього тіло — сталь калена!

— Вперед! Взять приступом тюрму!
Ломіть кайдани, бийте гада!
О, вже тремтить проклятий мур,
Кати втікають диким стадом.

О, не втечете, опирі,
Вас месника рука карає!
Гуркоче зброя, наче грім,
То грає грімко водограєм.

Залізо ломить месть гнівна —
О, воле, воле — ясна зоре! —
Жорстокі мури вже в вогнях
А біля них, неначе море!..

Обійми, радість, молитви
Злились в мелодію велику...
— О, сину, сину!.. Ти живий!
Хтось закричав і закигикав,

Неначе чайка... — Мамо! Ви?..
Пізнала мати свого сина...
— О, Боже!.. Сину!.. Син живий! —
І цілувала безупинно...

— Матусе любя, я помстив... —
І слово десь в грудях втопилось...
Тюрма горіла — згин катів,
Світанок зорі голосили.

VI

В борах заснула п'яна ніч —
Віщує ранок перемогу,
Моргають ген, вдалі, вогні,
Гаї співають гимни Богу.

Ген, золота ховає даль
Грізні, мов льви, завзяті чоти...
Лиш майорить сріблиста сталь...
І вітер порох полем котить...

А мати й сонце, як кришталь,
Шепчуть чистими устами:
— Хай путь спасенна вам свята —
Хай Бог, орли, віта над вами!..

Березень, 1945 р.

ГАЛКА

(Поема)

*Присвячую Подрузі
жорстоких буднів О. Д.*

I

Заснуло п'яне літо в комишах —
В бору замовкли арфи стоголосі,
Падуть листки на довгий сірий шлях —
Тихцем зайшла у гай прядуха-осінь.

Шепоче тихо вітром, прядучи;
Співають тужно думу веретена:
Про гордий смілий Листопада Чин,
Про лицарів святих, в боях хрещених.

По полі скрізь рядами розтяглись
Осінні скиби, мов рядки у вірші.
Тут морем жита лан шумів колись...
Тепер ворони крячуть горевіщі.

Несе ріка листки в далеку путь —
Так сумно марш їм грають чорні хвилі.
Курличуть журавлі: здоровий будь,
Прощай, прощай, наш рідний краю милий...

II

„Голошусь на наказ, в дорогу йти” —
Сказала гордо Галка, ставши стрункою.
— Гарзд! — сказав Максим. — Лиш скрізь кати,
Пройти не легко, ще й з таким пакунком.

„Нехай! Піду! Наган у мене є.
Пройду, а ні, то згину чесно, друже.
Святим наказам дам життя своє”. —
Горів вогонь в душі завзятій, дужій.

— Тобі я, Галко, вірю завше. Йди —
Хай Бог тебе на місце запровадить.
Вважай! Уразі напасти, біди,
Знищ все, як іншої не буде ради.

„Зроблю, як честь наказує мені —
Я революції дочка, не лялька”.
І засіяли очі, як зірки ясні,
Йдучи в дорогу, засміялась Галка.

III

Вдивлявся довго в хід легкий її,
За нею вслід летіла його туга:
— Чи будуть карі очі ті мої? —
Та вмить в душі струна заграла друга:

— Лиши любов на вільні дні ясні,
Тепер віддай все серце Україні! —
І знову ятрились в душі вогні,
Палали бистрі очі, мов орлині.

— Лиш Ти тепер! Лиш Ти одна свята,
Моя хороша, рідна Батьківщино!
Тебе любить клялись мої уста,
Любить безумним шалом, честю й чином.

IV

Ішла, то бігла Галка. Вечір вже.
У небі місяць чистий тихо плава.
Враз чує Галка гомін... Кінь ірже...
Кати!.. Побачили її. Облава.

Тут чисте поле скрізь. Не близько ліс.
Нема сховатись де, втекти не можна.
— От, клятий біс катів гидких наніс! —
Зідхнула Галка. Тут хвилина кожна

Така важна. — Мій Боже! Що робить?
Собаки близько. Ну, пора до діла! —
Знайшла сірник — давай папір палить,
Стріляючи в гієн скажених сміло.

Вмить гаркнула з катівських рук черга
І впав наказ: „Живу її зловити!”
— Мене живу? Хай спробує нога
Чиясь до мене близько приступити!

І відбивалась Галка від катів.
— Ох, горе, горе! Вже лиш три набой!
А тут папір до щенту не згорів!
І не допоможе вже нічого зброя!

І стрілила ще раз. Набоїв два
Убить себе залишила повстанка.
Сама ж мерщій припала до вогню
І дерла недопалені останки.

V

— „Бандитко, здайся! Здайся! Не стрілай!” —
Ревіли дико большевицькі крики.
— „Не здайся!” — шептала батьківська рілля.
— „Умри!” — десь журавлиний спів курликав.

Зідхнула Галка. — „Боже, не відкинь
Моєї жертви за святі руїни!
Батьки! Максиме — орле мій, прилинь.
Прощайте всі! За Тебе, Україно!”...

Останній стріл... Полинув гомін в даль,
Поніс сувору скаргу лютій месті...
Вдивлявся в жертву місяць і звіздаць
І вітер шепотів: умерла з честю...

VI

Мов хижі круки, збіглися кати;
— „Вот, клятая бандеровка, не сдалась!” —
І у холодний кинули потік
Дівоче тіло звірям на поталу.

VII

І ніс потік її ще свіжу кров
Гнівними водами у Чорне море.
Летів в простори помсти вірний зов:
— О, горе вам, катюги дикі! Горе!

Затихло все, і ніч, мов монастир:
Молитву щиру верби шепотіли,
А ночі дяк — цвіркун співав псалтир
Над гордої повстанки Галки тілом.

VIII

Схилився в гаї явір над хрестом,
Співає на могилі осінь:
— Спи, люба Галко, тихим вічним сном,
Спи, дочко України злотокоса...

Колись придуть співучі дні ясні,
Весна громами засміється лунко —
І ти почуєш месті голос в сні
І теплі, наче сонце, поцілунки.

То прийде твій народ зложить поклін
Тобі за кров святу, за щиру жертву.
Затрубить день, заграє волі дзвін
І воскресить героїв всіх із мертвих!

IX

А як осіння сяде чорна ніч
До ватри грітися, мов відьма люта,
Повстанцями роїться ліс, мов Січ,
І на могилі Галки шепіт чути:

— О, люба Галко, я клянусь тобі
Помстить за кров твою святу, невинну!
О, Боже, хоч і всупереч судьбі, —
Не дай лягти без мести в домовину!

Червень, 1946 р.

МАРЕНА (Поема)

I

Могутні шпилі, мов колюмни храму,
Сіяють в сонці, наче архитвір.
Трембіти гомін лине над ярами,
Танцює зелень в тонах арф і лір.

Весна співа, мов дружка на весіллі,
А вітер-дружба пахощі надніс.
Пливуть хмарки, немов лебеді білі —
Вдивлявся в сині очі неба ліс.

Бджілки, мов діти, бавляться з квітками.
Дзвінками дзвонять вівці молоді.
Вівчар упився сонцем до безтями,
Збирає ранок перли золоті.

Весна і юність — мрія й туга...
О, вміє серце полюбить усе!
Лиш жити б в щасті — та наруги
І смерть жорстокий кат несе.

II

Сидить замріяна в вінку Марена,
П'ють чар весни її уста з малин.
Глядиш — дівча чи німфа на арені
І п'яний ти, а серце, наче млин,

Стукоче, рветься, мліє, мов розбите,
То знов кричить — кохай, цілуй її!
О, юносте шалена, не вгасити
Вогню, снаги і поривів твоїх!

III

Довкруг своїх шатер лежать повстанці,
Голублять іскри зброю їх святу,
Розсміяні уста, мов обрій вранці,
Весні співають пісню золоту.

Марена дивиться на них, мов п'яна:
— О, дорогі вони моїй новій душі!
Вільні орли, хоч диким катом гнані!
Люблю, люблю так щиро їх усіх!

І вмить звернула зір у даль пахучу,
Полинула думками в рідний степ...
— Там дім, батьки, Дніпро ревучий!
Могутній простір крила розпростер...

Там голубінь і зелень покохались —
О, чую їх зітхання я щодня.
Там мій дитячий сміх і гри остались —
Сади, гаї, діброви у піснях!

Там рідне все, та тут святе, рідніше,
Тут правду, рідну душу я знайшла.
Чому, чому не знала я раніше,
Що стільки там брехні, облуди, зла?

„Радянські люди” ми — без волі й чести,
„Молодший брат”! — іронія яка!
Синів Твоїх, Україно, — голос мести! —
Помордував у тюрмах, у льохах!

Скажи, червоний звіре, де могили
Героїв Крут і Соловків, Базару?..
Де ділись квіти, що в садах зоріли;
Хто спопелив мій дім, мій край в пожарах?

Хто голодом замучив мільйони,
Хто кров спивав з робітників, селян?
Хто на Сибір жене цілі колони,
В чийй крові полощеться земля?

Уста мовчать, а в серці бунт шаліє.
— Помсти! Помсти! Помсти! — кричить душа.
— Допоможи мені, Свята Маріє!
О, заміни у грім мій гнів і шал!

— Служила й ти катам, — шепоче совість, —
Ти комсомолкою була в ті дні,
Як Україна догоряла в крові
Й на каторги вели Її синів.

І знов душа кричить, рида в розпуці:
— О, Боже праведний, прости цей гріх!
Не знала я, що мій народ у муці,
Не знала, Боже, Правд Святих Твоїх!

Не знала ж я, що десь є сонце волі,
У теміні не бачила доріг.
В смітті чужому ми греблись, мов моли,
Сам чорт кремлівський душі нам стеріг.

Прости мені, Могутній, Щедрий Отче!
Прости, Вкраїно — Мати дорога!
Простіть мої провини ще діточі!
Клянусь — на шлях ганьби моя нога

Вже більш не ступить! Будь проклятий, кате,
Що у брехні мене весь час ховав!
Що Правди-Бога не давав пізнати!
Я месниця! Моя душа нова!

IV

Молилася, прокльони слала гаду,
А сонце слухало і слухав ліс.
Підкравсь вітрець, неначе злодій, ззаду
Й припав устами до пахучих кіс.

Відтак стрибнув, поглянув в очі,
Поцілував уста, попестив ніс
Й на крильцях легко і охоче
Її молитву в рідний степ поніс.

V

Розлягся лунко громом стріл по горах.
— Тривога, друзі! — крикнув чотовий. —
Це стійкового стріл! Збиратись скоро!
Мерщій! До мене, перший ройовий!

— Я є! —

— Послати двох стрільців до стійки!

— Так, є! Наказ! — Кирило і Панас!

— Ми є!

— Біжіть спитайте, де і скільки,
Завважив Бурий ворогів, і в час

Нам дайте знати!

— Добре!

Вже сам Бурий

Біжить. Задихався, зіпрів. — Що є?

— Шмірота близько в лісі. Чорношкурі
На мене сунули цілим роем.

Я стрілив і мерщій побіг кущами
До вас.

Ще Бурий звіту не скінчив,
Як черги гаркнули.

— Лягти у ями!

Вогонь! — Здригнулись сосни, шумлячи,

Лиш шум, і гук, і рев гранат, і крики,
Втонули сонце, гори й ліс в димах. —
— У наступ, друзі! Ззаду ворог дикий!
За мною! Слава! —

Слава! —

По ярах,

Верхах гуло...

І чути зойки і прокльони —
Упало в першій лаві вісім ворогів.
— Вперед! Вперед, бойці! Вперед колони!
Між свистом куль ворожий крик ревів.

І, знов рокочуть черги за чергами,
Гранати гураґанами ревуть...
— Увага, друзі! Ворог знов за нами!
Розкинутись у лінію криву!

Враз — ох! —

Упав, не стало чотоного...
— Упав Нечай! — Із уст до уст неслоь.
Притих вогонь — підбігли два до нього —
Втопила в серці гадина жало...

VI

Помітив це замішання катюга
І знов собак до наступу погнав.
— Вогонь! Зігнати ворога з яруги! —
Всі глянули — попереду вона...

Марена з автоматом, мов Діяна —
Із малинових уст слова летять:
— Вогонь! Вогонь! Смерть кату за кайдани!
Смерть кату! За Україну! Рідний стяг!

Гнівний пеан заграли скоростріли
І знов, мов буря, громом загула...
Ворожа зброя нагло занімала,
Де ворог? —

Он! Втікає до села.

— За ним! За ним услід! — гука Марена.
За мною! — гомін, наче горда месть,
Летить за ним, за ворогом скаженим,
Лиш курява... сміється ліс: шелесть, шелесть.

Не втік опир, лиш трупи по дорозі —
Лежить в калюжах крові, в порохах...
Співають друзі пісню перемозі —
Геройський усміх, радість на устах.

VII

Знесли повстанці мертвих вірних друзів,
Накрили квіттям у могилі всіх...
Схилились юні лицарі у тузі
І на устах завмер веселий сміх.

Затихло все, лиш горесним акордом
Неслись Маренині слова у даль:
— Спіть, любі друзі, в славі гордій,
Ваш заповіт хоронить наша сталь!

VIII

Лягли спочить повстанці, а Марена
Леліяла нові пісні борцям...
До Бога линула душа калена —
Славила Мудрість Вічного Творця...

А сонце діядем плело з проміння —
Весна вінок мережала з квіток...
Молився ліс: — О, Боже Провидіння,
Дай Україні більш таких дочок!

Січень, 1947 р.

БІЙ НА ЛОПАТІ

(Історична поема)

*Дорогому Другові сл. п. Найдичеві
Хведорові, що згинув на СУЗ в
1941 р. від кулі німецьких катів,
оцю поему присвячую.*

Заспів

Лети, моя пісне, конем білогривим
На гори високі, в співучі ліси.
В степи, у безкраї заквітчані ниви,
І славу, мов сонце, в майбутнє неси.

Грай громом на мурах, грізних хмарочосах,
На стріхах у соняшні труби труби:
— Дзвеніла в нас зброя на смілих покосах,
Ми кидали душу на вістря судьби.

Співай, мій пеане, і дітям і внукам,
Неси моє слово в майбутні віки!
Хай серце завзяттям сміється і стука —
Ми духом зломили ворожі штики!

I

Народ у неволі карається строгій,
Укрила Україну, мов лють, сарана.
Пісні зацікавили, лиш сльози і стогін,
Закована воля у тюрмах кона.

Із уст видирає німота проклята
Останній шмат хліба в голодних дітей.
О, прийде, катюго, за муки заплата,
Із крові зродилась вже месть, що росте!

Шалійте, тирані, бо месник суворий
Вже чує скрипіння гидких шибениць!
Вже серце повстанців співа грізним хором:
— Не схилимось, кате, до ніг твоїх ниць!

II

Вітай, Україно, орлів бистрокрилих!
Чи чуєш їх стукіт гнівної ходи?
Погляньте, борці і герої, з могили
Й радійте — їх лави ваш дух породив!

Немає в них жаху — міцні і хоробрі,
А спереду гордий син мести — Різун.
Співають — Осанна! — діброви та обрій...
О, чує ворожий Берлін їх грозу!

Народ кида квіти пахучі під ноги —
Воскресла нам слава полків Русичів!
Дуднять буревісно під ними дороги,
Гримить рідна пісня і дзвонять мечі!

III

Стривожився ворог: Розбити! Розбити!
Наказ за наказом дротами летить.
Гудуть самоходи. Тирани неситі
Обставили військом дороги й мости.

— Не спиниш, німото, синів України!
Клекоче боями залізна душа.
У серці їх скарги святої руїни
На злочини підлі твоїх розбишак!

Хоч тисячі кинеш жорстоких садистів
На чоти передніх, ще юних борців,
Не зловиш їх, змію, бо кров їхня чиста
До бою покличе живих і мерців!

IV

Здрігнулись Карпати. Шепоче ялиця:
— Чий гомін лунає по скелях? Чий спів?
Дивіться, сестриці, які у них лиця!
— Говорять, мов криця, — десь дуб заскрипів.

— Вставайте, дивіться — свої, наші рідні!
Чи Довбуш преславний з вояцтвом воскрес?
Свої! — загули верховини погідні,
І линула радість до Божих небес.

V

Знялося сонце над верхами гір,
Мов лампа золота в п'янкх теремах,
Бандуру срібнострунну строїв бір,
Далеко десь гули міські сирени.

— Гуцулко Ксеню, — десь співав вівчар,
Збирала відьма у дійницю роси.
А синьоокий ранок, мов косар,
Клепав із дятлями блискучі коси.

VI

Спокійне плесо тишини
Роздерли гуки скорострілів.
— О, горе, месних днів сини!
Іде німота озвіріла.

Йде Одіна нова орда
На вас, орли мої завзяті!
Заколихалися Карпати.
— О Боже, силу їм подай!

VII

Зайняти швидко верх Лопати!
— До зброї, друзи! Бий! Вогонь!
Своїх смерячих трупів вонь
Хай вчує Гітлер сам проклятий!

Мов дух грізних верхів, Різун
Накази кида, наче громи.
То йде горою, то внизу, —
Не зна геройське тіло втоми.

— Бий! Слава! Смерть катам! У-р-ра!
Ревуть, мов тури, скоростріли.
Карай, гнівна руко, карай!
О, розкипілась кров гаряча, сміла!

VIII

Навала пре, повзе, повзуть неситі,
По власних трупах до повстанців йдуть.
Вже скелі кров'ю вражою облиті —
Земля і ліс клекочуть і гудуть.

Шаліє кат, аж піну з уст він точить, —
— Здобути гору приступом! — Вперед! —
Чи гураган? Закрило сонце очі —
Злякалось реву варварських черед.

Вовків п'ять тисяч злих по скелях преться.
— Загинеш, жменько лицарів, ось тут!
— О, ні! — душа у запалі сміється:
— Це вам, опирі, буде тут „капут”.

ІХ

— За білу зброю, друзі! В наступ! Слава!
Наказ повстанський горами потряс.
— На вістрях розтерзаєм клятї лави
За Тебе, Рідний Краю, любий наш!

Дзвенять ножі об гестапівські кості
І ллється кров з затовщених грудей.
Конайте, пси, в скаженій люті, злості!
Не мало добрих з'їли ви людей!

Гуляють Гонти і Максима внуки —
Вперед! — заплачеш, німко молода! —
Благослови, Україно, месні руки!
О, горда будь за сина Різуна!

Х

Скрегоче месьть залізними зубами:
— Гей, де ви? Де ненависні кати?
Втікаєте? За ними! Хаме, хаме,
До безборонних вдів відважний ти!

Шинелі, зброю кидають від себе,
Щоб легше голову свою спасти.
— О, так! О так тобі, голото, треба!
Сміється гордо обрій золотий.

XI

Кривавий чорний птах сідав на гори —
Бої затихли, лиш повстанський спів
Котився, наче буревійне море,
Аж до стрімких Горганових верхів...

Весна, мов кінь, стременами дзвеніла,
Летіла, мов вістун, полями аж до хат
І гордо, лунко, любо гомоніла:
— Зламав об наші вістря ребра кат!

З-за шпилів вплив місяць, мов монета,
І засвітив, а дух Карпат писав:
— У тисячу дев'ятсот сорок третім
Повстанський меч у славі засіяв!

Лютий, 1947 р.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Кремлівський тиране лукавий,
Бреши, горлай! — Даремний труд,
Бо не затопиш нас в неславі
І не одуриш знов нещасний люд!

Цькуеш народ, що ми собаки,
Що гітлерівські слуги ми!
О, не спечеш на цьому рака,
„Всесильний” покровителю тюрми!

Із Гітлером ми не братались —
Народу гризла нас печаль!
Німоту кляту ми карали! —
За нас говорить слава й сталь!

Лютий, 1947 р.

„Непокірні слова”

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Колись, як гад жало гідке поломить,
І революції гнівні вогні
Ганебне рабство спалять, мов солому,
Та заспіває гимни і пісні

На всіх дорогах переможна воля, —
Згадай, мій друже, в радості ясній
Мої вірші, хоч, може, й повні болю —
Та в них пала борців нещадний гнів

До тих, що дні втопили в нашій крові,
А в ночі люті пекла налляли
І п'ятирічками кують окупи,
Щоб світ в багні брехні втопить колись.

Згадай і передай їх, друже, дітям,
Хай знають — ми рабами не були.
І хоч жили голодні й неодіті,
Та непокірні дні в душі несли.

21. 12. 1946 р.

І ДОВЕЛОСЬ

І довелось ховатись од людей.
О, світе підлий, світе прелукавий!
Коли ж то грім жорстокий загуде
І злижуть лож вогні яскраві?

Коли стікатиме вже кров'ю кат,
Коли, коли? — скажи, Могутній Творче.
Коли ж то гряне гнів святий із хат
І месна зброя грізно зарокоче?

1. 7. 1946 р.

ГОЛОДНИЙ

Кістяк лише та спухлі босі ноги,
Останній вогник догоряв в очах...
Лежав знеможений коло дороги,
Печаль і біль скипіли на устах.

Підвівся... Сів... Гули чужі мотори...
Поглянув довкруги — жита й жита...
І щось в душі заплакало — о, горе!
Кому ж ти родиш хліб, земле свята?

Катам! А ми лиш наймити в лахмітті.
Німі раби на батьківській землі!
О, рабе, рабе! — гний живцем на світі,
Коли орють тобою зайти злі!

5. 7. 1946 р.

СУЧАСНИМ ПОЕТАМ

Тобі, Україно, пісні лебедині,
Тобі наше серце, і кров, і життя!
Щоднини і ночі до Господа лине
Молитва за Тебе, Вітчизно Свята!

Учора за Тебе впав рій під мечами,
Та завтра відплатить залізна чота,
І ночі засвітять гнівними вогнями —
Воскресла! — заграють розкуті уста!

Будь проклят, хто катові гимни покірно
Співає під звуки тюремних тортур!
Поете, батьків заповітам будь вірний!
Ти раб — чи Отчизни новий трубадур?

22. 8. 1946 р.

ПЕРЕДОСІННЕ

Дрімає он сонце в задумі —
Постарілись ліс і поля.
Не чути співучого шуму,
Лиш важко зітхає земля...

Заплутався вітер, мов олень,
Між трави пожовклі, сухі.
Було і минуло — ох, доле! —
Гуркочуть десь громи глухі...

21. 8. 1946 р.

НЕ ЧУЖИМ, А ТАКИ РІДНИМ КАТАМ

Будь прокляте! — кипить, палає пекло,
Реве скаженим громом у душі,
Рве динамітом кров запекла —
Неволі пута бий, круши!

Ображено кричить, кричить сумління —
Чому, чому я, Боже, не вулкан?
Ох, сором, сором, підле покоління,
Само плетеш Отчизні ти аркан!

Твоя земля розмочла в крові брата,
В сльозах гниють замучені хати!
Брехня, брехня, і глум жорстокий ката!
Де кара, кара, Боже мій Святий?

Ви виродки, безбатченки собачі,
Втопили честь в смердючому багні
І братню кров п'єте, сліпці, гарячу,
Під жниво стелите катам погній!

Оплъовуйте борців і розпинайте,
Лижіть п'яту гадючого Кремля!
Та лиш спішіть! Бо б'ють уже гармати —
Встає на смерть збезщещена земля!

1. 8. 1946 р.

ПІСНЯ КУРЕНЯ „ДЗВОНИ”

(Рейд взимку 1946)

Ревіли вихри дні і ночі —
Шаліла люта заметіль,
В яругах вили стада вовчі —
Серця давив жорстокий біль.

Ми йшли голодні, з ніг валились,
Ордою ворог наступав.
Ми в ката ласки не просили,
В нас честь Батьківщини — свята!

Не зламиш нас, жорстокий кате,
У наступ, друзі! На пробій!
Хай шлях прочистять нам гранати!
Вперед! Вперед! В завзятий бій!

Встелили шлях нам трупи ката,
Садист наново скаженів.
Скріпи серця, Україно-Мати!
Вперед! Вперед! До слави днів!

І знову в наступ ми рвонулись —
Славко поліг, а з ним Шугай.
Вогнем дихнули наші дула —
Вперед! За волю! Рідний край!

Вперед! Вперед! По трупах ката,
З Карпат пробоем за Дністер!
Благослови, Україно-Мати —
В нас дух героїв не умер!

12. 4. 1946 р.

МАРШ „ЧОРНОГО ЛІСУ”

Ми смілі воїни, суворі,
Нам батько — гнів, а мати — месть.
Брати ми грому і просторів,
Борці за волю, славу й честь.

Сміються ватри — юний регіт,
Співає думу Чорний ліс.
Душа повстанців — славний Грегіт
Цілує, пестить вірний кріс.

Голублять сосни, мов дівчата,
До бою серце грає марш,
Рої залізні вже на чатах,
Різун із нами — лицар наш.

Сміються ватри — юний регіт, і т. д.

Чатуй, катюго, на заставах —
Ми йдем назустріч вже тобі!
Готові, друзі! Слава! Слава! —
Лунає гимн, клекоче бій.

Сміються ватри — юний регіт, і т. д.

За Тебе, рідна Україно,
За кров святу Твоїх дітей
На суд покличемо руїни,
І встане вічний Прометей!

Сміються ватри — юний регіт, і т. д.

26. 11. 1946 р.

ПЕРЕДВЕЧІРНЄ

У бронзі обрій, наче лицар,
Напняв у даль блакитний зір.
Дзвенить вода, мов чиста криця,
Бринить оркестром юний бір.

Над бором наче бій клекоче —
Із луком сонце золоте.
Лунає гамір дня охочий,
Хоч вечір крила розпростер.

Ховає сонце горді стріли
У вогнеквітний сагайдак...
І все кругом мов заніміло,
Лиш місяць в барці, мов моряк,
Пливе кудись...

РАНОК

Гей, кинув ранок злотий диск
На синій стадіон безкрай...
Б'є в венах кров, мов водотриск,
Лице вогнем п'янким палає.

Гаї, діброви загули —
співають гимни змагунові.
Ліг переможець на килим —
На перламутри зефірові.

МОГУТНІЙ Я

Могутній я на шпiлях гір.
Стукоче серце над верхами,
Орлом у даль летить мій зір —
Душа говорить із вітрами.

Могутній я на шпилях гір.
Як вихри свищать в темних борах, —
Тоді я будням вперекір
Співаю гимн боям, просторам...

Могутній я на шпилях гір.
Як сонце золотом задзвонить,
Як засміється дзвінко бір
І зелень тоне в ранку тонах...

А як заграє трембітар
І вийдуть зорі на верхів'я,
Мені здається — о, я цар —
Я дух верхів і гір стихія!..

НА СПОМИН

Ти зустрінеш там осінь-шептуху,
Мов бабусю стареньку, сумну,
І листочки в болоті без руху,
Тихий шепіт дерев, бур'яну.

Ти зустрінеш там тугу у полі...
І у серці щось тихо зітхне,
Мов сирітка під тином без долі —
І згадаєш тоді ти мене —

Він усе в небезпеці, мов олень,
Гнаний катом удень і вночі.
Його друзі — гранати, пістоля,
Темінь ночі й зловіщі сичі.

Його шлях, мов сердита зміюка,
Смерть чатує на нього щодня —
Та для Тебе, Україно, лиш стука
Його серце з гнівного вогня.

І згадаеш, і тугу болючу
Ти пошлеш в подарунок мені,
Я сховаю, мов квітку пахучу,
Твій дарунок у серці на дні.

23. 9. 1946 р.

ПІСНЯ

В гаї могила сумує,
Хрест на могилі схиливсь.
Там твій миленький ночує,
З ним ти кохалась колись.

У вечори тихі, мрійливі
В очі дивилась йому.
І так присягалася щиро —
Ляжу з тобою в труну.

Години ті щастя минули...
Дні налетіли грізні.
Плачуть в діброві зозулі —
Ох, Україна в вогні!

Ворог лютує скажений,
Батько в кайданах кона.
Мати в крові наряджена —
Вчора убита вона.

Б'ються із катом повстанці —
Впав твій миленький в бою.
І поховали уранці
Друзі його у гаю.

Мріє про тебе, дівчино,
Милий в могилі сумній.
В мрії гарячій загинув —
Вірний тобі лиш одній!

Ти ж, чорнобрива дівчино,
Катові серце дала,
Зрадила того, що згинув
За щастя твоє й села.

Ночі із катом ночуєш,
Днями гуляєш із ним —
Голосу з гробу не чуєш,
Слухай — який він грізний:

— О, скаменися, кохана,
Швидко бо прийде той час,
Що катові сплатить за рани
Й засудить, як зрадницю, вас!

БРАТАМ З-НАД ДНІПРА

Привіт вам щирий, рідні, любі,
Вставайте, гноблені брати!
Громи рокочуть вогнезубі —
Зове на месть Дніпро святий!

Втопив у крові Україну
Опир потворного Кремля
І бенкетує на руїнах!
Блаженна батьківська земля.

Ограблена — рятунку! — кличе.
О месте! — хамова стопа
Могили топче, мов ігрище!
Холодний гріб літа копав

Живим Вам, діти України,
Жорстокий кат! О, не діждеш,
Потворо! Глянь — грізні руїни
Мечами дзвонять! Вже іде

День революцій на розплату,
Вогонь могил палахкотить
І нагріває кожну хату
Нещадним гнівом, горда мить

Воскресний прапор вже підносить,
Залізні кроки гомонять
Когорт гнівних, побідоносних!
Тризуб святий наш у вогнях

І булава Великого Богдана
Іржу сполікують, щоб знов
Сіяти славою! Осанна!
Чи чуєш, як клекоче кров
Хоробрих Русичів у лавах!

Кричи, мій Дніпре, у простори,
Буди усіх — на месть! На бій!
Хай меч руїни переоре
Й розіб'є вщент тюрму рабів!

ПАРТИЗАНСЬКІЙ МУЗИ

Мов золота троянда, розцвіло
П'янке весняне сонце в Чорнім Лісі.
Веселим гамором гуло село,
Зефірами пришите до узлісся.

Ми йшли назустріч воскресення дням —
Плекали горду тугу за майбутнім,
І ждали менту, як в грізних, вогнях
На суд покличем будні каламутні.

Ти ляла в душі янгольський спокій,
Як серце било громом у напнятті,
Ти рвала душу на завзятий бій
З гірким настроєм рабського прокляття.

12. 4. 1946 р.

СПІВАЮТЬ МОТОРИ

Співайте, співайте, о, рідні мотори,
Заслухалось сонце в залізні пісні.
Цілує їх гомін — хмари кучеряві.
Ах, хочеться линути туди і мені!

Люблю я, люблю я блакитні простори —
Там сонце і воля — гуляють вітри!
Співайте, співайте, о, рідні мотори,
Так хочеться чути суворий ваш ритм!

7. 7. 1946 р.

У ЖНИВА

Заснули потомлені люди в хатах,
Молитву й зітхання пославши до Бога.
Проклін лиш катам ще горів на устах...
Та вили собаки й сичі на тривогу...

Із лямпою вечір по нивах ішов —
Лічив потихеньку поскладані копи.
— Твій піт, Україно, і сльози і кров...
А хліб пропаде у „калюжі” Європи!

7. 7. 1946 р

ПОЛУДЕНЬ

Лягло спляче сонце з косою на сіно —
І куриться ладан зів'ялих квіток...
І котяться полем збіжжя, мов лявіна,
А спека серпанок плете з пелюсток.

Збудилося сонце, летить пити воду,
А річка журкоче — скупаю тебе —
І бродить вже сонце, співає на броді —
Лоша біля нього ногою гребе.

15. 7. 1946 р.

ЧЕРВОНОМУ ГАДОВІ

Радієш, що загнав ти нас
В тісні підземні ями прілі?
Пусте! Бо мовити до нас,
Плювать на Сталінське похмілля

Уміємо з трибун і з ям!
Країна Рад — терор, облуда —
Смердить твій труп з твоїх програм!
Із нами Бог! За нами люди!

Ми й з-під землі загладу вам
Страшну зготовимо, тирані!
Ще мент — і з міст, з-під стріх і ям
З грізним мечем наш гнів устане!

20. 12. 1946 р.

ДИВЛЮСЯ В ГОЛУБІНЬ

Дивлюся в голубінь високу —
Пірнули думи і душа...
Лиш сонце в тузі одиноке
Співає в п'яних комишах.

Колишуть солов'їні тони.
Щасливі, весно, я і ти!
На небі сонце грає, дзвонить,
Неначе дзвоник золотий.

Щаслива, весно, ти красою —
Кришталем-сонцем дорогим
І перламутрами-росою,
Квітками, небом голубим.

І я щасливий, німфо любя,
Вкраїна — Щастя і Краса!
Ідея — грім мій вогнезубий,
Квітуче сонце і роса!

Горю Її вогнем, сяю,
Палаю гнівом боротьби!
Живу Тобою, Рідний Краю,
Нехай і в пазурах судьби!

25. 12. 1946 р.

ДО СОНЦЯ

Ми, сонце, гимн тобі співали,
Носили на руках своїх
І в молитвах тобі похвали
Несли до Бога. До твоїх

Розкішних уст вливали
Цілунки юні ми свої,
Та нам тепер гідка навала
Украла радощі твої.

Не тріумфуй, скажений труте,
Що п'єш в людей і кров, і піт.
Хоч у крові, по горах трупів —
Ми сонцем знов освітим світ.

24. 12. 1946 р.

НІЧ

Співала осіння темінь, дивилась в очі —
Ніде ні стежки, ні пільних доріг.
А вітер гнівно свище, дощ сокоче,
Розмоклий ґрунт чіпається до ніг.

Промокли ми до тіла, утомились —
Та йдемо сміло, бо іти — наказ!
О, noche чорна, ти — наш друг і сила,
Бо день розбоем кат украв від нас!

23. 12. 1946 р.

ЗА КРОВ СВЯТУ

За кров святу братів і друзів,
За честь вітчизни, за святині
У нас мечі гнівні і дужі!

Присяга нині й горде слово,
А завтра Чин воскресить волю!
Веди до бою нас, Єгово!

Хай на шляху і смерть і біль —
Ми йдемо, як буря, гурагани
До Храму чести, слави й волі!

ГОТОВІ БУДЬТЕ

Готові будьте! Мент надходить!
Чи вже нагострені мечі?
Колони — струнко! До походу!
Зневіру й жах мечем січіть!

Народу честь і воля, й право,
Людині гідність! Геть ярмо,
Геть підступ, глум катів лукавих!
Конай, спотворена тюрмо!

До зброї кожний, кожна хато!
У наступ, чоти! Смерть катам!
З щитами жде нас горда мати!
У наступ! Слава! Воля нам!

24. 9. 1946 р.

„В хоробру путь”

В ХОРОБРУ ПУТЬ

Що дам? Що дам в хоробру путь?
Що дам? Що дам в хоробру путь?
Рушайте! — кличе Україна.
Колони рушили. Ростуть.

Ідуть. Гримлять ліси, долини.
Назустріч, пісне, їм лети!
Залізний плуг оре руїни —
Горять на звалищах хати.

Я вирву, пісне, серце й душу
І в путь хоробру дам тобі,
Хай гнів живих і мертвих зрушить,
Бо буде це останній бій.

21. 12. 1947

ЗА ЩО?

Прийдеш знеможений із шахти,
А діти в плач: — Голодні ми...
А біля них опухла мати...
Ну що ж? Ти станеш, мов німий.

В сльозах потонуть згаслі очі,
І лиш зболілий крик з грудей:
— За що працюю дні і ночі,
На що, на що мій труд іде?

На хліб святий чи на кайдани,
Чи на імперію нову?
О, скоро, скоро суд настане
І грізно бурі заревуть!

9. 8. 1947 р.

14. X. 1942.

*Присвячую Головному Командирові
УПА, генералові Тарасові Чупринці*

Був наказ: — До походу! До зброї —
Україна розп'ята в вогнях!
Кожна хата родила героїв,
Месник руку могутньо підняв.

Був наказ, як гаряче залізо,
І слова стали чином живим!
Боротьба — стала чести девізом,
Месь горіла завзяттям грізним!

Залунав у просторах так гордо
Віщий гомін хоробрих боїв —
Рознеслися стогромним акордом
По світах ідеали Твої!

Ще момент і Твій голос владарно
Загримить на руїнах Кремля,
І напише колонам ударним
Пісню слави розкута земля!

2. 10. 1947 р.

ТИ

Не раз, як дні вгризуться в серце люто,
Хтось тихо, але мужньо підійде —
І здавить біль, зжене гидку отруту
І знов душа зове до бою день.

І знову серце повниться снагою,
Завзято з буднями стаю на прю,
Тоді і смерть здається тільки грою,
Коли вогнем Твоїм святим горю!

Ти сталь, граніт, вогонь душі моєї,
Для мене Твій благословенний зов!
Я дам, я дам Тобі в трофеї —
І труд, і біль, і кров!

18. 9. 1947 р.

О, НІ!

Мовчати? Як? — У мене ж серце, люди!
Отруту п'ють, коли душа жива?
З Отчизни — глум! У почестях облуда,
Безславить Київ мій святий Москва,
А я скувати б мав гнівні слова
Й, мов раб німий, покірно ждати чуда?

О, якже ж? Як в ці дні грізні мовчать,
Коли в крові й вогнях хати убогі?
Клянусь: Хай проклят я людьми і Богом,
Коли своїм словам не дам меча!

31. 11. 1947 р.

У ЗАВЗЯТТІ

У завзятті кувалась залізна душа,
У боях гартувалися радісні вої,
І сміялася слава в струнких комишах,
І дітей колисав в колисках гомін зброї.

Лиш на мент перестали гриміти бої,
У напрузі ждемо ми нового наказу,
О, почувеш, розтерзана Мати: Твої
Вороги захарчать у обіймах прокази!

26. 8. 1947 р.

МАРШ ЧОРНОЛІСЬКОГО ПОЛКУ

*Присвячую Дорогому Другові —
Ком. Дунаєві*

Шумлять лани шовковоколосисті,
Дзвенить, мов лита сталь, хоробрий хід.
Сміється сонце в золотім намисті,
Бо йде нового Прометея рід.

Вперед! Вперед, гартовані колони!
Хай стугонить, клекоче грізний бій!
Поляжем ми — за нами мілійони.
Ми помсту піднесли за нарід свій.

Завзяте серце кличе всіх до волі,
До сонця, правди, світлого життя.
О, сядеш знов, Україно, на престолі —
Шумить, співа над нами рідний стяг.

Вперед! Вперед, гартовані колони... і т. д.

З твердого шляху скинемо колоди,
Гнівна рука кордони перетне.
За нами рушать в бій святий народи,
Ми рабства гніт зітрем з землі вогнем!

Вперед! Вперед, гартовані колони... і т. д.

24. 7. 1947 р.

ІХ НАКАЗ

*Присвячую безсмертним Героям
Чорного лісу*

Слухай, в ранки пахучі, гучні
Чи у темні розбурхані ночі —
Їх наказ, їх присяга, їх гнів
Гомонять, мов закляття пророчі.

Чуеш голос? — Це їх —
Так гуде, мов громів мегафони.
— Україно, Твоїх
Не зламали ми вічних законів! —

Ми лягли, як наказ Твій велів,
Кров свою віддали волі в жертву,
Чином дух наш горів — замість слів,
Щоб Ти встала, Вкраїно, із мертвих!

Ми лягли, та за нами, поглянь,
Йдуть нові вже славетні колони —
Авангард революцій-повстань.
О, тремтять, большевицькі дракони!

21. 6. 1947 р.

ЧОРНОЛІСЬКІ ВАТРИ

Люблю я вас, ватри, у темному борі,
Люблю я ваш усміх веселий, яркий.
Люблю, як над вами тихесенько вгорі
Потонуть у мріях хороші зірки.

У будні жорстокі лиш ваші
Я чую цілунки гарячі, п'янки.
Я п'ю їх, я п'ю їх так жадібно з чаші,
Як подих весінних пахучих садків.

О, скільки то дум біля нас народилось,
Тоді як завзяттям горіла душа!
Я згадую завжди вас щиро та мило,
Хоч в серці гримітимуть бурі і шал.

26. 11. 1947 р.

ПО ВИВОЗІ

Лютує вітер між хатами,
В болото кида жмутки стріхи.
Дитя самотнє плаче: — Мамо!..
Ридання скрізь... — Куди поїхав
Невинний люд?

Нещасні ви! — зітхає осінь,
Сумують димарі холодні...
Блукає в полі туга боса.
— Ох, де ви, матері голодні?

Лиш помсти гнів летить в простори
Услід за стогоном вагонів —
— Життям заплатите за горе,
Сжидні варвари, дракони!

2. 12 1947 р.

СЛАБОДУХАМ

Якби вам туги, туги влить
В серця розтерзані судьбою,
Щоб не дала вам ні на мить
Заснути в рабському спокою.

Тієї туги, що пече
Рабів сумління у кайданах,
Що рве до бою гаряче
І лицарям гука: — Осанна!

Ви не зітхали б на печі,
Ніхто не чув би в вас квиління,
Плуги змінили б на мечі,
Цвіла б у славі Україна!

29. 11. 1947 р.

ПОЕТАМ НАШИХ ДНІВ

Поему дня читає гордий вітер,
Дзвениць, мов сталь, її суворий ритм.
Перетопить її на вічні міти
І передайте юним і старим.

Нехай ідуть і пристрасно читають
Поему, литу в крові і вогні.
У ній свята любов борців палає
І помстою рокоче грізно гнів!

МИНУЛЕ

Старі шляхи поржавіли, мов струни,
Од крові смілих лицарів святих,
Де бій кипів колись — лиш жито рунить...
І бандурист з бандурою затих.

Вже одгуло давно минуле горе
І сумно, тужно так душі моїй!
Та — ні! Я вірю — знов новим акордом
Ще сміливіш загомонять бої!

СПІВАЙ, ПОЕТЕ!

Життя — коли душа, мов бурі зрив,
Коли бажань блаженне серце повне.
Величний Той, хто чар життя створив
І влив у нього радість невимовну.

Розвись же крила, молоде орля,
Лети над хмари в сонячні простори —
Співай, поете, гимн йому, жбурляй
Снагу в життя, мов хвилі в берег моря!

ВЖЕ ВІД'ЇХАЛИ МАЖІ

Вже від'їхали мажі з степів —
Чумаки не співають, замовкли.
Без припон розпустили волів
По дорогах, у крові розмоклих.

Комиші по дорогах ростуть —
Вітер пісню розносить крилатий,
Тільки туга, мов вірний пастух,
Йде у степ, щоб їх знов відшукати...

КРУТИ

Їх — юних сміливців, лиш жменька була,
Із серцем зі сталі і духом з граніту.
О, велич летіла у вічність з їх лав
І Чин їх навіки став юности мітом.

Мчав зойк слабодухів за ними у путь:
— Куди вам? Ви ж діти!.. Загинете дармо...
— О, ні! Бо ще завтра за нами підуть
Мільйони! На славу ми змінимо ярма!

Чи стримати тих, в кого серце з вогня
І душу завзяту до бою напняв,
Хто любить Отчизну глибоко, пречисто?

О, прийде, Україно, Твій радісний день —
Поглянь же — мільйони до бою веде
Крізь бурі сердиті, жорстокі — їх Триста!

5. 12. 1947 р.

НИНІ РАДОСТИ СВЯТО

Коляда

Нині радости свято, Україно,
Ти ж уся у крові і сльозах.
Дикі круки кричать на руїнах,
Багряніє скривавлений шлях...

Без батьків плачуть діти голодні —
Заніміли веселі пісні,
Лине туга в тайги прехолодні —
Там десь батько і мати сумні...

Під вікном стогне буря сердито —
Стогін тюрм до хатини вліта.
На столі закривавлена свита,
У розпуці вмліва сирота.

О, не плач! Чуеш? — бій вже клекоче!
Слухай, слухай! Дзвенить коляда...
Гей, горять вже, горять гнівом очі,
Кров бує в серцях молода!

24. 11. 1947 р.

О, КЛИЧ ЖЕ...

Пустіть, пустіть із кігтів душу,
Гидкі примари рабських днів!
Я волі гимн співати мушу —
Мій стилос гнівом закипів.

Не спи, Україно, у калюжі
Московії гнилих ідей!
О, клич же, клич же словом мужнім —
Хай із мечем Твій Бог іде!

13. 12. 1947 р.

ВЕСНЯНИЙ ВЕЧІР

З бандурою в бору вже вечір сів,
Над нивами танцюють тіні чорні,
Серпом сріблястим в небі дзвонить спів —
Десь у селі співають гучно жорна.

Регочеться — ха-ха-ха — в ставах весна.
Я йду, її черствим похміллям п'яний.
Дивлюсь — аж ген, де обрій зір напняв,
Земля і небо — наче океани...

Пливають, запінившись, в чорняву даль,
Ворушить теплий вітер тихі плеса,
Вдивлявся вечір мрійно у звіздаль,
А на лотоках десь млинів колеса
Гуркочуть громом...

В ТРАВНЕВУ НІЧ

До хати вкралась чорноока ніч,
Немов циганка гарна та — несміла,
Крізь вікна місяць загляда під піч.
Кругом в кутках сонливі сни засіли.

Затихло все, лиш в запічку цвіркун
Розказує про відьму казку дітям.
Десь пісню соловій затаг п'янку —
А зорі й місяць світять, світять, світять.

СПОМИН

*Присвячую Дорогому
Покійному Братові Миколі*

Давно (ще хлопчиком я був)
Обідраний ходив я по дорогах.
(Батьки мої полинули до Бога).
Я сиротиною зустрів грізну добу.

Мов гади, дні мої плелись, повзли,
Сичали люто, болісно кусали.
Здавалося — доріг нема, лиш скали.
Ну, що ж? Було не плачу я, малий.

От так то доля дряпала, мов рись —
Ні серця теплого в людей, ні жалю, —
Та слово щире я почув: — Борись!

Борись! — товклось в душі... А я ж дитя
Дурне. Та в серці слово стало сталлю —
І вперто з ним пішов я у життя.

!2. 10. 1947 р.

ПОВСТАНСЬКИЙ СВЯТ-ВЕЧІР

(Спомин)

Над бором зірка квітом зацвіла —
Затихли гамірні слова і жарти.
Роями думи гнались до села,
А серце било, било, мов на старті.

Озвалась туга десь — сьогодні там...
І кожному причувся голос: — Сину!..
Й печаттю жалю біль замкнув уста —
Та раптом хтось у душу іскру кинув.

І кров заграла боєм молода:
— Христос родивсь! — борами загриміло,
До сіл з мечем летіла коляда
І Правді гимн співала зброя сміла.

17. 12. 1947 р.

ГАРТОВАНІ БОЛЕМ

Гартовані бодем століть —
Дивіться — гінці перед вами!
Алярмом дзвенять сталь і мідь —
До слави отворені брами!

На сталь перекуйте плуги —
Бої не минуть вас, хоробрі!
Хай скинуть корони боги —
Байстрята Атиллі та обрив!

Уже посилайте гінців,
Хай скажуть тиранам — ідемо! —
Ідуть вже! Ідуть вже борці —
О, станеш, Вкраїно, едемом!

„Смерть генерала”

СЛ. П. ГЕНЕРАЛ ДМИТРО ГРИЦАЙ-ПЕРЕБИЙНІС

Член Проводу Організації Українських Націоналістів і шеф Головного Військового Штабу УПА.

Член УВО, член ОУН від перших днів її існування, військовий референт КЕ ОУН в 1933 році; кількакратний політв'язень польських в'язниць та довголітній в'язень концтабору в Березі Каргузькій, член Проводу в 1940 році, учасник другого ВЗ ОУН, член Проводу ОУН в 1941-43 рр.; політв'язень німецької в'язниці у Львові в 1945 р., член Проводу ОУН в 1943-45 рр. і шеф Головного Військового Штабу УПА в 1945 р.; редактор підпільних військових підручників, делегат Проводу ОУН з Матірних Земель до Проводу ОУН за кордоном — це шлях відповідальних обов'язків, які виконував сл. п. генерал Перебийніс.

Протягом його довголітньої революційної праці питомими прикметами його характеру були: прямолінійність, безкомпромісовість і послідовність. В різних умовах боротьби за УССД з усіма окупантами гордо тримав прапор Вояка-Революціонера. В безвихідній ситуації, кинений більшовиками у в'язницю, першої ночі покінчив зі своїм життям.

Перед його ідейністю і невгнутим характером схиляють голови всі бійці-революціонери сьогодні й схилятимуть усі переємники боротьби за Самостійність України.

(„Ідея і Чин” ч. 10)

СМЕРТЬ ГЕНЕРАЛА

Поема 1948

*Присвячую сл. п. Генералові УПА —
Дмитрові Грицаєві-Перебийносіві.*

I

В колыску спати день дитя поклав
Своє кохане сонце кучеряве
І сам, скупавшись, ліг на землю трав
І слухав, як на струнах вітер грав
Тихенько десь вечірній октави.
В обійми вечора летів залізний гул —
На вулицях ще місто гомоніло...
Вже вплив місяць — ночі трубадур
І мчав грозі назустріч.

Велич бур
Він покохав, мов лицар гордий, смілий.

II

Чорними шатами вечора вкрита
В мурах за містом кунє тюрма.
Горем і тугою думи покриті,
Рвуться за ґрати на волю. Дарма.

Й лампа під муром горить —
Хай собі й сторож не спить.
Думи гнівної не стрима ніхто, —
Хай із гарматами сторожів сто!

Марива сонні до келії лізуть —
Гетьте! — Бо мрії стокрилі не сплять.
Дзвонять їм, дзвонять і сталь, і залізо
Радісно й лунко на слави полях.

Пісня вколише їх горда
Юним бравурним акордом.
Ніч розілллася морем бездонним —
Геть! О, геть, марива сонні!

III

Вже пізня ніч. Танцює п'яна темінь —
Поклав печать на очі в'язнів сон.
Справляють оргії, немов в гаремі,
Лукаві марива.

Кому ж, ясо,

В цю пору зброєю дзвениш, рокочеш
Кому? Кому гукаєш, громом серед скал?
Хто став на прю з грізним спокоем ночі?
Він! Генерал!

Стоїть, мов статуя гнівного Марса,
Посеред келії лиш сам один...
О, підлий, підлий хаме, „брате старший”,
Ти пити дав мені гіркий полин
Неволі!

Може ще й покори схочеш —
Змією засичали в тишині слова
І лютим гнівом запалали очі.
Та раптом десь заойкала сова...

Щоб сторож не почув на коридорі,
Навшпиньках він наблизивсь до вікна
І глянув вгору — світять ясні зорі...
— Чого в цю ніч озвалася вона? —

Скажи, скажи, сліпий віщуне смерти,
Нащо ще кпин до розшалілих мук?
Я знаю сам — сьогодні мушу вмерти
Не від меча катів, а з власних рук!

Не винен я, що тут попав в ці мури —
Живого підступом мене взяли
Розбійники, щоб потім на тортурах
Я потоптав святе і випив весь полин
Нікчемної покори!

О, ні! Завчасний, кате, твій тріумф —
Не поганьбиш, бандите, честь мою!

IV

— Я мушу, мушу вмерти, — честь спасати!
Та як в цю мить жорстоку смерть знайти?
О, зброє рідна! Зброє — вірна мати,
Огидним підступом катюга видер
Тебе, підступно, з рук моїх.

Та хай!

О, Боже, Боже — смерть найтяжчу дай! —
Не хочу бачить, чути я огиди.

І блюзу вмить із себе зняв —
О, зараз смерть знайду сувору!
Замкніть очі, любі зорі,
Або спалить мене в своїх вогнях!

Спалить, спалить, щоб кістки не зібрали
Собаки люті.

Ні!!

То задушить!

Демони хижі!

Раптом — Генерале!

Тихенько щось озвалося в душі:
— Ти хочеш вмерти. Може краще жити?
Колись Україні ще придашся ти.

Тебе, я знаю, пощадають кати.
Покинь, покинь ці заміри сердиті.
В житті ти був завжди, як сталь, твердий,
Тож і тепер не здайся тортурам.
Ти скільки переніс біди,
То що ж, страшні тепер тобі ці мури,

Чи може лячно, що обдурить
Тебе нікчемний ворог і служить
Собі тебе заставить?
Не бійся! Май відвагу! —
Лукавий бог Кремля тобі чужий!

Ти хто? Ти хто такий? Скажи, хай знаю —
Ти голос Бога — добрий Дух із раю,
Чи сатани злочинного февдал —
З думками бився, бився Генерал!

— Нащо вам мук моїх, демони,
Скажіть, скажіть, хто ви такі?
Чиї в душі моїй ці тони —
Такі підлесні та гидкі?

О, ні! недобрий дух ти! Чую, чую —
Ти злого духа чорта — плід!
Ти сумнів зимний, наче лід —
Ти в душу й серце ллеш отруту злюю!..

Будь проклят!

Враз почув він голос дужий:
— Чого, чого ти завагався, друже?

Ти армії гнівної генерал,
Що у боях не знав полону!
Наказ твій мчав за Тису, за Урал —
Вперед! Для нас нема кордону!

На прапорах твоїх полків
Лиш воля або смерть — були девізом.
Та й у серцях хоробрих і палких
Лиш ці слова дзвеніли, мов залізо!

Невже ж у тебе, лицарю, хоча й без зброї,
Не стане сили стать тепер героєм?

Скажи, мій сину, що дадуть мені
Твої в тюрмі надлюдській терпіння?
Чи треба більше сліз і мук руїнам?
Я мести хочу! Мести і вогнів!
Повстань!

Твоя я Мати — Україна.
Геройських чинів жду! О, жду!
— Он бачиш? Чуєш гуркіт на степах —
Колони вкрили вістрями простори.
Реве, прибоями гукає море —
Сміється горда пісня на устах
Грізних матросів.

Ген, квітчають зорі
Грімкі ескадри.
Хто ж освітить шлях,
Хто поведе борців до перемоги?

— Тепер Твій голос, Боже, чую в собі —
Твої, Вкраїно, віщі слова!
Вогонь, вогонь святий в моїй утробі
Горить, пала.

І знову десь сова
Заплакала, немов мала дитина,
І грім далеко в горах застогнав —
І хтось так боляче захлипав — Сину!..

— Ти знову, знову, ідоле чужий,
Мене ось тут лякаєш жахом смерти.
Смішний ти! Я для неї чесно жив,
Для неї чесно й гідно вмю вмерти!

— Лети, мій духу, в сонячні світи,
Лети, лети — готуй нові колони!
На полі бою ждять мене, кати!
Потоне в крові там твоя корона,
Москво злочинна!

Й присуд там тобі
Народ напише вістрями багнетів,
За Петроград гнилий, за Січ, Сибір,
За конституцію і тридцять третій!

V

Вже досвіток послав до келій перші стежі —
Сідала рання золотінь на чорні тіні,
Як дужий голос вилетів з-за ґрат в безмежжя:
— Прощай, народе мій! За Тебе, Україно!..

Заглянув вартовий — лиш сине мертве тіло
Звисало із залізних штаб, захряслих в мурах,
Гроза сердита на гнівних устах сиділа —
Й ходила смерть по келії німа, понура...

Та дух його — чи чуєте — кричить, гука:
— До бою, лицарі! За мною в наступ! Сміло!
Із вами я! Ваш Генерал! Мій меч в руках!
Я вас веду!

Хай знає ворог озвірілий,
Що у боях рішає Дух — не тіло!

Січень, 1948 р.

„Вітчизна кличе”

*Дорогому Другові к-рові Шелестові
у дні завзяті оцю скромну, але
щирю збілочку присвячує*

Автор

УКРАЇНО МОЯ

Україно моя, Україно,
Ти у наймах проплакуєш весни.
Розкошують кати Твоїм віном,
У сльозах тонуть очі небесні.

О, не плач, моя Мати розп'ята,
Накипіли вже гнівом сумління.
Чуєш? — Гомін іде на розплату
На грізних колісницях весінніх.

30. 1. 1948 р.

ДНЯМ

Ви йдете ось грізні, суворі —
В очах вогонь, в руках стилет,
Ваш гнів, мов змії, сичить в просторі.
О, горе тим, хто у покорі
Рабами прийдуть в наш намет!

Я знаю підступ ваш і зраду
І стилос добре нагострив.
О, пісне, будь, мов бурі зрив,
І дням п'ястук настав і шпаду!
Насиллю не корись!

6. 2. 1948 р.

МІЙ УСМІХУ ЮНИЙ

Мій усміху юний, —
О, сонце ясне,
Хоч хмари наступають,
Не кидай мене.

Мій усміху юний, —
О, весно моя,
Мов золоті струни,
Дзвени і сіяй
Навіки в піснях.

7. 2. 1948 р.

НЕ СОЛОВ'ІНІ...

Не солов'їні, ні, мої пісні.
Не чар, а зов грімкий Тобі, Маріє,
О, так співати ніжно я не вмю.
І матерям усім я шлю в ці дні,

Мов перед бурею тривожний сич,
Кричу: — Вставай! Готуйся, Україно!
Вже блискавиці люпляться зміїні —
Гудуть громи.

Синів на мури клич!

7. 2. 1948 р.

СПИНАЙСЯ, ДУШЕ

Спинайся, душе, на вершини —
За хмари високо-високо,
Де ще не бувала пташина,
Ні людське озорене око.

Спинайся, лети поміж тучі —
Хай смерть грізно вістрями дзвонить.
Ти сонце і грім рокотучий
Знеси Україні в долоні!

31. 1. 1948 р.

ЗРАДНИКАМ В АЛЬБОМ

Куди? Куди ведете Україну
Збезчещену, скатовану? Скажіть —
На суд в Москву, чи прямо на заріз?
Ведіть!

Там вже нагострені ножі, —
Хай вип'є кров святу і непокірну
Жорстокий Сталін.

Підмажіть престиж
Його злочинного престола
Сльозами й кров'ю.

Накорміть,
Щоб силу мав держать в ярмі
Рабів і гарбать доокола
Чуже добро.

На те ж ви слуги,
А він же ж пан, великий вождь —
Веде сліпих вас недолугих
В бездонну пропасть.

Гниль і лож
Навча учитель наш премудрий
Любить і поклоняється їм.
На машкару насипте пудру,
Квітчайте царській гної,
Його ж самого сонцем називайте
За те, що Україну просмердів
Московським смродом супостатів,

Запріг в колгоспні шори вдів,
А їх мужів без жалю кинув
На жир собакам на фронтах,
Терором всім замкнув уста
І смерть сувору сіє безупину!
Плещіть в долоні: — Слава! Слава!
Кричіть! Заглушуйте плачі
Дітей під тином уночі,
Батьків в розпуці сивоглавих
І стогін тюрм, кайданів дзявкіт,
Замучених останній крик!
Ситить московську люту п'явку
Живою кров'ю серць старих
І немовлят!
Співайте гимни, п'ятолизи,
Усім катам зверхів донизу!
Хваліть, співайте кровопийцям
За те, що цупко у опіці
Держать, Україну, нашу Матір!
Вам байдуже, що честь в нарузі,
Що кров сторіками тече,
Могили стогнуть боляче,
Собаки кості по калюжах
Борців хоробрих розтягають!
Вам байдуже — хай брат конає,
Коби медаль вам та корито!
За гроші, ласку явно й скрито
Ви розпинаєте народ
І тисячі ножів, колод
Україні стелите під ноги,
Щоб до святої волі не дійшла!
Що чините, раби нікчемні?
Де честь, сумління, сором ваш?
О, не врятують вас божки туземні,
Як Україна дасть наказ
На суд покликать їх і вас!

5. 2. 1948 р.

„*М а т и*”

*Присвячую
Моїй любій Матері бл. п. Марії та
всім Матерям, що жертвували сво-
їх дітей Україні.*

Автор

МАТИ

Пролог

Ти рожі дві найкращі дав нам, Боже, —
Благословенний Твій, Владико, дар!
Ти біля них поставив на сторожі
Святу любов — безсмертний неба чар.

Ти все, що мав, у них вложив, Єгово, —
І серце й душу, сонце і весну,
І вічну таємницю, святість крові,
Вогонь і силу велетня грізну.

О, запах їх такий п'янкий, здоровий,
Теплінь із них всерайська б'є,
Палає квіт пречистою любов'ю.

О рожі Божі, Ви — життя моє,
Я віддихаю Вашим ароматом —
Вітчизно й Мати!

I

Полями, наче лицар з бою, мчить
Сердитий Лютий із сріблестим щитом
І кінь його ірже білокопитий,
А заметіль ридає, стогнучи.

Стежки й шляхи завіяні усі,
Скрізь кучугури снігу, наче криші,
На нивах вітер скаргу гнівно пише —
Печаль собакою гарчить в душі.

В жорстокій далі майорить село,
Мов острів на розбурханому морі.
Летить, як відьма, буря з помелом —
Заводить гайворон зловіщо в борі.

II

О, тисяча дев'ятьсот сорок шостий —
Жорстокий рік, кривавий рік!
Шалів розбійник у хижацькій злості,
Ломив нещасним жертвам білі кості.

І так замучених волік —
Старих, малих дітей, калік
Конати в люті тайги темні шахти.
О, не одна з розпуки вмерла мати!

І гук боїв і рев облав,
Горіли села, кров текла,
В снігах тремтіли смертні зойки.
Кат землю рив, повстанських сховків

Шукав у лісі, по полях.
Собака ж гавкав із Кремля:
— Втопити в крові Україну.
Тюрму й рабів залишить на руїнах,
Все інше — знищити до тла!

Померкло сонце в Україні,
Давилась трупом лють зміїна,
І кат бродив по людській крові,
А ночі, наче змії стоголові,
Вогнями дихали, сичали...

III

Лягали зорі на голубу постіль,
В село тихенько підкрадався день.
Далеко десь хтось знак давав — те-лень! —
Готові будьте — йдуть лукаві гості,

Собаки рушилися. Плачі і крики —
В селі бушують хижі опирі,
Вже йдуть вони до Лесиних воріт —
О, затремтіла Леся, мов осика.

— Матусе люба, що мені робити?
Немає в мене зброї. Ось вже тут.
Живу мене гидкі кати візьмуть!
А мати закричала, мов прошита

Жорстоким шалом: — Ви чого, катюги,
На хату нападаєте мою?
— Мовчи! Ми по дочку прийшли твою,
Чого ти розкричалася?..

— Ви по дочку мою? Нізащо в світі
Її нікому я не дам, не дам!
Замало крові нашої ще вам?
Ви з'їли двох синів моїх, мов квіти!

Останніх слів уже не докінчила —
Холодний штик пив кров з грудей старих...
Лежала мати в крові... Лесі крик
Затих. Її поволокли насилу
Кати кудись...

IV

Два місяці пройшли в тяжких терпіннях
Огнем пекла жорстока рана в грудях.
Умерла б Катря, та знайшлися люди
І допомогли на ноги встати.

Стіни

І більш нічого не лишилось в хаті.
Усе добро розграбили бандити,
Осталась хвора Катря тільки в світі.
Кругом пустир, лиш сови на загаті
Нещастя лячно віщували...
Вона заплакала і сльози втерла,
Та вмить, мов божевільна, заридала:
— Ох, де ти? Де ти, найдорожча перло?
Воліла б трупа твого оглядати,
Як мали б десь в льохах гнилих холодних
Тебе, моя голубонько голодна,
До зради змусити кати прокляті!

Вночі і вдень стара нещасна мати
Про любу доню дума, снить і плаче.
А серед ночі, в пійтму у загаті
Заводять сови, та виття собаче
Морозить жахом...

V

У Катрі руки затряслися,
Загнали іскрами, вогнем
Старечі очі... Лист від Лесі —
У крові ввесь!.. Зайшлась плачем —
У серце гадина впилася...

По хвилі розпечатала його —
Там кілька слів на клаптику паперу:
— О люба мати, дай мені чогось
Напитися, щоб більше поза двері
Не вийшла я.
У ранах, в крові, чорна, наче труп,
Лежу.

Вночі і вдень мене катують.

Допоможи, хай чесною умру
За Україну — Матір пресвятую.
Кінчу і жду.

Щиренько Вас цілую.

Леся.

І раптом з рук дрижачих випало письмо.
І жаль і біль... Мов мертва, Катря занімала...
На небі сів вечір срібнеє зерно —
А місяць крізь вікно читав листочок білий...

VI

Весна, весна! — захвилювали груди піль,
Весна, весна! — гаї шуміли, захлинались,
Вітрець бринів, мов над квітками ситий джміль,
Стави і ріки аж п'яніли від весіль,
А сонце грало гимн на золоті цимбали.

Раділо все кругом, кипіло скрізь життя,
Лиш люди, наче кожному умерла мати,
Прибиті горем. Ось біжить мале дитя
Й воно чогось сумне. Мов похоронний стяг
Повис над всіми.

Супостати, супостати,
Що поробили ви з людей,
Нащо ж їх душі отруїли
І усміх вирвали з очей?
Нащо весну п'янку, розцвілу
Скували горем наболілим?

О, Боже, месьт пішли на ката
Жорстоку, люту, мов змію.
Ограбив деспот кожду хату
І кожду розп'яв сім'ю!

Полями йде, мов непритомна,
Завиті ноги в онучках,
Очима блудить, наче сонна —
З лопатою — чогось шука...

То Катря зілля скрізь шукає —
О, доню мила, доню люба,
Прилинь з-за ґратів горностаєм —
Хай хоч востаннє приголублю!..

VII

Отрута вже лежить готова,
Та Катря чує бунт в душі:
— О, ні! Це ж плід твоєї крові,
Одна з твоїх дітей усіх

Лишилася, а ти ж убити
Задумала тайком її?
Ти мати, чи змія сердита?
Де жаль, сумління, біль — твої?

Хто в старості тобі допоможе,
Хто мертву зложить у труну?
Лиши, лиши ці заміри безбожні,
Ти ж маєш лиш її одну.

— О, Боже, як на серці тяжко,
Вона ж у мене лиш одна.
Дитину рідну вбити важко,
А може видержить вона?

О, ні! Я мати. Гріх великий —
Спалю отруту на вогні!
Та раптом: — Катре! — хтось закликав —
Лиши отруту! Стримай гнів...

VIII

Вночі приснився сон предивний Катрі,
Немов вона сиділа край вікна
І раптом, наче загоріла ватра,
Чи зірка з неба скочила ясна —
І вмить так ясно-ясно стало в хаті.
— Злякалась, Катре? — янгол відіззавсь
[крилатий. —

Не бійся, Бог мене сюди прислав
Спасти твій любий рід від зради-зла.

Твоя дочка терпить жорстокі муки
В холодних мурах клятої тюрми.
Вона тайком до тебе, мати, стука:
— Заклятим зіллям швидше накорми,
Щоб кат до зради болем не примусив,
А ти гріха злякалася, матусе.
Це правда, — вбити гріх, ганебний чин,
Коли це з особистих примх-причин.
Коли ж добро святої справи-волі
Від тебе, нене, цього вимага,
Коли один твій біль багато болів
Зродити може, знай же, дорога,
Тоді нема за це гріха! Ти чиста
І не буде тебе сумління гризти,
Що вбила рідне, любее дитя.
Ти честь дочки спасай, а не життя!

Епілог

Весна своє весілля відспівала
І задзвонило літо у серпи,
Та Леся тихо вічним сном вже спала
І час із серця Катрі горе спив.

Сама собі жила старенька мати,
Її сумління горде за дочку.
В селі співали хлопці і дівчата
Про подругу завзяту, негнучку.

Аж раз в неділю, пізно серед ночі
До хати Катрі вдерлися кати.
— Чого вони від мене гади хочуть? —
Почала Катря лаяти, клясти.

— Вставай! Світи! Умить почувеш, бабо,
Чого нам треба. Швидше, не стогни! —
І навіть вбратись не дали нахаби —
До ліжка з криком кинулись вони
Й невбрану скинули.

— Скажи, стара, — без світла став питати
Один із них, — а де ж твоя дочка?
— В тюрмі, — сердито відповіла мати, —
Мабуть судилась доля їй така.

Дочка моя замучена умерла, —
І раптом Катря вибухла плачем,
Та перемогла себе і сльози втерла
І до небес зітхнула боляче.

— Дочка не вмерла, ти її строїла!
Не крий! Ми знаємо докладно все.
— А хоч би й так, — сказала Катря сміло —
Мене за це сумління не гризе.

Вона моя й до неї маю право.
Вам жаль, що не сказала з тайн ніщо.
Я горда за дочку, кати лукаві!
Судіть мене, як маєте за що!

І повели кати вночі кудись незламну матір —
Лиш ясен сумно шепотів: чи вернеться колись?
А в запічку цвіркун, мов сирота, самітний в хаті,
За душі Лесі й матері моливсь, моливсь,
[моливсь...

У січні 1949 р.

„Протест”

ТРИВОЖНИЙ КРИК

Вам, праведні борці, я гимни відспівав,
Тепер кричу, вдаряю громом на тривогу:
— О, Боже, вкинь атом в мої гнівні слова,
Хай розшматую чорні душі, бо убогий
Мій люд клюють, на вістрях розпинають,
Сибірські тайги тілами ситять,
Скривавлені безлюдні села догоряють,
Полями блудить плач сиріт-дитят.
Гей, Україна у вогні!
Вставайте!

22. 10. 1949 р.

В ОСІННІ ДНІ

Глибоке море голубе
Пливе тихенько наді мною,
Лиш сонце веслами гребе,
І пестить довгою косою
Спокійні хвилі.

Хтось ходить, листям шелестить...
О, знаю, знаю: туга — Осінь
Мене шука. Пробач, прости,
Дівце золотоволоса,
Що я сховався.

Бо не від тебе, ні, о ні,
А від людей прийшлося ховатись.
О, будьте прокляті ці дні,
Що породили супостатів —
Собак Кремля!

24. 10. 1949 р.

НЕ ТРІУМФУЙ

Не тріумфуй, кривавий змію,
Що трупів більше, як живих,
Що байстрюки твої посіють
Свій хмиз на нивах золотих!

Не тішся, ні, що вічним сном
Заснули жертви твого шалу!
О, знай же, дикий сатано,
Що гнів замучених у сталі
На суд прийде!

І кожна крапля крові їх
Сердитим громом заговорить.
О, кров за кров! Із тюрм твоїх
Лиш попелищ закляті гори
Стирчатимуть!

11. 11. 1949 р.

ПЕРЕСТОРОГА

Кудою йдеш, облудний людський світе?
Ковзькі твої забріхані стежки.
Ви потоптали мудрі заповіти
Своїх Пророків! Гострий меч тяжкий

Над світом висить. Дика, люта гидра
Вже отворила пащу і чека
Моменту. Меч і скиптр із рук всім видре
Кремлівський змії! О горе! Не ріка,

А море крові потече широке,
Загине правда, сонце згасне, тьма
І варварські тортури висуть соки
З людей! Лиш цвинтарі, брехня й тюрма
Світитимуть кривавою зорею!

О, не братайтеся з жорстоким гадом,
Спасення не шукайте у крутнях!
Ще час! Беріть мечі! Пусті наради
Покиньте! Боротьба і кров в огнях
Лише врятує світ!

4. 11. 1949 р.

ВИСЛУЖНИКАМ КРЕМЛЯ

О, якби вам у серце перелляти
Мою снагу, мою любов, мої терпіння,
Я вірю — мари́во кайдан прокляте
На динаміт стопило б вам сумління!

О, якби душу вашу запалити
Моїм огнем, моїм благословенним гнівом,
Не називали б ви мене бандитом,
Не крякали б катам покірним співом!

О, якби ви раба нікчемність всю відчули,
Якби ви честь і славу й правду полюбили,
Ви не ходили б в ланцюгах німі, мов мули,
Тяжким мечем на ката впала б ваша сила!

7. 11. 1949 р.

РАБАМ — МИРОЛЮБЦЯМ

Кайдани, ката лють зміїна,
Прокльони, стогін, плач і кров —
Це Ти сьогодні, Україно,
Це їх зневажена любов!

Розп'ята стогнеш, люба Мати,
Жорстокі круки ждуть на пир.
О, будьте ви, сини, прокляті,
Коли вам сниться рабський мир!

7. 11. 1949 р.

КРИТИКАМ

Убога форма у моїх піснях,
Старі стежки, старі, утерті рими.
Спитаєте: чому на новий шлях
Не вийшов я? Скажіть, чи біль незримий,

Розпука, сором за моїх братів,
Кайданів брязкіт, сльози, кров, тортури,
Терор могли зродити новий спів,
Чи крик, щоб Бог і люди всі почули?

Я не співаю, лиш кричу, кричу:
— Вкраїну розп'яли! Рятуйте, діти!
О, Боже, Боже, в небесах почуй!
Кинь грім! Хай світ горить! Хай Воля
[світить!]

7. 11. 1949 р.

РАНО

Золотогривий кінь копитом дзвонить
Об небо свіже, чисте, голубе.
Пахуча зелень в перламутрах тоне...
Хоробрий день благословить Тебе,
Моя Вітчизно.

І я благословлю Твої хоробрі руки
І меч Твій праведний, грізний в боях.
Я серце викину катам на муки,
Хай радісно віта душа моя
У Тобі вільній!

10. 11. 1949 р.

ЧОГО Ж ВИ МОВЧИТЕ?

Ти під тяжким хрестом своїм падеш,
Стікає кров з Твоїх грудей пробитих,
У ранах мліє тіло молоде,
Бичує гострим терням кат неситий.

Чи бачите, сини, Її у крові,
Чи чуєте Її болючий стогін, плач?
Чого ж ви мовчите, раби-немови?
Злякалися терпіння чи невдач?

Чи може ласка ката вам дорожча,
Як доля матерів, батьків, братів,
Як лицарів святих в зневазі моцці,
Як тисячі знеславлених хрестів
У ваших прадідних храмах?

Мовчіть. Саджайте хрест на рідну матір,
Бичуйте добре плоть Її святу!
Та знайте — підла ласка супостатів
Вас не спасе, як месні руки dorostуть
І пеклом гнів зневаги заскрегоче!

9. 11. 1949 р.

ЩОБ ЗНАЛИ ВИ

Не рабський страх і не жадоба панування
Нам в юні руки зброю подали.
О, ні, о, ні! Не перші ми і не останні
Несемо жертви Духові Її хвали.

Нас тисячі ішли, іде й піде на смерть
Лише в ім'я любови вас, брати закуті,
За вас ми чашу горя вип'ємо ущерть
І кров'ю випечем із душ твою отруту,
Кремлівський гаде!

10. 11. 1949 р.

ТАМ, ДЕ КРАСА

Де ніч жемчугами дзвенить
І ранок перлами заграє,
Там гнів прокльоном гомонить
Закутого в кайдани краю.

Де сонце крила золоті
Звело над нивами пшениці,
Там люд розп'ятий на хресті
Вмира без хліба і жентиці.

Де літо п'яний ладан п'є,
Лелеки ранком носять сіно,
Там роз'їда тиран Твоє
Хоробре серце, Україно.

Там сльози й кров відплати ждуть,
Душа сердита мечь плекає.
О, прийде день і клята каламуть
Спливе кривавим водограєм
В багно Москви! А Ти красою
Сіятимеш віки, Герою!

11. 11. 1949 р.

ЯКА ІРОНІЯ

Я все віддав Тобі, Вкраїно:
Родину люблю, рідний дім
І все, що дав мені у віні
Великий Бог: мій дух, мов грім,

Що ломить катові ідеї.
І юність горду, золоту,
І музи щедрої трофеї,
І всю любов мою святу,

А кат зове мене бандитом —
Врагом народу! Хто ж така
Ти, зграє, нашим хлібом сита?
Я враг! Іронія яка!..

10. 11. 1949 р.

ЗНЕВАГА

На серце твоє лягло
Твоє минуле, Україно.
Іду на поле, за село,
Ще може десь його зустрінуту...

Зустрів... І замість туги біль тяжкий
Ножем жорстоким серце ріже —
Могили скрізь пориті!.. Лиш кістки
Хоробрих воїв Запоріжжя
Собаки лижуть!

9. 11. 1949 р.

РОЗБІЙНИКАМ

Уб'єте плоть мою злиденну
Та я в ідеї розцвіту
І вічно житиму спасенний
І вічно землю золоту
Чар-соками буду кормити.

Мій дух в ідеї розгориться
І запалить мільйонів гнів.
Вбивайте тіло! Дух мій — криця
Піде крізь бурі і вогні
До бою рвати!

28. 10. 1949 р.

МОЛОДИМ

До вас сміються юні далі,
Вас кличе сонце золоте,
Хороші ранки у коралях,
Для вас шумка весна цвіте.

Не вам ярмо, не вам кайдани,
Не вам, не вам душа німа!
Не вам нікчемна ласка пана,
Не вам у пугах вік дрімать!

Летіти вам, ширяти вам,
Розперти груди у льоту!
Не батько вам кремлівський хам.
Рятуйте Матір пресвяту!

12. 11. 1949 р.

ОДИН ІЗ ЕПІЗОДІВ

У темряві брехні народ закутий блудить,
Храми отруті їддю гада. Гниль і жах!
Парад, іронія гидка — кремлівські суди!
А на пустих, зарослих бур'яном, полях,

Як і колись, гайдук сердитий гордо ходить
І косим оком клятий водить, береже
Щоб десь мале, голоднее дитя без роду
Не підняло із ниви колосочок. Людожер
Тут володар!

12. 11. 1949 р.

„Із днів боротьби”

МИ

Наснажені завзятим ризком
Назустріч йдем хоробрим дням.
Не нас зігнути ката тиском,
Коли Вітчизна у вогнях.

Окрилені любови шалом
З тираном стали ми на прю.
Хто там сказав, що нас замало? —
Я сам мільйоном скарг горю!

14. 11. 1949 р.

ВІДПОВІДЬ

Ви кажете, що діти ми неумні —
З мотикою сліпі на сонце прем.
Нехай ми діти. Ви ж, батьки розумні,
Не чуєте плачів, тортур з тюрем!

Ви, мудрі, ждiть! Рабам ярмо пасує,
А може кат ще зглянеться на вас.
Ми — діти, та на собі сором чуєм
За пута! Кров борців тече на нас!
На міркування вже не час! Не час!

14. 11. 1949 р.

ПОКІРНИМ РАБАМ

Душа моя від сорому згорає
І серце в муках рветься на шматки
За злочини твої, продажня зграє.

Вам засліпили очі срібняки,
В Москві шукаєте собі спасення
І хліба просите, мов жебраки,

З землі своєї! Підлі теревені
Про волю й рай плете вам лютий кат
І тим ви ситі. Край благословенний,

Старенька мати, батько, рідний брат
В сльозах, у крові бродять по коліна,
Храми святі руйнує супостат,

А вам байдуже все? Хай Україна
Гние у ранах, марно пропада,
Хай попелом засиплять і руїни,

Хай наша слава згине молода,
Ім'я хай наше гад лукавий злиже, —
Не сором вам? Та ви ж не череда,

Не людожери ви жорстокі, хижі!
В вас — серце людське, гідність і сумління.
Ви не байстрята Катерини рижі,
Ви лицарі Хортиці покоління!

Збудіть хоробру душу, гордість, честь
І покляніться героїв Тіням:
— З мечами станемо усі на смерть —
Хай знов лунає слава України!

15. 11. 1949 р.

ВЕЛИКОМУ КОБЗАРЕВІ

Віще Слово на крицю стопилось тверду,
На мечі перекувало плуги і сумління.
Глянь — у лавах готове грізне покоління —
Нас веде на бої переможні Твій Дух!

Ми йдемо Заповіт Твій сповнити святий —
Україно, — Тобі ми клялись Його Словом:
Храм і волю скупаємо в ворога крові
І воскреснете в величі — Мати і Ти!

15. 11. 1948 р.

СВОЄ У МЕНЕ

Своє у мене люте горе кляте,
Душа, розтерзана в гнівних боях,
Кляне той день, коли родила мати.
Чому в колиці не вдушився я?

Чому? Чому?.. І Ти розп'ята —
Ще більш розтерзана, ніж я,
Стаєш в очах... Ох, любя Мати,
Морями кров тече Твоя.

А я? А я нікчемний мав би бути,
Над горем плакати лише своїм,
Коли у Тебе біль Полтави, Крутів
Й сьогодні незакінчених боїв?

О, ні! Я горе, біль, себе забуду,
В мені ж болить, болить, пече Твій біль.
Замало сліз, замало горя й труду —
Я душу й кров на вік даю Тобі.

5. 11. 1948 р.

ОСІНЬ

Ти — наче храм у Страсний вечір:
Печаллю золото горить,
Тужливі співи молодечі
Співає соняшна блакить.

В ліси, поля, в німі яруги
Налляла щедро туги ти.
О, хай в піснях пливе ця туга
Назустріч сурмам золотим!

12. 11. 1948 р.

КУВАТИ ЙДУ МЕЧІ

Бистрі зорі — мов повстанські очі.
Пливе місяць у сувору даль...
Я один на полі серед ночі,
Дзвенить серце, мов гаряча сталь.

У руці пістоля аж іскриться, —
Ген село. Туди, туди мерщій!
Пекло там... Народ — гаряча криця, —
Із людей кувати йду мечі!

17. 10. 1948 р.

МИЛОМУ СИНОВІ СВЯТОСЛАВОВІ

Колись, мій сину дорогий,
Рядки ці взявшись читати,
Себе питаєш: де вони
Родились, горді і крилаті?

Усюди, сину, в кожную мить
Повстанська муза йшла за мною
Й шептала тихо: — Час летить,
Співай, поете, клич до бою!

І я співав хоробрим дням,
Хоч кат гонився вслід за мною.
Мій спів гнівний лунав в огнях —
Гримів повстанською сурмою.

І сліз у них не стрінеш, сину, ти,
Бо не рабом співав я думи вірно!
Хто за Вітчизну меч підняв святий,
Той сліз не зна, той не рида покірно.

18. 10. 1948 р.

У КРИЇВЦІ

Летить сніжок. Усюди біло.
Шукає лютий кат слідів.
Несе полями вітер смілий
Повстанські мрії молоді.

Ну що ж? Ходімо в нашу хату.
Зайшли. Од холоду трясе...
Широкий світ — нема де стати! —
Низенькі нари — от і все.

Та й тут, в землі нема спокою —
Кремлівський кнур всю землю зрив.
О, весно, швидше клич до бою —
З нас бризка бойовий порив!

3. 12. 1948 р.

У БУДНІ

У будні завітай до мене,
Бадьора Музо бойова, —
Шикуй мої пісні калені
На щедрі громові жнива.

Я хочу з буднів чар створити,
В мертвеччі душ життя знайти.
Вам Духа хліб дам, сибарити.
О, поможи, Могутній, Ти!

4. 12. 1948 р.

ЗАХІД СОНЦЯ

Останній келех райського вина
В уста мої схилило сонце liebe.
Я серцем радісно його обняв
І, мов дитя, голубив і голубив...

О, ви, мої розспівані гаї,
О, ти, моє пахуче, щедре поле!
За вас скував я болем дні свої,
За вас на гострі вістря кинув долю.

5. 12. 1948 р.

ЕПІЗОД

Іде. Хіба ж це хід? — Волочить ноги...
Аж страх! Людина чи живий кістяк?
За нею — горе, ох, дитя убоге
Повзе на животі до обійстя.

Ви звідкіля? Лиш зойк... Немає мови —
За серце шарпнув бунт, мов лютий вовк.
Ми їсти... Їсти!.. Й заридали знову.
Я біль в собі затис і вмить замовк.

Стояв так довго мовчки. Жаль дивитись,
І я з розпуки крикнув у етер:
— До чого вас, брати, довів неситий
Кремлівський гад — лукавий орендер?!

До болю стиснувши в руці пістолю,
Я гриз до крові трепетні уста.
О, діти України, ваща доля —
Завзяте серце і хоробра сталь!

5. 12. 1948 р.

ВІЗІЯ

Співай, моя гаряча кровє,
Пеан хороброму металю —
Хай бризнуть полум'ям багровим
Мої святі, хороші далі.

Я бачу день благословенний —
Тебе, Вітчизно, на престолі.
Душе моя, напруж всі вени,
Гукай — осанна! — серце, Волі!

3. 12. 1948 р.

СПІВАЮ КРОВІ

Тобі пеан співаю, кровє —
Блаженна жертво у боях.
Навіки праведність твоя
Лунатиме живучим зовом.

Твій динаміт грізний, бурхливий
Моменту з нетерпінням жде.
О, прийде гніву й мести день,
І ти сердитим, віщим зривом
Мою Вітчизну розогниш.

12. 12. 1948 р.

ЙДУ НИВАМИ

Йду нивами — налитий колос,
Співає сонце в комишах.
Аж хочеться кричати вголос:
Щасливі серце і душа!

Були б щасливі, якби змора
Гидких кайдан у слід не йшла.
Шалійте бурями, простори,
Хай отрясється рай від зла!

13. 12. 1948 р.

ЩАСЛИВИЙ Я

Немає в мене хати, ані поля,
Нема для мене місця на землі.
Гадюкою сичить лукава доля,
Цькують собаками тирани злі.

Душа орлом літа, та тіло хворе —
Снується срібло в кучерях моїх,
Та я щаслив, бо рабської покори
Жорстокий демон в серце не впоїв.

13. 12. 1948 р.

НАД РІКОЮ

Дивлюсь у глибінь — голубе небо
В воді полоще дорогі пелени,
А над водою — очерет зелений.
Співучий брід манить, манить до себе.

Скидає сонце золоту сорочку —
Само голісіньке — шубовсть у воду,
Аж умлівають, дивлячись на воду,
Пахучі квіти в лузі, в холодочку.

15. 12. 1948 р.

ОСОБИСТЕ

Коли б ти знав, мій милий друже,
В яких терпіннях ці пісні
Родились, ти б не був байдужий
І всі б гріхи простив мені.

Лукавий біль ломив в коліні кості,
Не в теплій хаті, в ліжку, в подушках,
А у тісній криївці на помості, —
В'їдалась в тіло цвіль вогка.

Оттак у муках дні і ночі,
Мов раки лізли, воліклись,
Та я співав пісні охоче —
В терпінні трудом я моливсь
За Україну.

16. 12. 1948 р.

КЛЕКОЧЕ ГНІВНО ЧАС

Клекоче гнівно час боями,
Палають революції вогні. —
Ходить в похід святий із нами,
Хай загромить мільйонів гнів
У всіх хатах, на всіх просторах,

Хай заговорять ріки й гори
Устами рідного закону!
Не жалуйте рідні і дому,
Коли Вітчизна кличе вас
Світити Духові гнівному

Всі віттарі в блаженний час
І вимести сміття із Храму
Уже розкритими руками!
Вставайте — йдемо вже! —
Зове момент блажен!

20. 12. 1948 р.

У ПОВСТАНСЬКУ НІЧ

Чорна ніч шаліє бурєю гнівною,
Грім шмагує небо золотим мечем,
Плаче темний бір розпукою тяжкою,
Під селом сова заводить боляче.

Наше серце, ризком плекане, завзяте,
Любить пісню бур жорстоку і грізну.
Грім могутній, наче гордий тріумфатор,
Нам товариш в рейдах в буряну весну.

21. 12. 1948 р.

МІЙ ШЛЯХ

Шляхом твердим повстанським йду —
Хай називає кат мене бандитом.
Туди іти — сказав Великий Дух.
У серці Голос чую той налитий
Святістю.

Немає в мене іншої мети,
Лиш в авреолі щастя — Україна.
Хоч на шляху цім смерть, не кину йти,
Аж стане Месник на святих руїнах
З законом рідним!

22. 12. 1947 р.

МОВ ЛУКИ ДНІ

Мов луки дні, ми — наче гострі стріли, —
Життя нас кида в пащі небезпек.
Свята любов серця вогнем нагріла,
Привикли ми до холоду і спек.

Суворі будні висушили сльози —
У боротьбі нам не потрібен плач.
Хоч як шалійте, бурі, ми не лози.
О, плазунам, Вітчизно, не пробач!

ЗАПОВІТ БОРЦІВ

Чи могилу зустрінете в чистому полі,
Чи десь кості біляві у лісі, в яру,
Чи заржавілу кров на поляночці голій,
Чи поламані сосни в старому бору, —
Знайте — ваша в боях там кувалася доля.

Хай місця ці святі усім на сумліннях
Витискають печаті залізних чеснот.
Ми посіяли чисте й здорове насіння
Вам на жниво. Будіть заскорузлих з мертвот,
Хай вже жнуть і пожате несуть поколінням!

29. 12. 1948 р.

ВКРАЇНА СЛАВОЮ ЗАСВІТИТЬ

Живу, кипучу кров щодня
Ллемо ми щедро на руїни,
Хай воскреса життя в огнях —
Кипить громами Україна!

Хай запах вільної Землі
Несеться ладаном по світі!
Як зникне зірка на Кремлі —
Вкраїна славою засвітить!

3. 1. 1949 р.

ПО СХОДІ СОНЦЯ

Співучий ранок мрії розгубив,
Мов дві куми, ставки розговорились.
А ген пахучим небом голубим
Кудись спішить орел золотокрилий.

Стою в ліску, мов з казки лісовик,
І сам не знаю, що скоріш почати —
Чи слухати, що у ставках за крик,
Чи мрії вранішні тихцем збирати?..

4. 1. 1949 р.

Я ЩЕ МАЛЕНЬКИЙ БУВ

Як ще маленький був у пеленках,
Як янгол Божий станув наді мною,
Мов лицар із мечем грізним в руках,
Та з золотоголосою трубою.

І усміхнувшись любо, дав мені
Сурму, і Божу іскру в душу вдунув,
А потім засіяв в небесному вогні —
І полились, мов спів по віщих струнах,
Святі слова:

— Як виростеш, іди між свій народ
І грай йому, буди, хай рве кайдани!
Сурми, співай, хоч в кігтях перешкод,
Хай Україна з мертвих гордо встане!

Я пам'ятаю ті святі слова
Й бадьоро йду із Божою сурмою,
І граю мужньо: Лицарю, вставай!
Вітчизна у вогні! Іди до бою!

Навіки проклятий нехай засне в ярмі,
Кого моя грімка сурма не збудить!
Вставайте! Пута рвіть, раби німі,
Хай голос ваш почує світ — ви ж люди!

5. 1. 1949 р.

ЩОБ ЗНАЛИ ВИ

Колись судити будуть нас, ми знаєм,
Один за нами, інші — проти нас.
Хтось може скаже за старим звичаєм —
На боротьбу був непригожий час.

Це правда — час грізний, жорстокий
Під ноги кида тисячі колод,
Та знайте — нам не жаль кривавих соків,
Бо ними вічно житиме народ!

21. 1. 1949 р.

ПРИЙМИ ПІСНІ МОЇ

Прийми пісні мої, Вітчизно люба,
У них мої і серце, і душа.
Не кидай, Україно, їх на згубу,
В них чистої любови й гніву шал.

Зроби прокляттям їх і кидай люто
На тих, що зрадою Тебе кують
Та в благородне серце ллють отруту
І розливають кров святу Твою.

23. 1. 1949 р.

„Хай слава луна”

МОЛИТВА ПОВСТАНЦЯ

Боже наш — Правдо і Сило,
Надія в Тобі й любов.
Просять розплати з насиллям
Наші терпіння і кров.

Ворог розп'яв Україну,
Глумом збезчестив храми,
Горем засіяв руїни,
Гнані і цьковані ми.

Рідні святі чорноземи
Соромом вкрили кати.
В месті і гніві ростемо —
Отче, Ти їх освяти!

Батька і матір жорстоко
Ворог катує щодня.
Боже, на землю глянь оком —
Й іскру лиш вкинь до вогня.

Серце громами заграє,
Зброя в руках задзвенить,
Любі простори безкраї
Полум'ям встануть грізним.

Отче, послухай, як гнівно
Душі борців гомонять,
Будемо з рівними рівні —
Іскру лиш кинь до вогня!

9. 2. 1947 р.

ГИМН НАРОДОВІ — ГЕРОЄВИ

*Присвячую Дорогому Другові
Командирові Северові*

I

Злети, моя Музо, не пташкою — громом,
Щоб пісня народ мій будила на бій,
Хай сонце здригнеться в небесних хороммах
І крила розправить грімкий буревій!

Я гимн заспіваю Народові лунко,
Хай чує про славу Героя весь світ!
Снагою напій мою душу, Віщунко,
Хай в кожному слові гримить динаміт!

II

Із темряви-світу орда налетіла
Лукава, підступна, жорстока, мов змії!
І важко обсіла і душу, і тіло,
У крові скупався, народе Ти мій.

Могилами вкрився Твій Край яснозорий,
А скільки в яругах, по полі, в лісах
Нехованих трупів. О, горе! О, горе!
О, крові, прокляттям лети в небеса!

III

Благословенна кров Твоя, Народе,
Перекувала душу на метал,
І ти титаном непоборним став
Й ламаєш гордо волі перешкоди.

Твоя тверда геройська плоть незломна
Зродила месників — синів грізних,
І Божий Дух вогнем злетів на них
І дав їм силу левів неумомних.

Безсмертний Ти у їхніх смілих чинах,
Міцні вони у величі Твоїй!
До волі шлях кладуть Тобі бої,
Під гук гармат плекає мати сина.

IV

Йому, співці, співайте гимни бойові,
Його, поети, величайте в одах сталедзвінних!
Він у задумі буднів, наче буревій.
О, хто ще так весняний запах волі цінить!

Хоч повні чаші горя, болю п'є щодня,
Меча грізного з рук на мент не випускає,
О, він не раб німий! Він чинить, не куня!
Його душа, мов вічний кратер, вибухає
Блаженним гнівом!

V

Іди назустріч! Чуеш? Йди, вітай, —
Твоя весна в тріумфі славно їде!
Шуми, хвилюй, Вітчизно золота,
Назустріч волі йде Народ Твій ріден!

Дзвони, дзвони мечем своїй Весні,
Хай меч Твій в чорних хмарах грім розбудить!
Безсмертний гимн Тобі напишуть дні
За кров благословенну, біль і труди.

Лютий, 1949 р.

РЕЙД ВІДДІЛУ ЯСТРУБА *)

Поема

Заснів

Дзвени, моє слово, хоробрим металом —
Я пісню співаю про гордих орлів,
Політ їх громами боїв гомонів.
Що в льоті ні жаху, ні втоми не знали.

О, слухайте пісню про славу героїв,
Горіть їх завзяттям, їх льотом летіть!
Хай в душах лунає мелодія зброї
І світить огонь їх на вашій меті!

I

У жалібних шатах стоїть серед поля
У тузі гарячій задумана осінь.
Шепочуть діброви: немає в нас волі —
Чого ви замовкли, бої стоголосі?

Куди ви, куди ви, ряди журавлині? —
Кричать у розпуці гаї зубожілі.
— У вирій, у вирій... Ми знову прилинем.
Не плачте, дивіться — йдуть лицарі смілі.

II

Чи то грім десь у хмарах гуде,
Чи то стогнуть гнівні буревії?
Чом так очі сіяють в людей
І надії у душах леліють?

*) Яструб родом з СУЗ, хоробрий командир УПА-Лисоня, загинув в бою з большевиками. Нагороджений Золотим Хрестом Бойової Заслуги першої кляси.

То ідуть непокірні сини,
Лицар Яструб веде їх, героїв.
Юне сонце святої Весни
Вже несуть Україні герої.

Хоч шалійте, жорстокі кати,
Їх ніхто у поході не спинить.
Месний гнів вам вини не простить —
Клич на суд Україно-Святине!

III

Гей, гуляють орли бистрокрилі,
Грає зброя, аж стогне земля.
Кат шаліє, сичить у безсиллі —
Шле тривожні вістки до Кремля.

Скрізь сільради й райцентри палають —
Весь народ переможців віта:
— О, карайте, сини, хижу зграю
За замучені села й міста!

Бій хвилює, громами рокоче,
Гнів, мов буря, в просторах гука,
А у книзі суворої ночі
Пише присуди месна рука.

IV

Рано-раненько, ще й сонце не встало —
З Луні, із Унева й з Перемишлян
Сунуть ордою скажені шакали,
Стогне під танками сонна земля.

Небо збудилось від гуку моторів,
Ліс так тривожно дубами шумить:
— Чуєте, хлопці при ватрах, як горе
Горе до вас, мов шуліка, летить?

— Чуємо, чуємо! — кров закипіла,
Серце громами об груди вдаря,
Идуть партизани на ворога сміло —
Згасне в болоті Кремлівська зоря!

Ранок осінній припав на коліна
Й щиро за левів хоробрих моливсь...
Раптом у гущі упала десь міна —
Рєви грозою у даль понеслись.

Бій розкипівся, мов лява в вулькані,
Косить бандитів розгніваний Вовк.
Зойкнуло серце із жалю у бані —
Лицар Олімп вже навіки замовк.

V

Наступ за наступом, кожний — даремний,
Кат скаженіє, на трупах кона.
Хмари насунули буряно-темні —
Іде на громі Діяна грізна.

Рєвуть, гудуть сердиті танки,
Замало катові гармат.
Підмогу кида безустанку —
Не жаль йому великих втрат.

Сам Яструб з танком у двобої —
Залізний змії сичить, пала.
Повік хвала Тобі, Герою,
Хай меч Твоїх хоробрих лав

Сія в віках!

Ніщо нам танки, ні гармати,
Де дух завзятих став на смерть!
На трупі труп — катам заплата
За славу сковану і честь!

VI

Осінній день вже спати ліг,
Танцюють чорні тіні — взори...
Над бором небо-оборіг,
Шепочуть казку вічні зорі.

Шепочуть казку всім вікам
Про лицарів, із гніву кутих.
Ви ж казку цю скажіть синам,
Хай юних душ не баламутить
Лукавий ворог!

Травень, 1949 р.

ПІСНЯ ПРО ДРУГА МИКОЛУ Н. — ВАРТОВОГО

Увечорі вийшов із друзями в поле
Микола, завзятий борець.
Пожежі суворо горіли довкола —
Пустились іти навпростець.

Ішли на Покуття з наказом священним,
А ворог уже чатував.
І гаркнули стріли, мов люті шершені,
Розвідчик од кулі упав.

І крикнув Микола: — Вогонь, вірні друзі!
Гранати! — І справа б'є кат!
Упали гранати, ревіли в ярузі,
Миколи заграв автомат.

Черга за чергою клекоче, лютує.
— Нема вже набоїв у нас! —
Хтось тихо промовив. — Я біль тяжкий чую
А ворог січе раз-у-раз.

Упали всі друзі, лишився Микола,
В пістолі один лиш набій.
Нема чим стріляти — кати доокола —
Прощай, Рідний Краю Ти мій!

Наставив на себе пістолю холодну,
О, горе! — набій не спалив.
— Умру на тортурах! Вмирати всеодно,
Помстяться ще друзі колись!

Зв'язали Миколу, в село завернули,
А рано зігнали всіх з хат.
— Покайся, бандьоро! — щоб всі не почувли
Шепнув, скаженіючи, кат.

— Не скаюсь, звірюки! Борися, народе!
Вкраїна устане ясна!
Ще мент, ще хвилина — кров мечь святу зродить,
Тирани покоряться нам!

Не дано домовити слова Миколі,
На муки у ліс повели.
Вмирав непокірний, терпів тяжкі болі,
Вмирав і востанне моливсь:

— О, Боже Великий, прийми нашу жертву
За Вільну Україну Святу!
Хай нарід наш гордо устане із мертвих
Й неволі сліди заростуть!

8. 1. 1947 р.

ПІСНЯ ПРО ЗАГРАНИЧНИЙ РЕЙД КУРІНЯ ПРУТА

Грає серце завзяте у грудях,
Розкипілась гартована кров.
Горда пісня закутих розбудить,
Бо співають мечі уже знов.

Идуть когорти бравурні, мов буря,
Лине слава на вістрях у світ.
Задрижала на катові шкура,
Пише зброя майбутньому міт.

Гомонять верховини громами —
Задудніла словацька земля.
Прут хоробрий із Гніву синами
На бенкетах кривавих гуля.

Гей, вставайте, словаки, за волю!
Україна покаже вам шлях!
О, не ждїть від тиранів ви волі,
Гнів священний готуйте в серцях.

Не ловіться на слово й примани —
Ката стрїньте завзятим мечем!
Бо як сяде комуна над вами,
Море крови і слїз потече.

Гляньте, браття, на наші колони
І гартуйтеся у вашій душі.
Рвїть до волі грізні перепони,
Станьте з нами до бою усі!

О, прощай же нам, братній народе,
Слово Правди ми далі несем.
Нам зоря лише щастя народить,
Честь і волю цїніть над усе!

Чуєш, Мати, свята Україно? —
Вже дзвенить Твоє Слово в Польщі.
Лине пісня орлом по руїнах,
Тріюмфують повстанські мечі!

Кремль шаліє і піниться з люті,
Посила у погоню орди.
Доведеться, вам, звірі, почути
В пащі смерти ваш крик не один!

І бої гомонять за боями,
Не здолаєш, опирю, ти нас!
Бог і Правда і зброя із нами,
Й командира залізна рука!

6. 3. 1947 р.

ПІСНЯ СОТНІ ШУМА

Співай, шуми, зелений боре, —
Гукайте, громи весняні,
Заграй, трембіто на всі гори,
Світить у путь святі вогні!

Йде сотня наша, наче вихор —
Із нами наш сотенний Шум,
Хоч смерть грізна і люте лихо —
Ми йдем пімстити катівський глум!

Заграють гордо кулемети —
Ми месників грізна чота!
Співайте грімко, міномети!
Ставай, Україно, пресвята!

Конайте, люті супостати,
Вперед, завзяті юнаки!
Вставай, вставай, Україно-мати —
Грими, Кавказе, наш грімкий!

Сл. п. сотенний Шум, командир відділу УПА в Чорному Лісі,
згинув геройською смертю на полі Слави 21. III. 1945 р.

(„Інформативні Вісті” Р. III. Ч: 4.)

НЕ ЗДОБУТИ НАМ ВОЛІ ЧУЖИМИ...

Не здобути нам волі чужими,
самим нам її треба брать.
Веди швидше у бій, командире,
нам ніколи чекать!

Хай умremo з тобою ми вранці,
ще задовго умрем до зорі —
та на це ми сьогодні повстанці,
в першій ми, бойовій.

Біль не зломить вже нашої сили,
і не змилить кохання нам путь —
веди швидше, у бій, командире,
бо атаки нас ждуть!

Що ж, хотіли б і ми ще пожити,
але суджено нам умирать,
заки дихнемо вранішнім вітром,
заки півні скричать...

Сонце будуть вже друзі стрічати
і радітимуть, бавитись, пить —
й не прийдеться їм може згадати,
як хотілось нам жить!..*)

*) Із збірки поезій „ДО ЗОРІ”. 1950 р., Україна.

ПІДПІЛЬНА ПОХІДНА

Туманом заслалась в долині ріка
І з сіл іде гомін вечірній...
Хай гасне огонь, розкидайте дрова,
Пора розходитись, пора,
Нас кличе маршрут наш невпинний.

Ідемо ж, друзі! Молодик вже погас,
В даль синю прослалась дороги...
Останній вже впав командири наказ,
В похід же, похід перемоги!

Не спить Україна, нема її сну,
Про нього не час і нам дбати!
Щоб долю вернуть їй, з настанням смерку,
У вчасну вечірню пору
Нам треба з таборів рушати!

Ідемо ж, друзі... *(за кожною строфою)*

Хоча розстаємось, не знаймо журби!
Коротко стиснімо долоні!
У різні шляхи розійдемося ми,
Щоб кидати клич до борби
На ночей зоряному лоні.

Ідемо ж, друзі...

Крізь гнізда ворожих застав перейти
Нам треба — і з боем пройдемо,
Життя хоч прийшлося б комусь покласти!
В полоні не були ще ми,
І знати його не будемо.

Ідемо ж, друзі...

У ночі похідні підпілля пісні
В серцях всіх відізвуться дзвоном.
Рефрен їх про вірність батьківській землі,
Про вільні майбутнього дні
Наїзникам буде прокльоном.

Ідемо ж, друзі...

Туманом заслалась в долині ріка
І поклик несуть її води...
Хай гасне огонь, розкидайте дрова,
Пора розходитись, пора,
Маршрут наш веде до свободи!

Україна, УПА

НА ПОСТОЇ

Потомились — ніч в марші.
На постої до зорі
В срібні роси клались спати,
Притулились брат до брата.

А над ними сосни віти
Тихо стали шелестіти:
„О, цей скраю, молодий,
Наче сокіл йшов у бій!..

Той із сотнею своєю
Польською пройшов землею,
І словацькі буйні ниви
Про їх подвиг гомоніли...

Третій — тіло самі шрами,
Із московськими катами
Стільки літ бивсь на Поділлі,
Нині далі у підпіллі...

Труд над силу, бурні дні —
Зморшки-карби на чолі,
І суворі, і уперті:
Розірвати присуд смерти!

Чи хоч сниться їм та слава
Й пройдені в боях шляхи?
Може сниться у меті
Відбудована держава?"...

Притулились брат до брата,
Лиш зарядка обійнята
Міцно певними руками.

... Сосни хиляться гілками.
... Сосни тихо гомонять.
Потомились. Сплять.

Україна, УПА

(Із збірки поезій Марти Гай „До зорі”, виданої в підпіллі 1950 р.
На чужині цей вірш вперше передруковано в „Українському само-
стійнику”, Мюнхен, ч. 10/268 з 6 березня 1955 р.).

Петро Гетьманець

„Мої повстанські марші”

НА РОЗПУТТЯХ ХИСТКИХ...

На розпуттях хистких неповторних доріг,
під грозою шаліючим небом,
я святую любов в серці своєму зберіг,
Україно-вітчизно, до тебе.

Усім чаром своїх наддніпрянських степів,
буйним гуком козацької Січі
Ти живеш, як безсмертя, у крові моїй,
як порив сил палких, таємничих.

Усім жахом Полтави, Базару і Крут,
страшним рабством і кров'ю Петлюри
Ти мене обернула у месницький бунт,
в світлий рокіт крилатої бурі.

Поки сонце свободи над степом Твоїм
величавим вогнем не засвітить, —
буду тямити з болем Твій пострах руїн,
буду месницьким бунтом шаліти!

ЗНОВУ ВІЮТЬ СНІГИ...

Знову віють сніги... завівають так гостро й уперто,
на крикливій землі застигають, немов темний біль;
під гудінь хуртовин увижаються тихії верби,
сниться серцю полтавських степів буйний хміль.

Там, далеко, сніги засипають чекаючу матір,
через схмурену далеч я чую зітхання сестер,
та чи пам'яттю їх моє серце палке вгамувати,
що так вміє любить, ненавидіть тепер?

Тихим вербам вітри не дадуть замовчати й заснути,
і нікому не випить солодкого чаду степів.
Серця неньки й сестер, що давно вже стражданням
отруті, —
не ошастить прихід мій, мій голос, мій спів.

Зачекають, заждуть!.. Ще не всі шляхи пройдені мною,
і в обличчя мені ще не всі шелестіли сніги,
ще на повні уста я не дихав страшною грозою,
і в душі бурна повінь жадань і снаги.

Ще на цих запорошених, кров'ю забризканих далях
наші рідні гармати прокляттям хрипким прогудуть.
І до них я, сп'янілий од жаху жорстоких баталій,
сином, братом і вісником волі прийду!

БОЛЬШЕВИКАМ

За смерть вождів, за безлік вбивств,
за чорний мор села і міста,
за шалість звірств і тьму злочинств,
за глум святинь і кривди злісні,

за розстріл батька десь в тайзі,
за висел козарлюги-діда,
за материнську гаряч сліз,
за власні муки, гніт і біди, —

за все, за все вогнем крові
прокляття вам вже прокричав я,
і скільки стало сил в мені —
підняв я нині меч повстання.

І йду тепер в жадобі кар...
О, лиш тоді кінчатся суди,
коли Кремля побачу згар
і вас на нім в обіймах судорг!

О, лиш тоді смалким вітрам
скажу за всіх всесильне: — Досить! —
Сьогодні ще раз в очі вам
проклін шлю голосом погрози!

УВ УСТАХ МОЇХ...

Ув устах моїх полум'я кличу ясного,
в хуртовині снігів моя згублена тінь,
дні розп'яттям безкровним спадають під ноги,
тільки в небо підноситься димом їх біль.

Там, позаду лишив перержавлені тугою далі,
там, позаду — розгойданих обр'їв жах!
І під хугу іду без вагання, докору і жалю,
тільки зваба борні мерехтить ув очах!

Не один я! О, скільки йде їх перед мною,
а позаду ще скільки живих людських стін!
Крізь сніги і крізь бурі рвемось до останнього бою —
перед нами земля розгорнулася в поклін!

Наших слідів порошам сніжним не засіять,
і язикам вітрів їх не сила уже зализать,
марно обрії хмарами грізно чорніють —
наших маршів упертих нічим не здолать!

МАТЕРІ

Знаю, там, де степів черноземний розліг,
де вітрів не спинить, не догнати,
Ти тепер (якщо тільки Тебе Бог зберіг,
якщо й досі стоїть наша хата),

Ти тепер з льону нитку прядеш край вікна
і так часто в вікно поглядаєш: —
Може я появлюся під ним на снігах,
приблукавши з далекого краю.

І коли, зрозумівши всю марність чекань,
сиву голову схилиш в задумі, —
тоді виром стає гострий розпач питань:
чи живий я і де є в цій бурі?..

З болю терпне душа материнська Твоя,
знаю, знаю... О, добре це знаю!
Крізь всю зрушену даль маршеруючи, я
Твою тугу палку відчуваю.

І коли б Ти лиш знала, що син Твій іде
повний бунту в сніжних гураґанах,
чи сказала б тоді: — Нащо вчила тебе?..
— Я ж хотіла, щоб був і ти паном!

Так? Невже це сказала б? Невже в забуття
одійшло: розстріл батька і брата,
і все наше тривожне, пекельне життя,
всі ті глуми і кривди прокляті?!

Ні і ні! Тричі ні! Ти не скажеш цього!..
О, занадто усе пам'ятаєш! —
Ти лиш мариш скорботно про сина свого
і так часто в вікно поглядаєш...

Мамо, мамо! Давно вже простилися ми...
(Пам'ятаєш в степу... вітер... осінь?..
Ще так довго прийшлося блукать серед тьми
й на розпутьях виплакувать сльози!

Ще так довго шукав я правдивих шляхів —
і знайшов їх! Знайшов, моя мила!
Тепер знаю весь розквіт майбутніх світів,
знаю чим і чого нас дурили!

Знаю теж і журбу Твою темну, як ніч,
і зітхання не раз Твої сняться,
Та крізь все України вчувається клич —
і тому я сьогодні повстанцем!

І тому я сьогодні так вперто іду
в бій останній, затяжний, завзятий.
Моя мамо! Повір, переможем — прийду
днем великим щасливого свята.

ЗА ХМАРАМИ МІСЯЦЬ...

За хмарами місяць, мов бранець печальний,
ніч відьмою тихо лежить на снігах.
Від власного маршу іду з хвилюванням
в простори, підняті на власних ножах.

Давно відбулося прощання байдуже,
я сам благословив себе на цю путь,
і тільки бентежить одно мою душу:
в цей сніг не втопитись, про все не забудь.

Люблю буревії, бо й сам буревійний,
розплесканій тиші такий я чужий,
в руках моїх буйна жадоба обіймів,
як сонце полтавське, я серцем палкий.

І що там сніги ці, що темні ці ночі,
що все на цім схресті великих шляхів?!.
Рожевим розливом горять мої очі
від мрії палкої великих боїв.

КИЄВУ

Стоїш, як пам'ятник сторіч
в степах стоїш, неначе митар,
а над тобою темна ніч,
а над тобою згубний вітер!

Дарма! Та вітряна зажер
тебе на порох не розтерла,
ти й досі величчю не вмер,
як і Вона іще не вмерла!
Стоїш задивлений у даль
і бронзним погрозом Богдана
гамуєш орд азійських шал,
лякаєш фауста й султана.
Степів розлогий буйний шум
княжим хрестом благословляєш,
і світлу тайність своїх дум
лише Дніпрові довіряєш.
Тепер, в загравах цих пожеж,
у безпощаді буревіїв,
в гарячій пристрасті ти ждеш
від нас торжественних обіймів.
І вір, ми прийдем! Знову ти
омолодієш нашим духом
і буднів зоряні світи
тебе покійно будуть слухать!

ПАХНЕ ДАЛЕЧ...

Пахне далеч диханням гіркого полину,
та й гірку її п'ю, мов сціляючий чар...
На похилені плечі злітають краплини
побілілої крові розіп'ятих хмар.

Чогось вітер притих, чи заснув у знемозі? —
так люблю з ним разом у простори іти:
ми такі молоді на бунтівній дорозі,
перед нами в покорі минають світи.

Знов я йду курявою сніжин припорошений,
все ще мало слідів, мов не йшов цілий день,
мов не з самого ранку я був заворожений
полум'яною святістю рідних знамен.

Під рип кроків в'являється батько суворий,
що колись, як тепер я, ішов цим шляхом,
що при слові „Україна” нахмурював брови
й над столом нахилився зажурило чолом.

О, мій батьку! (Десь може в кайданах умерший),
не досягши в житті сонцесяйних вершин, —
Твій важкий шлях борні не забуто й тепер ще —
крізь сніги його довжить Твій трепетний син!

КАРАБІН Я ЗАКИНУВ...

Карабін я закинув на змучені плечі,
подивився їй в очі тривожні: — Прощай! —
Вже давно переріс в ніч розбурханий вечір,
за вікном хуртовини, мов серця одчай.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
в таку тьму, в перекир чорнокрилим вітрам?
— Я не вмію блудить, спочивати не смію —
не даремно ж я граюся власним життям!

Зір спустила додола в невільній провині...
В тиску рук її чув щирий пал побажань.
Вже давно її там, в теплій хаті покинув, —
в завірюсі, іду, наче вісник повстань!

Вітер люто рве поли моєї шинелі,
Наче злодій, від мене тіка горизонт,
в заметілі снігів рвуться влюблені села,
і страждання вчуваються рідних широт.

Там, вона (в неї зараз заплакані очі!)
Ну, а там п'янка зваба крилатих рівнин...
І ще швидше я йду, захлинаючись пристрастю ночі —
Революції Син!

ПРИГАДУЮ...

Пригадую зимові вечори,
журбою батько оповитий,
дитячий сміх чи плач сестри
й на неї погляд мій сердитий.

А потім батько чомсь зітхне,
„Кобзар” розкриє і читає:
про Січ, Підкову, дикий степ,
синів як Гонта убиває,

катів Ярема як кара...
І в мене серце розривалось,
і неньки сльози, — і сестра
тоді мовчала, не сміялась.

І батько вмовк... Зітхнув ізнов
(в душі напевно бились жалі),
— Татусю, защо тоді кров
лили і защо так карали?

На мене батько подививсь
і ще мовчав чогось хвилину,
а потім тихо: — Так, колись
ти все збагнеш, мій любий сину!

І більш нічого не сказав!
Лягли ми спать... Не спав один я.
— Защо синів він убивав,
защо Ярема тяжко гинув?

Та не збагнув... Плили літа —
пророцтво батькове сповнилось:
вже більше серце не пита
защо б'ємось і защо бились!

Знов гомін той, пожежі знов,
син батька, батько сина ріже!
І скрізь хрести, руїни, кров,
чимсь грізним степ широкий дише.

Страшніший час ще, як тоді,
ще голосніший пал безтями, —
тепер довелось і мені
іти повстанськими шляхами.

Іду! В лице хай вітер б'є!..
Іду! Хай ночі сніжна темінь!..
Радію — знов Вона встає
грізною помстою Яреми!

В НАС ШЛЯХ ОДИН...

В нас шлях один! Хай ми не разом,
та ті ж сніги нам в лица б'ють,
вітри ті ж самі чорним сказом
похмурі далечі жеруть.

Я знаю, там, в горах високих
ти йдеш в цю мить, як полем я,
дзвенять мої уперті кроки,
немов мідь липневого дня.

І може й досі в малиновій,
у тій тонкій хустині ти,
лиш більше схмуренії брови,
в очах гостріший блиск мети.

Ідеш як гін подій крилатих,
як неповторність наших днів,
спішиш крізь сніг на буйне свято
подзвіння гострених мечів.

Спішім! Там гук, там голос слави,
побіди щастя кружить там,
там дійсність нашої Держави
встає погрозою вікам!

Спішім! Хай сніг, хай вітру студи —
горами ти, степами я.
А зустріч як? Вона ще буде
у тишині нового Дня!

ЛИСТ ДО ПОЕТА

Не насмійтеся з мого звичайного слова
(в тім вина не душі, а лише голови!).
Дзвенить в серці ще й досі вечірня розмова,
й досі в пам'яті в мене задуманий Ви.

Я не знаю, простіть, може тут не до речі,
на рядки ці невинні ще може не час,
та коли над землею розгорнеться вечір
над вікном я тоді в тихій мрії про Вас.

За вікном хуртовини кричать божевіллям,
і я думаю: — Боже, що з Вами тепер?
— У яких Ви степах пропадаєте тінню? —
І встає тоді повінь лякливих химер,

І так жаль тоді Вас! Я тепер розумію
усю згубу пекельну оцих хуртовин.
Ой, чи довго ще їм над полями, над рідними віять?..
Як боюсь Ваших слів: — Сніговіїв я син.

Де тепер? Під яким Ви блукаєте небом,
чи довіку уже Вас не судиться стріть?..
Обізвіться! Спочить хоч годину Вам треба...
Прийдіть!..

ВІДПОВІДІ

1

Дівчино, дякую. Сьогодні
Твій лист не можу прочитать.
Бунтують все небес безодні,
вітри присудами кричать.

Там — барабанять кулемети,
гранат страшний лунає гук,
не смію бути тепер поетом
Твоїх зітхань і власних мук.

Уся земля там дише гнівом
і грозить жахами повстань.
Її безмежжя п'ю, як мрію,
як буйну солодість оман!

Колись (це завтра бути може)
на мить затихне лютий бій,
спинюсь тоді, в сніжній пороші
нежданий лист прогляну Твій.

2

(другого дня)

Я не знав, що в той вечір осінній
в Тобі пам'ять про себе лишу,
що невинним гарячим болінням
юну душу Твою розбуджу.

Я не знав, що Ти ждеш, що Ти мрієш,
звідки ж знати я можу про все?..

Лист в руці Твій признанням біліє,
у душі дивування росте.

Синя фарба рядків так уперто
мою душу пита про любов,
а там — далеч вітрами роздерта,
на снігах застига рідна кров!

А там — ширшають крила пожежі,
ніч ще й досі навколо лежить,
копитами розбите безмежжя
переповненим болем кричить.

А з-за вікон затишної хати
Тебе страшить метілі розгін,
Ти готова тремтіти і плакати,
на все кидати безсилий проклін.

Я ж люблю ці холодні метілі,
славлю ці невмолимі вітри, —
бо одні в нас привабливі цілі,
одна впертість в нас грізної гри.

Увесь час я іду в хуртовинах,
та не Ти в моїх буйних очах,
а роздолля лунке Батьківщини,
а розп'яття її на хрестах!

Чи ж в такому палкому захватті
в цей страшний, у цей буряний час
пам'ятать про дівчину, про матір,
про все те, чим давно вже погас?

Ні, вперед йти, в шаліючі січі,
там також насолода і п'янь!
Переможем — тоді лише стрічі,
І жадоба, і трепіт кохань,
Де я є? На сніжнім ріднім полі!
Не стомивсь, не схолов я, не зблід —
бо зогрів мене порив до волі,
радість наших слідів і побід!

Чи прийду я? Сьогодні не можу,
ну, а завтра не знаю і сам,
може десь в снігових цих порошах
попрощаюсь навіки з життям.

Аж здригнеш Ти! Та я не жалію —
вільно вибрав собі я цю путь!
Хай умру — далі вітри повіють,
мого сліду однак не зітруть!

Це ж не просто сніги, гурагани —
непокірних це снаг боротьба!..
пролітає, шумить, барабанить
неповторна велика доба!

Я люблю її гул, хуртовини,
дням на зустріч спішуся бігом.
В моїм серці судьба Батьківщини,
а не Ти в чаду мрій над вікном.

О, ЗНАЮ САМ...

О, знаю сам, що я жорстокий,
але другим не можу бути;
сніжних хуртеч летять потопи,
вогні прокляттями встають.

І що там орди Джінгісхана,
що дикий гул страшних татар?
Ще в тяжчих скована кайданах
лежить Вона в нестямі кар.

Від скату вся аж почорніла,
лукавим гвалтом хижака,
ярить порванням Її тіло
безсиллям в змучених руках.

Я син Її, Вона м'ні Мати:
і якже бунтом не повстать
на стогін, крик Її, на захист,
над Нею кров'ю не страждать!?

І як інакшим бути можна,
сьогодні, в цей шалений час,
коли метуть сніжні пороші
і вітру вирить темний сказ?!!

Ні, ні! Не стишу местних кроків,
і не заллюсь сльозами я!..
О степова моя жорстокість,
О гайдамацька кров моя!

ПІСЛЯ МАРШУ ЗАСНУВ...

Після маршу заснув. Хтось гукнув: — Уставай!..
Я зірвався й захопився за зброю —
навкруги чую крик, у риданнях — одчай,
чую всю неблаганність розбою.

Спав — і снилась степів голуба тишина, —
раптом гук — орожевлені хмари,

бачу: люди тікають в страху із села...
Хто це? Половці, готи, татари?!!

Хто приніс цій землі чорний трепіт життя,
яке ймення сумній цій руїні? —
І згадалась вся дійсність проклятого Дня,
увесь морок страждань України!

Це ж Її знов червоним азійським конем
правнук Батия з реготом топче
і побіду свою торжествує вогнем,
вславши трупами нашими площі.

І гукнув тоді я усім гнівом крові:
— Прокидайтесь! Вперед! До розплати!
Спішимо так уперто крізь бурі і сніг
боронити солом'яні хати!

ХОЧУ КАРОЮ ГОНТИ...

Хочу карою Гонти проміряти степ,
хочу гнівом Богдановим дихать,
за наругу козацької волі й костей,
за всі кривди, розбої і лиха.

Хочу дзвоном тривожним гукнути: — Повстань!
Чи не досить із Тебе полону?
Тільки власним зусиллям міць зірвеш кайдан
і спасешся від чорного скону.

Подивися, Ти вся в закипільній крові,
як старчиця, стоїш у лахмітті!
Вслухайсь — всюди куються шаблі і мечі
і регочеться пристрастю вітер!

Новим гуркотом гроз підведуться світи,
встань і Ти, щоб вже більше ніколи
в катуванні не корчилися буйні степи,
не тужили щоб згустками болю!

Встань, Україно! Навіки усім і за все
віддай помсти страхаючі дані,
ще раз усміхом Гонти проміряй свій степ,
оповийсь торжествами Богдана!

ЯК СЬОГОДНІ...

Як сьогодні, рік тому на білих снігах
наші лави закляттям струнили,
тихо зорі горіли в дзвінких небесах,
тихо вітри чуби нам пестили.

Ми клялись Україні! Нас триста клялось,
не словами, а буйністю крови.

Святом наших хвилин небо синє впилося,
звели обрії в далечі брови.

Присягли, розійшлися, і кожний в борні
непохитній дні дзвінко розтратив,
лиш пісні уставали услід голосні,
повставали легенди крилаті!

І вже знову сьогодні вітри і сніги,
ми й тепер ще в нестриманім марші,
не лякають нас хмари грізні довкруги,
не стомилися ноги ще наші.

Йду крізь хуги в пробої залізних рядів,
в буйній в'яві горять рідні стяги,
відчуваю й тепер у душі, у крові
палку святість своєї присяги.

УПЕРЕД

Хай у цій заметілі гремить
гудінь наших незборених кроків! —
Ми повстали Її боронить
від катів і тиранів жорстоких!

Нам тепер не до співів бандур,
не до сліз і зітхань у зажурі,
у цій стужі неблаганних бур
будьмо й ми невмолимі, як бурі!

Буйним гуком побідних боїв
пройдім гордо своїми степами —
досить в муках конати Її
і на посміх дзвонить кайданами!

Так, вперед, уперед, уперед,
крізь хуртечі вперед на вершини,
це останній наш месницький рейд,
це остання Голгота України!

**
*

Похилені, засніжені, зігріті,
але так вперто ми ідем.
В нічній безтямі лютий вітер
дуднить Мазепиним конем.

Мазепиним!.. І вже в моїй уяві
стоїть він сивий, молодий,
Батурин, гнів, суди, Полтава,
а потім тільки попіл, дим.

А потім, вп'явшись коневі в гриву
без булави в твердих руках,
натхнений бунтом гетьман сивий
у слід за Карлом на шляхах.

Спішить... Позаду вигуки погоні,
казками згублені поля,
і ось, на рідному кордоні
спинив шаленого коня.

Оглянувсь — впали тільки дві сльозини,
в душі незбореній одчай,
дві блискавиці тільки кинув
очима вдалеч на прощай.

І знов помчав вперед чужим роздоллям
грізний, задуманий як ніч —
вибранець глуму злої долі,
герой полтавських битв і січ.

Давно минулось, та неначе
й тепер в цім вітрі чую я,
як сивий гетьман вдалеч скаче,
Вітчизни шепчучи ім'я.

У жилах моїх кров зі злоти
жагучим полум'ям горить —
не для утіх, а лиш для помсти
земний вік хочу я прожити.

Біжу вперед. Несамовито
кричу рядам: Скоріш! Ідем!
Бо у нічній безтямі вітер
дуднить Мазепиним конем.

ВОЛОДИМИРУ СОСЮРІ

(відповідь на „Послання обдуреним”)

О, наймите сліпий і підлий,
кого вернутись кличеш ти?
Нащо знамена свої рідні
кричиш прилюдно розп'ясти?
Хіба не сам ти, бувши юним
душею, палко їм моливсь,
під ними йшов проти комуни,
за волю краю свого бивсь?!

Хіба не ти в полках Петлюри
пройшов Вітчизну з краю в край,
як ураган, як помсти буря,
в душі ховаючи відчай?

А потім! Потім ти, як Юда,
покинув, зрадивши, утік
і в каяттях себе бив в груди,
щоб „кат невільних юні блуди”
і все простив тобі на-вік.

За гріш продався ти, за слово
нужденне ката проміняв
свої пісні такі чудові,
серця якими хвилював.

Вдавав сліпого на руїнах,
мовчав глухим, немов не чув:
стогнала тяжко Україна
в своїй глибокій домовині,
в кайданах, кат в які закув!

Ти весь втонув в п'янкім тумані
гучних бенкетів і розпуст
на святах Рильських і Бажанів,
де ще раз вимовив — клянусь!

Байстрюче підлий України,
лакею „красної Москви”,
попавши в зрадну зграю, нині
святині рідні ганьбиш ти!

Ти сам обдурений словами
катів своїх, безтямний сам!

Ми ж горді власними шляхами,
для нас вершини, слава нам!

Ніхто, нічим нас не одурить,
ми не підкупні у боях,
бо все Вітчизни біль бандурить
у наших праведних серцях!

Ти, хлібопрохачу, каліко
душі, і совісти, й ума!

Невже ж до скону так, довіку
тебе манити буде тьма?

Нащо продажними піснями
з другими хвалиш страшний час?
Нащо сталінськими рабами
зробити хочете ви нас?

Та хай! Ми вам не покорились,
і не повірили вам ми,
і хоч над нами ви глумились —
ми все знесли, б'ємось, як бились,
із сказом вашої чуми,

порив в серцях в нас до свободи
пала, як вогнище, весь час.

Тяжкі страждання нам народу,
його вели ми в дні негоди,
його ніхто не зрадить з нас!

Знамена ті, які ти кинув,
ми вдруге гордо піднесли
і скрізь: по горах і долинах,
в степах квітучих Батьківщини
за волю змаг ми почали!

Б'ємо усіх, хто тільки хоче
в свої кайдани нас скувати,
хто нам несе холодні ночі
і в них нас прагне розіп'ять!

Вагання ми уже не знаєм,
не блудим ми серед доріг,
громади поступ наш лунає,
і не страшні нам бурі й сніг!

Затям собі, ти, Юдо клятий,
і так скажи за нас усім,
що всіх, хто кинув рідну Матір,
страшний на попіл спалить грім!

Той грім близький! Він незабаром
схитне планети і світи —
і від його тяжкої кари
ніяк, нікуди не втекти!

Тоді й тебе із бажанами
візьмуть на той правдивий суд:

призирством, полум'ям догани
уста народні оплюють!
Отож, не вчіть, не звіть, не кличте,
вернутись нас із каяттям,
бо нам байдужі смерті стрічі,
бо ми клястись не вмієм двічі,
за вільне, сонячне життя!
Не нам, не нам назад вернутись, —
наш День встає, наш День гряде!
Нарід пригноблений, закутий,
його в палкім благанні жде!
І тільки ми в той День врятуєм
Вітчизну зоряну свою,
і приведем Її святую
на свято волі, що в бою
своєю кров'ю ми купуєм!

ПІСНЯ ПОВСТАНЦІВ

Не розбійники ми, хоч живем у лісах
і хоч темная ніч у нас мати, —
до Вітчизни пала в нас любов у серцях
і ненависть клекоче до ката!
Не страшіть, вороги,
нас словами погроз —
гордо ми ідемо,
з вами славно б'ємось!
Наша правда свята, вона сонцем горить
нам на наших повстанчих знаменах,
лиш для неї клялися до смерти ми жить,
і з шляхів цих ніколи не звернем!
Не страшіть, вороги,
нас словами погроз —
гордо ми ідемо,
з вами славно б'ємось!

Наші сурми гримлять, мов весняні громи,
по широких українських просторах,
на їх клич щодень множаться наші ряди —
марно, марно лютує наш ворог!

Не страшіть, вороги,
нас словами погроз —
гордо ми ідемо,
з вами славно б'ємось!

Ще відплатим катам! Ще по рідних степах
із піснями пройдем бойовими, —
не розбійники ж ми, хоч живем у лісах,
ми повстанці — сини України!

Не страшіть, вороги,
нас словами погроз —
гордо ми ідемо,
з вами славно б'ємось!

ПІСНЯ — МАРШ „МЕСНИКІВ”

Лав наших залізних нічим не здолати,
нас крик не лякає ворожих атак:
У нас попереду син дальних Карпатів.
наш друг — командир Залізник.

В нім воля сталева,
він наш командир!
Із ним ми, як леви,
як бурі, як вир!

Не нам вже носити покірно окупи,
терпіти знущання жахливих катів, —
до рідного краю моря в нас любови,
завзяття й відвага орлів!

Не нас на руїнах
п'янитимуть сни!
Борці України,
ми волі сини!

Зійшлись звідусіль ми у дні ці криваві.
Хай довго матуся, чи дівчина жде, —
бо нас командир Залізняк з громом слави
побідно усюди веде.

В нім воля сталева,
він наш командир!
Із ним ми, як леви,
як бурі, як вир!

Із ним бойових ми знамен не огудим,
і разом з другими походом грізним
Вкраїні державність навіки здобудем,
І славу ми вибором з ним!

Не нас на руїнах
п'янитимуть сни!
Борці України,
ми волі сини!

І ЗНОВУ ВІТЕР...

І знову вітер прудко лине,
гугнявить голосно кругом!
Чогось сніжна ця хуртовина
степовим пахне споришом.

Піднятий комір... Схилі плечі,
в руках російський карабін.
Позаду — згаслий бурний вечір,
позаду — слід і тиха тінь.

Перед очима — синь безмежня,
ясного вітру дикий тан...
Іду, як долі вперта стежа,
іду й вклоняюся степам!

ДРУГОВІ

Завзяттям гірського орла
Ти перегриз свої кайдани,
збагнув всі кривди і всі зла,
відчув її столітні рани.

І ще тоді, як гот новий
кричав про згубу духа степу,
Ти взяв у руки меч святий
і звівсь сміливістю Мазепи.

Йшов сам в страшнім сполосі днів,
так вперто вів їх за собою —
багато вже твоїх слідів
луна піснями в тім завою.

Та ще не всю загладь широт
пройшов катам присудом смерти, —
веди ж ряди Ярем і Гонт,
і далі грізно так і вперто!
Залізнякам же другим стань,
я буду лірником величчя
Твоїх боїв і цих змагань,
до котрих нас Вітчизна кличе!

НЕ МОЖЕ БУТИ...

Не може ж так бути!

П. Тичина

Не може бути, щоб в страшний цей час
вона лиш судоржилась в муці,
щоб проти згуб не підвелась
грозою світлих революцій!

Не може бути, щоб лєнінський варвар
закатував Її в полоні! —
(Хіба не бачила татар,
жорстоких турків чи монголів?)

Не може бути, щоб синя шир степів
забула вже, як Січ боролась,
ходу Богданових полків,
Мазепи гнів, Петлюри голос!

О ні, не будь! Не будь так, щоб Вона
лиш тяжко судоржилась в муці!
Ще вся Її широчина
дихне грозою революцій!

СНІГ РИПИТЬ...

Сніг рипить під впертими ногами,
вітер щоки шалістю пече...
Так спокусно далеч мене манить,
така буйність в поглядах очей!

Вже давно в душі немає туги,
знов її ніколи не зрости...

Так спішусь тепер, неначе вдруге
не прийдеться степом цим іти!

Наче все, що я на цих дорогах
почуттям не смію не зайнять!
Так покірно стелиться під ноги
степова засніжена гладь!

РОЗХРИСТАНА ПОРИВАМИ ВІТРІВ

Розхристана поривами вітрів,
освітлена загравами пожарів
призналась Ти очам моїм
кривавим жахом глуму й карі.

О, скільки ран, яке ятріння язв,
який печальний вид Твого обличчя!
Ідеш шляхом трагічних назв
уже не роки, а сторіччя.

Залюблена в пахучий чернозем,
Ти стережеш його серпом і плугом,
і тільки мариш про Едем,
і тільки стогнеш в муках туги.

Доволі вже, збунтуйся, перекуй
серпи, плуги в гармати й шаблі!
Від чорних згуб себе врятуй —
кати Твої давно ослабли.

Не дай себе розхристовувати вітрам,
освітлювати страховищам пожегарів!..
О розгорнись моїм очам
степовим подивом і чаром!

БАРАБАНЬ, ВИТАНЦЬОВУЙ...

Барабань, витанцювай просторами, вітре,
роздмуховуй пожари солом'яних хат!
Досить в тиші холодній нам тугою скніти,
досить нам у пітьмі мовчазливо вмирати!

Хай побачать світи згубу нашого краю,
хай пожегаром кричить наш натхненний протест,
хай почують, як славно за волю вмираєм
і за свій дорогий черноземовий степ!

Не дамо більше рук своїх скути в кайдани,
на поталу катам більш себе не дамо,
не одурять тепер нас пустими словами
і на полі змагань від утом не вснемо.

Досить вже нам Полтав, Гайдамаччин, Базарів,
гей, доволі трагедій, проклять і зітхань!
Роздмуховуй же, вітре, пекельні пожари,
витанцювай в просторах, шуми, барабань!

ХТО СКАЗАВ...

Хто сказав, що сьогодні гріхом є кохати,
у цілунках жагучих себе забувають?

Я ще більше кохаю цю далеч крилату,
пориваюся вітром її обнімать!

Ще палкіше люблю ці дзвінки хуртовини —
вони рідні мені своїм бунтом грізним,
хай далеко Дніпро і степи Полтавщини,
та і тут лунав крик колись княжих дружин.

Але й тут йшли побідно Богданові раті,
і свистали у січах козацькі шаблі,
тут Петлюри полки боролись завзято,
тут ті ж самі слова, і журба, і пісні.

Нехай тут не така синя широч просторів,
хай піски і ліси, гірка цвіль по горах,
та й сьогодні іду в завірюху, як вчора
непохитно стою в невблаганних боях!

Сіра далеч тремтить... По сніжинах не зм'ятих
так звабливо і легко в розгоні ступать.

Хто казав, що сьогодні гріхом є кохати,
Рідну Землю жагуче над все цілувать!

О, ГОДІ, ДОСИТЬ!

О, годі, досить! Гріх і сором
рабами скутими стоять!
Метіллю дишуть знов простори,
жертвенно кров'ю знов горять.

Давно пора покинуть найми
й блукання тихе серед тьми
і в цю метіль, в це тепле сяйво
дороги згублені знайти.

Сліпі — прозрійте! Гляньте, всюди
червоно тіниться наш слід,
а перед нами — наші суди
і слава сонячна побід!

За нами! В бурі, в хуртовини,
маршом збороти люту ніч, —
і щасний день для Батьківщини
підняти прапором сторіч!
О, годі, досить! Гріх і сором
рабами скутими стоять!
Метіллю дишуть знов простори,
маршами нашими дуднять!

СЕРЦЕ ПАМ'ЯТАЮ ТЕПЛЕ

(К-ру 3-ку)

Серце пам'ятаю тепле, немов тільки вчора
ми зустрілися вперше в бурхливім житті...
Тоді ранок кружляв, мов підстрілений ворон,
молитовно летіли сніжини святі.

Ранком, в хаті чиїсь, поруйнованій здавна,
ти в задумі, спокійний, лиш в тиску руки
я відчув увесь трепет снаги й поривання
до просторів, вершин сонцесяйних, стрімких.

На підлозі вогонь, вився чад гіркий диму, —
А твій зір, і питання, пориви й захват!

Кілька день — не були мов ніколи чужими,
хоч з степів я полтавських, а ти з-за Карпат!

Дні шуміли над нами, мов ліс у негоду,
і бої, і терпіння, і сни на снігах,
в завірюху далекі уперті походи, —
тільки мрія про волю зоріла в очах!

Вже весна одцвіла... Одрожевіло літо,
осінь вийшла і вмерла... І знову зима.

Ми йдемо! Нас ніяким вітрам не спинити,
бо в устах полум'яне й святее — Вона.

Так, вона — Батьківщина, закута в кайдани,
що в затаєній пристрасті дня того жде,
в який вся невблаганно для суду повстане
і навіки катів до могил покладе.

Чи ж спинитись тепер нам в засніженім полі,
чи ж не величчю дишуть ці наші шляхи?
Ясна ціль, одна ласка лукавої долі,
один порив високих думок і крові.

Наша дружба палка, ми в одних хуртовинах!
Хай з степів я полтавських, а ти з-за Карпат,
та одна в нас велика, свята Батьківщина!
Наші душі одною любов'ю горять!

ТАК ЛЮБЛЮ...

Так люблю, коли вітер плюється
у лице пелюстками сніжин,
коли кроком моїм дружно гнеться
чорноземове чоло рівнин.

Так люблю ночі зрушену темінь
і погрозу скуйовджених хмар.
До сп'яніння всім вдихом легенів
п'ю степову бурхливість, як чар.

Вже забулася тиша селянська —
наче вік весь у впертих маршах,
тільки іноді дні ті присняться,
що минули в полтавських степах.

Та душа вже країною жалю
не зведеться ніколи в мені —
так люблю ці вітри і ці далі,
неповторні ці месницькі дні.

НІЧНИЙ ЕТЮД...

Ніч над полем дрижить, наче сонна русалка,
місяць ртуттю кричить про марші з вишини.
Ми спинились, лягли... Тільки тліє цигарка
і біліють навколо грудневі сніги.

Тишина, наче помах єднання і згоди,
тільки іноді кашель, як вістка сумна...
Вже так довго йдемо героїчним походом,
та в серцях в нас зневіри і втоми нема.
Цигарки погасають... Щось дальше згадалось...
Раптом голос: — Рушати, нас вічність не жде!
Забрязчало залізо, ряди похитались,
тільки відгомін кроків за нами пливе!

ОКСАНА

(баляда)

Зв'язковій К. Г.

I

Прийшла з відвагою до лав
Братам на допомогу,
Де ліс повстанцями лунав,
А кріс строчив дорогу.

Коли замовк наш кулемет...
(Ця мить тривоги знана),
Швидкі три кроки наперед
І залягла Оксана.

Тремтливо стрічка пропливла,
Вогненна мить — година,
Герой Оксана впевнена,
Що ворога розбила.

Москаль у люті не чекав
Попастися у засідку,
Прокляття в розпачі кричав,
Ішов, як риба в сітку.

— Хай Україна нам живе!

— Вперед без перестану!

А наша слава не мине

Спасительку Оксану.

Нам чулось легше у стократ,
Коли рука Оксани,
У спаді грому канонад
Бандажувала рани.

Де замовкали солов'ї,
Втомивсь лякатись вечір,
Лани й діброви є твої...
Сафір річкових течій.

Де розквіта черемуха,
Горять зірки янтарні,
Відважна дівчина з УПА
З рушницею на варті.
В напрузі слухає кущі,
Де чуть зростають трави.
Спокійно сплять товариші
До буйної заграви.
А ворог злий, як підповзе
Луною ліс озветься,
Відважна в бою не помре,
Багнет катам у серце.
Була в розвідках на наказ,
Служила без догани.
І за обідом один раз...
Не стало нам Оксани.
Всі по команді піднялись
Віддати честь-пошану,
І перед Богом поклялись
Помститись за Оксану.
У нас багато є дівчат
З сільських простих домів,
Що перемогами звучать
В легендах ворогів.
Ідеї волі не помруть
В новій державі нашій,
Землі походами гудуть,
Ще в крові патронташі.

II

Віє вітер, спить долина,
Відгримів в діброві бій,
Де голубко сизокрила
Яснозорий погляд твій?
— Чому ти мовчиш на виклик?
Привітай, до мене йди.
Твоя мати повен кужлик
Принесла тобі води.

Крок за кроком потихеньку,
Що ж воно за знак то є?
Не вітає доня неньку,
Води з кухелю не п'є.
Ясне чоло в сумній барві,
Мов святий овал лица,
Бачуть небо очі карі,
Та усмішка без життя.
Положила мати камінь,
Тяжкий, чорний, гробовий...
Підняла, як синій пламен
Хустку в прапор бойовий.
Узяла пучок волосся...
І рушницю узяла,
Щоб заграбам не вдалося
Запалить її села.
За Оксанки буйну вроду,
В бій селян веде на шлях,
За Дніпрову чисту воду,
Скаламучену в боях.

*Україна, Остріг-Дермань,
1943*

(Передрук із журналу „Соборність” ч. 3, 1966, Сан-Павло. Бразилія).

СВЯТИЙ ЮРІЙ

Націє, народжена з огня,
Націє великая, молись, —
Яснозбройний Юрій, як колись,
Осідлав могутнього коня;
Мов лавина біла поплила,
Гуркіт скель ляка малі серця,
Розбігається отрутна мла
Від проміння дивного лиця;
Націє, народжена з огня,
Ось прийшов твій Юрій, мов воскрес,
Стримує могутнього коня,
Простягає руку до небес.

СІМНАДЦЯТИЙ *)

2

Я вірю в Великий Наказ,
Що трубить вічно в поход,
Мене, тебе, нас
Закликає до важких когорт.

Ім'я минулого — ми,
Ім'я будучини — чин:
Хто став — є слугою тьми,
Хто в поході — звияжець він.

*) Из збірки „Суворість”.

— Вперед, Україно! В Тебе тяжкі стопи!
 Пожари хат димляться з-під них:
 Ні Росії, ні Європі
 Не зрозуміти синів Твоїх!

Це не ті — балакучі, нерозумні,
 І не ті — жалібні пісні, —
 Мовчазливі, думні,
 У полонінному сні.

Їхніх рядів не зочити,
 Їх крок — один.

З „ВІЙНИ”

Орел золотий Побіди
 Пролітає над моїм краєм, —
 Що ж ви плачете, сильні діти,
 Над голодом, неврожаем?

Орел золотий Побіди
 Приносить нам меч предобрий, —
 Що ж ви станули, сильні діти,
 Ви ж є хоробрі?

Орел золотий Побіди,
 Чуєте, клекоче:
 Непереможні будьте, діти, —
 Сам Бог так хоче!

ЕПІТАФІЯ

*М. Білинському *)*

Хоч я умер, беззвучні ці рядки
 Хай сповнять зміст могутній, многоцвітний,
 Що з них життя моє вливається в твоє.

*) М. Білинський, міністер УНР, згинув героїською смертю під Базарем.

Усе ніщо на світі: бенкети веселі,
Уквітчана зрадлива гра любови
І здобуття прихильности людської.

Я смертю вирізьбив: ти стань і прочитай, —
Одно святе є в світі — кров людей хоробрих,
Одні живуть могили — вірних Батьківщині.

БОГ І НЕПРИМИРИМІСТЬ

Ми — нація, сузір'я мільйонів!
Ми — серце воль, ми — буйна кузня сили,
Що сипле блиски скрізь, вони як громи-стріли,
У думці не догнать тих громів перегонів:

Ми — нація, сузір'я мільйонів!
Від нас, здвигаючись, ростуть залізні руки,
Верхів'я торсають, глухі лани зорали,
І дзвінко б'ють Москву у груди мідні, —

Ми — нація! Злились усі хорали,
Ми — нація! Усі — в один побідний!
— Куди завзятих лиць полив'янії лави,
Куди женетесь під прапорами слави?

Ми — нація! Ми килими колоній
Розкидали, йдучи, верховодимі шалом.
Глухі в нас шоломи. Мечі нам — як долоні.
Непримиримість — Бог наш!

Ми є Божим валом!

ПРОЩАННЯ

Моєму другові Н., що відходить на Схід.

*Тільки там народ виходить із неволі,
де є кому вмирати за свободу.*

А в т о р

1

Ідете в Україну — о, знаю, —
Закерзоння лишати Вам жаль: —
Бо ж тут Ви гартували скрижаль
У вогні для Нового Синаю.

Бо ж на нині пустому просторі —
Наші предки, й друзі-вояки...
Імена їх, і кров, і кістки, —
На сторінках майбутніх історій...

Понесіть же їм славу між люди,
Що в неволі терплять вічний лютець, —
Понесіть же на Схід, „за кордон“! —

Хай дрижать там пилати і юди,
Бо ж була Україна і буде, —
Бо ж встають вже — Антей і Катон!

2

Передайте в степи України, —
В усі села, містечка й міста,
Де родивоя я, ріс, виростав,
І учився, щоб бути їх сином, —

Сповістіть: не в тюрмі я десь канув.
Обминув я й німецький полон, —
І включився в ряди тих колон,
Що зробили Вкраїну вульканом...

Вже шість років минуло від нині,
Як „немає” мене в Україні, —
Як шука окупантська рука...

Та я верну ще, верну, о, верну,
І усюди луною полину,
Коли зривом повстане вулькан!..

3

Прошу Вас, передайте дружині
(Як жива, й не забула мене):
Повернуся з Воскресним я Днем,
Як в бою з ворогами не згину...

Я не міг залишитись в покорі!..
Через те й прощав Тебе я,
І мандрую лісами в боях,
Серед месників грізних, суворих...

З хуртовин принесу Тобі Весни,
Або впаду в боях я, як месник...
Знаю: — трудно... Порада: — Борись!

Пригадай, як прощалась зі мною
(Ти була у сльозах і сумною...
.): —
„Як би більший, то хай би й...”

4

Як зустрінете карі очиці
В школяра з простим ім'ям...,
Передайте: „Синок, не корись! —
Знай: доба Твоя — люта вовчиця!”...

І з п'ятьох, може, стрінете брата,
Що за „родіну” десь не пропав, —
Передайте: „За мною, в УПА! —
Тут — ковчег, якори, й Арарати!..”

Прошу дещо сказати й від себе
(Вам видніш буде, що для них треба), —
Розкажіть про добу їм обом, —

Щоб вони в боротьбі виростали, —
Не приспав їх щоб кат отой — Сталін, —
Щоб в душі в них для бомб був атом!..

5

Як побачите ж там десь матусю
(Стара жінка — я в неї удавсь),
То скажіть, що я є... не продавсь,
А в підпіллі... і нею журюся...

Ощасливте Ви їй хоч хвилину, —
Тепле слово даруйте Ви їй,
Щоб відчула, що Ви їй є свій, —
Щоб відчула себе біля сина!..

Подивіться на дні її сірі,
Пригадайте і рідну — в Сибірі! —
І усіх матерів рідних піль...

Розкажіть їй про все, любий Друже: —
За синами вона хай не тужить,
Бо й пішли ж ми, щоб знищити біль...

6

Подружила нас доля Вітчизни
(Рабства доля, біль, стид, або страм): —
Один гнів у Дніпра і Дністра
Виринає до бою і тризни!..

І хоч я з берегів на Орелі
(Дніпра донька, і Крутів сестра),
Ну, а Ви — зі Збруча і Дністра,
І близькі Вам Лисоня й Говерля,

Карпат донька, — де гнів вибухає, —
(Окупантів вогнем випихає), —
Разом ми!

І мета в нас — одна:

Лід неволі — той лютець — зламати!
А тоді: — На ковчег!

— Арарат!..

— На причал!

І на... рідний Синай!..

7

Ідете... Прощайте ж, мій Друже!..
Жаль без Вас залишатись мені..
Я б хотів до кінця своїх днів
Іти з Вами, так ясним і дужим!..

Піду з друзями (й Вами у серці), —
Революції шляхом підем.
Оповім про Вас в тисячах тем,
В цілях збільшення кадрів до герців!..

І в трудну — найтруднішу хвилину
До Вас серцем я завжди прилину! —
Нас ніхто не розлучить ніде!

І я — поки живий! — одне знаю: —
Корабель,

Арарат,

до Синаю! —

Океани пройдем, а зійдемсь!..

ТОБІ, ПОЛІССЯ

Як дим пахучий із кадила,
Як пах квіток Твоїх гаїв,
Складаю, Батьківщино мила,
Тобі оцей свій вільний спів.
Прийми його як дар від сина,
Як серця люблячого дар! —
Ступаю по Твоїх руїнах —
Зложить вінок на Твій віктар.
У співі цім — тяжка знемога
І мало в нім небес краси —
Його ж надхнула віра в Бога
Та бреньк серпа і дзвін коси...
І крик веселий над болотом —
Лебідок, чайки, журавля;
Упівський чин, що крові моттом
Озброїв бори і поля...
І шелест листя золотого
З легендою Твоїх лісів —
Усе, що є й було святого
Від незапам'ятних часів!..
Любов і віра — це ж і ліки,
Що все були Твоїм добром,
Що все об'єднує навіки
Тебе із степом і Дніпром!..
Таж Львів і Холм і ця рівнина —
Сокупність гір, степів, низин —
Це ж Мати наша УКРАЇНА
Від Щари й Прип'яті по Дін.
Прийми ж і піснею потішся
Як діти цвітом повесні,

Красо незбагнута — Полісся,
Свята в уяві, як і в сні...
Борись, змагайсь, щоб жить під сонцем,
Вростай у землю, як граніт! —
І все на південь у віконце
Дивись, виконуй заповіт!...
І гомони дрімучим бором,
Щоб швидше вирватись з оков,
І все тягнись, як хміль угору,
Нову відроджуючи кров!
Тоді Ти станеш як Господар
Під Синьо-Жовтий прапор свій, —
Тобі Твоя це каже врода
І та одвічна Правда дій!

ПОСМЕРТНЕ

(Г. Т.)

Ти знаєш, брате, де колись
Удвох зустрілись ми з тобою?
Це ж там мов сестри обнялись
Розлога Прип'ять із Піною...
Це прадідів земля стара,
Край деревлян з поліщуками,
Розкішний низ аж до Дніпра
Співає борами, лісами.
Пишніють скрізь лани квіток,
Що все до сонця в буйнім ритмі
Свій простягають цвіт, листок,
Немов прочани на молитві...
Де б я не вмер — запам'ятай:
Отам де крісами мінялись,
Мій труп ти, брате, поховай,
Щоб ми з землею не розстались!
І щоби не була сліпа

Моя могила в оцій драмі:
Три літери святі „УПА”
Ти кинь там крицею на камінь.
То ж як з надпінських пущ і плес
Ввесь нарід вирушить до бою, —
Я духом злину з-під небес
І стану в лави знов під зброю!..

Полісся, 1943 р.
УПА

І ЗГАДУЮ БОЇВ РІЧНИЦІ...

І згадую боїв річниці,
Криваві були, славні дні!
А месники були — мов вітер.
В руках пістоля. На коні.
Коли заграють кулемети
І плюне шутром міномет,
З коня зіскакую негайно
І кличу: „Лемки! Наперед!”
Мов стихія, ідуть завзяті,
Відважні лемки на ляхів.
В тому концерті — запах крови,
Уста присохли, в очах гнів.
„У наступ, хлопці, на окопи!”
„Давай гранати! На штики!”
Там зойки, крики, а тут: „Слава!”
Ех, люблю, люблю в наступ йти,
І хочу рватися до бою,
Іти у лаві сталевій...
Це тільки спогад...
Де ж ви, лемки,
Боеві лицарі мої? *)

Україна,
січень 1948 р.
в бункері

*) Сотник УПА Степан Хрін у своїх спогадах-хроніці „Зимом в бункрі”, з 1947-48 рр. в Україні, в-во „До зброї”, передрук за кордоном, згадує, що вістова УПА Тетяна дописала трохи згодом до цього вірша:

І мої лемки не забудуть
Тебе, лицарю вільний мій,
Згадають це і вдячні будуть,
Що ти у бій ставав. як стій..

ВНЕВДОВЗІ...

Вневдовзі буде проходити
У наше віко білий день.
Хто ж принесе до нас, у бункер,
Хоч жменю радісних пісень?

Усі пісні вже проспівали,
Нових співатиме весна.
Ідуть у норах підземелля
Гартовані в боях літа.

*Україна,
Зима 1947, або ж
початку 1948 р.*

(В упівському бункері. Переписано в бункері 1949 р. вістовою Тетяною).

СОТНИК ЯСТРУБ *)

Вітер буйний
Шугає по степах.
Як птах
Гуляв з вітрами ти
Навперейми.
Як сірий вовк
Ти з Сіроманцями
Синіх верхів
Скочив у шовк степів.
Червоний слід
На росах тлів
Шляхом побід,

*) Карпенко Дмитро, родом зі Східної України, легендарний к-р „Сіроманців”, Лицар Золотого Хреста Бойової Заслуги, згинув 17. 12. 1944 при наскоці на райцентр Стрільська Нові.

Кудою йшов
Ти наступом.
Гей, славо,
Славо буйнокрила!
Про тебе враз заговорили
Голубоплесний Буг,
І Солокії луг,
І любачівське верховіття,
Ліси, мережі піль
По Тернопіль.
І вже лунатиме століття,
І діти — перекажуть
Дітям
Ім'я твоє славне.
Гей, жив, ломив,
Ворожі полчища,
Тиранів.
І оп'янілий в перемогах
Життя зложив
Без кайданів,
Як вільний воїн,
Як козак.
І даром буде ждати
На сина мати...
Не прийде,
Лиш буйну славу
У Полтаву
На крилах вітер
Занесе.

(„Стріл. Вісті”, ч. 5. 1945).

З ТВОРЧОСТИ БЕЗІМЕННИХ ПОЕТІВ-УПІВЦІВ

У 1947 р. в серії „Наша книгозбірня” ч. 1, можна припускати, в Західній Німеччині вийшла невелика збірка, друкowana на писальній машині й розмножена фотодруком, під назвою „З поезій повстанської боротьби” — „передруки з крайових революційних видань 1945-46 років”. На її 30 сторінках надруковані твори не відомих нам авторів-упівців, між ними деякі позначені справді видатним талантом, а також „Повстанські колядки”, що їх співали упівці на мотиви відомих колядок. З авторів цих творів названо невідомого Я. В. та М. Бослава.

Упорядник

„З поезій повстанської боротьби”

ГИМН ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ СОВЕТСЬКОГО СОЮЗУ

Насильством жорстоким республік Свободу
Свавільно скорила сталінська Русь,
Та буде народами знищений спільно
Заступник Росії — Советський Союз.

Годі коритися катові спільному,
Годі терпіти червоне ярмо,
Спільними силами станемо вільними,
Свободу народам і людям дамо!

Крізь бурі і грози ми йшли до свободи,
Та Ленін свободу на штик нанизав,
А Сталін нас мучив за вірність народу
І в рабство колгоспне всім шлях показав.

Годі коритися катові спільному...

Виходим до бою ми військом могутнім,
Загарбників хижих з шляху зметемо,
В боях ми здобудемо долю майбутню, —
Свободу народам і людям дамо.

Годі коритися катові спільному...

НА ПАМ'ЯТЬ КОМАНДИРОВІ КОНИКОВІ

О, хто то, хто то йде на Бірчу,
Нестримно з боем наступа.
То Командир Полковник Коник
Веде стрільців-борців УПА.
Щоб відплатить за людські кривди,
За кров, що в Лімні потекла,
За смерть, неволю і руїни,
За села спалені до тла!
Мов буревій, борці пробилась
Крізь загорожі, бункери! —
Дрижить в страху, конає Бірча,
Кубло бандитське горить...
Горить — аж небо багряніє,
В огні усе палахкотить! —
„За наші кривди вам відплата,
Прокляті вороги-кати!”...
Ворожі сили ще великі.
Минає ніч, вже ранок — день,
А бій у Бірчі не змовкає, —
Гримить, клекаче і гуде...

Повстанці далі наступають,
І безупину бій іде! —
Де Командир — усі питають,
„У місті він! За ним, вперед!“...
В тім жаль і лють серця здавили,
Бо Командир, що перший рвавсь
Розтрощити ворожі сили, —
Від кулі ворога упав.
Та це стрілецтва не зламає, —
Новим завзяттям запалить! —
„На кров і зброю присягаєм
Геройську смерть Його помстить!“
Наш Командир — Полковник Коник
У бою з ворогом упав, —
На вітвар слави України
Життя і кров свою віддав!
А ми — за ним, його слідами, —
З Його наказами ідем,
Ідем повстанськими шляхами,
Туди, де воля нас веде!

РАТАЙ

Ясні зорі над нами,
Тихо радіє нам ліс,
Нас не квітчають вінками,
Квітів ніхто нам не ніс.

Твердо, незломно ідемо,
Правди нові звістуни.
Кров'ю, боями, брехнею
Стелить нам ворог шляхи.

Рідний народ нам радіє
В темну, холодную ніч.
Яре дівча про нас мріє,
Любить вогонь наших віч.

Ворог безсильно лютує,
Та нам смішний його гнів! —
Гордо, незламно прямуєм
Шляхом героїв-борців.

Йдемо з палкими словами —
Гордий, вітай нам народ!
Волі, що виснив ти снами,
Творчий даємо наш труд.

(„Перемога” Ч. 1.)

ПОВСТАНСЬКІ АКОРДИ

(Пам'яті ст. бул. Ігоря.)

Мільярдами тонів, мелодій
В юнім ритмі весна прогула,
У мелодіях акорд бойовий
Грає громом, як бурі гроза.

То наш акорд вогняний у бою,
То наш акорд лункий, як металь.
Пролітає весна за весною,
А він дзвонить так ясно, як сталь.

Пройде літо й осінь настане,
І вовками завие зима,
І наш акорд, як сонце весняне,
Як та буря, що дуба лама.

В ньому грає могутній зов волі
І народу розкута душа,
В ньому сила стихії в розгоні,
Рвійна пісня, любов і жага.

Нас не спинять у дужім поході
Сніговії, шалені вітри.
Проти вітру й проти негоди
Понесемось в вогні боротьби.

Час не жде — Воля кличе: „До бою!”
Геть з України сталінська гидь!
Хай наш акорд луна і зимою,
А там знову весна зашумить.

(„Стрілецькі Вісті” Р. II. Ч: 8)

ПІСНЯ — МАРШ „МЕСНИКІВ”

Лав наших залізних нічим не здолати,
Нас крик не злякає ворожих атак! —
У нас попереду синь дальних Карпатів,
Наш друг — командир Залізняк.

В нім воля сталева,
Він наш командир!
Із ним ми, як леви,
Як бурі, як вир!

Не нам вже носити покірно окуви,
Терпіти знуцання жахливих катів, —
До рідного краю моря в нас любови,
Завзяття й відвага орлів!

Не нас на руїнах
П'янитимуть сни! —
Борці України! —
Ми волі сини!

Зійшлись звідусіль ми у дні ці криваві,
Хай довго матуся, чи дівчина жде, —
Бо нас командир Залізняк з громом слави
Побідно усюди веде.

В нім воля сталева,
Він наш командир!
Із ним ми, як леви,
Як бурі, як вир!
Із ним боевих ми знамен не огудим
І разом з другими походом грізним
Україні державність навіки здобудем,
І славу ми вибором з ним!
Не нас на руїнах
П'янитимуть сни! —
Борці України! —
Ми волі сини!

(„Лісовик”, грудень-січень 1946 р.)
(Не зазначено, що це твір Петра Гетьманця.)

ГУЧНІШ ЛУНАЙ, ПРОТЕСТЕ!

*В своїй хаті — своя правда
і сила, і воля!*

Тарас Шевченко

І знов до Ваших хат прийшов червоний кат
І грозить гнівно Вам, і словом підлим манить
До царства свого й Вас, щоб потім розпинать,
Щоб потім й Вас закуть в тяжкі кайдани.

Не плачте від безсиль, від страху не тремтіть!
Озвітесь перед ним всі криком непокори!
Щоб вчув Ваш бунт палкий увесь лукавий світ,
Щоб Вас перед дітьми своїми не їв сором!

Хай не радіє кат, що легко забере
В Вас землю й другим дасть, а Вас пішле на муки...
Гучніш лунай протест! УПА на поміч йде
Й рубає скрізь катам загарбницькі їх руки!

(„Лісовик”, вересень-жовтень 1945.)

І ЩЕ РІК ОДИН...

Ще рік один вороном чорним кружляв
Над тобою, коханий мій краю,
Пив твою щиру кров, на хрестах розпинав, —
Ти ж, як велетень, гірко в терпінні ридав,
То зривався в пориві відчаю...

По степах твоїх буйних, невільним гріхом
Підвелися високі могили, —
Ти ж над ними стоїш із похмурим чолом,
Чорні хмари встають над тобою кругом,
Наче Демона-Згубника крила.

Ти ж такий безталанний стоїш, і сумний,
Тільки гаряче дишеш, бо хочеш
Вийти з тьми на шлях рівний, широкий, ясний,
Вільним співом залити свій степ золотий,
Щастям втерти скорботні очі.

О, мій старче одвічний, невільнику мій,
Виростай своїм гнівом і рвінням! —
Недалеко вже час — поведем тебе в бій,
Щоб в борні тій останній, жорстокій, важкій
Ти розкинув темниці склепіння.

Знаю, ти переможеш! Пурпурні вінки
На чолі твоїм будуть сіяти,
В шлях великий навіки зіллються стежки...
Чорним вороном більше ніколи роки
Над тобою не будуть кружляти!

(„Лісовик”, грудень-січень 1946 р.)

НЕ НАС СХИЛИТЬ ЯРМУ Й СНУ!

Не горюваннями, ні хитрістю чекання,
Ані плачем серед руїн, —
А буйним покликом і радістю змагання
Шлемо ми осені поклін.

Над нами дні її бурхливо пролітають
В попуття нам її вітри, —
Усе твердіш ми йдемо, все вище піднімаєм
Свободи рідні прапори.

Не нас катам здурить солодкою брехнею,
Не нас схилить ярму і сну!..
За вільніше життя палкішою борнею
Холодну стрінемо зиму!

(„Лісовик”, листопад 1945 р.)

ОСТАННЯ ЗИМА

Перед нами, друзі, ще одна є зима! —
Буде сніг, і мороз, і „хухання”...
Але що це для нас, коли в серці весна,
Коли знаєм — зима ця остання!

Так, остання! Пекельні, прокляті зими
Гітлерівсько-сталінські за нами!
Перемогу свою уже бачимо ми
Не за горами, не за лісами.

А в тім теж ворогам нашим прийде зима —
Не співатимуть їм жайворонки!
Бо „часов хоть і хватіт”, та хліба нема,
І не шлють їм вже „свинніє тушонкі”!

(„Лісовик”, грудень-січень 1946 р.)

ПРИВІТ ПАЛКИЙ ТОБІ, РІК НОВИЙ!

Бурхливий рік змагань упертих
У царство тління одлетів, —
Але всьому йому не вмерти,
Бо лунко він прогуркотів.

Нас не спинили хуртовини,
Ми не осліпли серед мли!..
Ще рік за волю Батьківщини
Ми в маршах гордо пронесли.

Йдемо даліш вперед поривом крові
Під клич мети, якій клялись!..
Привіт палкий тобі, Рік Новий, —
В борні нам щастя розгорнись!

(„Лісовик”, грудень-січень 1946 р.)

МИ ВІРНІ АЖ ДО СМЕРТИ!

Козацьке ми плем'я, серця козацькі наші.
Нам не страшні ні лиха, ні пригоди,
Ані „жешовські” *) Мірки — воеводи,
Ні енкаведистські Хаїми, чи Саші!

Ми вірні аж до смерти рідній стрісі
І з рідних хат — не підемо нікуди!
Тут ми родились — тут вмирати будемо!
Як не на ліжку, то в полі, чи в лісі!..

Отож, нехай затямить добре ворог:
Нам страх — чужий, в серцях відвагу маєм,
Бо в наших жилах кров козацька грає
І є ще в наших гаківницях порох!..

(„Лісовик”, вересень-жовтень 1945)

*) Ряшівські, від назви міста Ряшів.

ГОЛОС ДУХІВ

Духи впавших борців в листопадові дні
Понад краєм і досі витають
І удень, і вночі до живих ще братів
Вони голосом дужим гукають:

„Досить спать нам, прокиньтесь із рабського сну,
Сором в сні своїм лити лиш сльози!
Уставайте, збирайтеся в силу грізну
І шалійте, як бурі і грози!”

„Хай ще раз загремлять неблаганні громи, —
Над катами відбудуться суди,
Хай мине ніч холодна страждання і тьми,
Пісня вічна поллеться хай всюди!”

„Ми не можем спочити в могилах своїх,
Знаючи, що ви й досі в кайданах
І над вами катів лютих чуючи сміх, —
Сміх глумливий від — рана, до — рана.”

„Ми умерли за волю, за щастя, за вас, —
На ворожих лягли барикадах!..
Відомстіть нашу кров! Повставайте всі враз!
Довершіть світлий день Листопаду!”

(„Лісовик”, листопад 1945)

До дня 22 листопада. День Базару.

Я. В.

РАНОК СМЕРТИ

(Етюди)

I

Пливуча в безмежжя сумними казками,
Без рідного сонця, віки серед тьми,
Скатована, земле, страшними руками,
Знесилена, земле, лукавством судьби!

Все пристрасть червона така над тобою,
Як пам'ять злочинна, як трепетна смерть!
Одвічно повита тяжкою журбою,
Страждаючим криком наповнена вщерть!

По бурі в знемозі лягла, як рабиня,
В чеканні тривожнім невблаганих кар
І став сумним свідком твого загину
Звичайний Базар!

II

Осіннього ранку лунка прохолода!..
На обр'ях хмари... на горах сніги...
І вітер, що вічно з землею в незгоді,
Прокляттям кривавим літав навкруги...

Осіннього ранку розгорнені крила!
Від сонця повітря червоне, як гнів...
Сіріли від туги високі могили
Співучих, як слава, чубатих дідів.

В повітрі червонім кружляла жалоба
Гарячої крові чужих гайворон...
. . . Осіннього ранку лунка прохолода
І гострого вітру кривавий розгон.

III

Вчора грім на базарських рівнинах,
Вчора січі тривожна луна,
А сьогодні лиш кров по долинах,
Людських трупів сумна тишина.

А сьогодні над впавшими вітер
Похоронні співає пісні...
Сходить сонце в поклони пред мітом
Степової Красуні Землі...

Сходить сонце... Підводяться хмари
Смерть геройську оплакать без сліз...
На снігах кров горить, як пожари,
Над снігами стоїть чорна вість.

Трупи скрізь!.. Такі руки крижані! —
Вдруге їм для борні не повстать...
Гострим болем порепані рани
І конанням роздерті уста!..

Тиша в полі базарським, лиш вітер
Похоронні співає пісні!..
Вони вмерли, щоб смертю зігріти
Вільний дух дорогої землі!..

IV

Вели їх колонами в поле на страту
У ранок осінній, у ранок лункий.
Висвистував вітер над ними проклятий,
Безжалісний вітер, холодний, чужий.

На устах їх ні слова жалю чи розпуки,
Ні суму, ні сліз не було в їх очах,
Хай вітер і хмари!.. Хай кружаться круки!
Вживався їм даліше нескінчений шлях!

Ввижалась їм рідна, святая руїна —
І бунтом шаленим кипіла їх кров
Серця їм й останні земнії хвилини
До рідного краю сповняла любов!

V

Над ямою стоять... В устах мовчання вперте,
Зір багатьох очей зіллявся в один блиск...
Кати, їх не манить життям невірним — вмерти
За волю вже давно вони всі поклялись!

Закуті руки їхні тремтіли у безсиллі,
А груди юні рвав сердець жертвенний бій, —
І сходились шляхи в одну святу могилу,
Щоб тління і спомин найти навіки в ній!

„Нічим нас не купить! Не зрадімо Вітчизни!”
І вітри понесли слова ці у степи...
І грім палких промов в огонь погроз залізних
Перетворились лицарські засуджені ряди.

Кати, слабі в своїй опідленій спокусі,
Холодні пащі дул їм в груди навели
І білий степ в цю мить від страху аж здригнувся,
Вони ж такими гордими й рішучими були!

Раптом хтось почав величний гімн народній
І сотні голосів злилися в один спів,
Заколихались подивом захмарені безодні
І посвист лютий стих безжалісних вітрів...

Посипалося оливо розгоном невблаганним
І падали, і падали із піснею ряди...
Лилась святая кров... в палких обіймах в ямі
Вмирали лицарі, визвольники, брати.

І ранку лет спинивсь... Простір такий червоний
Від сонця і крові... Зомліла далечінь...
Розлився у степах плач дзвонів похоронних
І хмар сумних лягла на землю тиха тінь.

VI

Так, вбили їх... кати, кати,
Ви духа волі не убили!..
Летіли дні, плили роки,
Нам відростали дужі крила.

І знов окрадена земля
Гремить нечуваним змаганням.
Ще день — прокинеться вона
Побідним буремним повстанням!

І не сховатись вам ніде
Від суду нашого і кари —
Неволю вічну відімстем
І згубу Крут і кров Базару!

(Не зазначено, що це твір Петра Гетьманця.)

ПРО ТЕ, ЯК НОВИЙ, 1946 РІК, БОЛЬШЕВИКАМ У РУКИ ПОПАВСЯ, ТА ЯК ЙОГО ВИЗВОЛИЛИ УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ

Десь небесними шляхами,
Потім ярами, лісами
Рік Новий ішов до нас.
І звичайно, йшов без зброї
І без „фінки”, без набоїв,
Наче в мирний, добрий час.

Як дійшов так вже в Карпати,
На хвилинку мусів стати

І поглянути кругом:
Чи то справді тут весело,
І заможньо і щасливо
Час минає всім бігом?

Аж тут нараз з-поза тину
Щось як дуркне в цю хвилину,
Мов по блясі патиком...
І понісся рев по горах:
„Товарищі, здесь Бандьора,
Паскарей сюда шагом!”

Не встиг юний Сорокшостий
Одним словом обізватись,
Як упав уже на сніг...
Кругом нього рябі пики
Тут вчинили крик великий
І шукали, хто де міг.

„Бандеровца ми спаймалі!” —
Усі дико зверещали
І потягли у село.
„Прощай, світе, — Рік гадає. —
Тут виходу вже немає,
Життя мое геть пішло”.

Із такими то думками
Молоденький між трісками
Кінця свого дожидав...
Втім з-за горба, з-за смереки,
Голос милий, недалекий
Твердий наказ комусь дав:

„Хлопці! Слава! Бий голоту,
Підлу сталінську сволоту,
Що мордує мирний люд!”
Затривожились бандити,
Вже їм довго тут не жити,
Скоро з ними буде суд.

Та й не довго прийшлося ждати,
Як з-за плота коло хати,
Появився гурт людей.
Людолови враз пропали,
Ще й забули, що спімали
І лишивсь нам молодий.

Нараз двері відчинились.
Дужі хлопці, повні сили,
Молодого тут найшли.
„Хто ти будеш, любий друже,
Чом трясешся ти так дуже?
Ми ж тобі життя спасли!”

„Я є Рік Новий! А хто ви?
Будь ласка скажіть, панове,
Щоб віддячитися вам.”
— „Українські ми повстанці,
Ми б'ємо усіх займанців,
Що не дають жити нам.”

„То слухайте ж, любі друзі!
Вам усім я по заслuzі,
Заплачу у мій весь час.
В моїм часі буде зміна,
І повстане Україна,
А комуна щезне враз!”

(„Перемога”, Ч: 1.)

СТАЛІНСЬКА „ДЕМОКРАТІЯ”

Чи чули ви, добрі люди,
Таку чудасію? —
Десь на сході народилась
Фальш-демократія!

І в Англії, в Америці
Бувають вибори,
Парляменти, депутати
І партійні спори.
Дискутують, голосують,
Пишуть, вибирають,
Часом навіть кулаками
У сварках махають.
Однак босо там не ходять,
І не голодують,
Ніхто людей за думки їх
Не б'є, не мордує.
Кожний може, що захоче
Собі говорити,
І писати, вибирати,
Вірити, любити,
Кожний має своє право
Бути чоловіком,
Паном серця, думки, слова,
Вільним перед світом.

В нас на сході — все інакше,
В нас „демократія”!
І ще в світі не бувала
Така чудасія.
У нас, в Кремлі — „ясне сонце”,
„Батько всіх народів”,
А ми в нього — німі слуги,
Колгоспники голі.
У нас також голосують
Усі „добровільно”
Працювати по шіснадцять
Й двадцять годин денно...
„Добровільно” всі працюєм,
„Добровільно” гнемся,
„Добровільно” голодуєм,
І на той світ премся...
„Добровільно” йдем на Сибір,

Соловки і в тундри,
„Добровільно” йдем в концлагри,
У військо і тюрми...
Усі люди „добровільно”
Усе вповняють,
Самі собі „добровільно”
Пути накладають...

.
От така то, люди добрі,
В нас „демократія”,
На червоно мальована,
Стара тиранія!

(„Лісовик”, грудень-січень 1946)

ПОВСТАНСЬКІ КОЛЯДКИ

БОГ ПРЕДВІЧНИЙ

Бог Предвічний народився,
Приніс нам новий світ,
Щоб ми стали, мов граніт,
Проти ворогів.

Комунисти, де ви ідете?
Йдем людей вигнати,
Бандерівців ловити
І не вернемся.

Ангел звістив всім на село,
Щоб добро сховати,
Та ніде не їхати,
Бо буде біда.

Юні друзі, де ви ідете?
Ми йдемо в боротьбу
За України свободу
І здобудемо.

Знищить УПА енкаведе
Й Сталіна лютого,
Люципера клятого
До ада пішле.

Слава Богу заспіваєм;
Хай живе наш народ,
В вільній землі, без турбот
З Тиси по Кавказ!

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА

Нова радість стала, як УПА повстала,
Яка підлих комуністів знищила немало.

АКа *) помагає, бо вже добре знає,
Як антихрист, лютий Сталін, народи карає.

Ой, Ти Христе Боже, і ти УПА тоже,
Борони нас від вивозу — нам і тут є гоже.

Лихая година в нас панує нині,
Та вже скоро народиться воля Україні.

*) АК — Армія Крайова, польська підпільна армія, яка уклала
була з УПА договір бойової співпраці.

БОГ СЯ РАЖДАЄ

Бог ся раждає, люди веселіться,
Бо й Україні воля народиться!
Сталін в злості вуса рве,
Кінець царства бачить вже,
Бо комуну УПА б'є,
І весело співає:
„Ісусе на сіні,
Дай волю Вкраїні,
Боже, Боже, Боже, щастя дай.”

Не сумуй, народе, ворогами битий,
Більше вже не будеш у неволі жити.

Сталін в злості...

Гноблені народи, получите з нами,
Будем воювати із большевиками.

Сталін в злості...

РОЗВЕСЕЛІМСЯ

Розвеселімся всі разом нині —
Христос родився в бідній яскині.
Хвалу віддаймо
І заспіваймо,
Хай пісня лине до небес.

Хай пісня лине до Бога-Сина,
Нехай розкаже, як Україна
Цілі століття
Різні страхіття
Рабства проклятого терпить.

Столиця Київ у румовищах,
А з наших сіл й хат лиш попелища.
Та без вагання,
Знов до змагання
За свою волю ми встаєм!

Великий Христе, Боже Єдиний,
Над безталанням згляньсь України,
В борні за волю,
За кращу долю
Допоможи її синам!

ДИВНАЯ НОВИНА

Дивная новина,
Що нині за днина.
Проти війська виступає
Керсонська *) Вкраїна.

Не у людській хаті,
А поміж бидляти,
Там, напевно, виростали
Комуністи кляті.

Та діло погане,
Що польські фірмани
Получились в одну банду
Із большевиками.

Наче круків згряя
В села налітають,
Граблять, нищать та плюндрують,
Людей виселяють.

*) Керсонська — Закерзонська Україна, українські землі, які залишилися під Польщею.

Та для оборони
Повстанські заони,
Держать в страху і тривозі
Польські гарнізони.

Різдво ми, повстанці,
Святкуем в землянці,
Бо панують на Україні
Вражі голодранці.

Всі підем за волю
У бої криваві,
Другі свята відсвяткуем
У своїй державі.

РІЗДВЯНЕ ПОБАЖАННЯ

Бажаем здоров'я,
Веселого свята!
І в спокої щасливому
Другого діждати!

Діждати свободи,
При своїй родині,
Хвалу Богу заспівати
В вільній Україні!

ВІРШІ, ПОЕМИ, ЗБІРКИ У ВИДАННЯХ КРАЙОВОГО
ОСЕРЕДКУ ПРОПАГАНДИ УПА ТА ОУН У 1945-50 РР.
НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ

(За працею проф. Льва Шанковського „УПА та її
підпільна література”, В-во „Америка” 1952 р.)

ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ — цикльостильний журнал, видання УПА, Група „Говерля”, ч. —, 1945 р.: з віршованих творів — „Не час!” Марка Боеслава і його ж „Пісня сотні Шума”.

НА ЧАТАХ — журнал для молоді, вид. Крайового Осередку Пропаганди, 1946, рік I, ч. 1: з віршованих творів — П. Гетьманця „Серце пам'ятаю тепле”... та „Пригадую”...; В. Пачовський „Гимн безсмертної батави”. Без підписів: „Пісня про Базар”, „Марш „Сіроманців”.

ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ — видання для молоді, ч. 7, жовтень 1949 р.: з віршованих творів — „Що то за прапор лопотить”, автор не відомий.

ЧОРНИЙ ЛІС — видання УПА, „Чорний Ліс”, рік 2, ч. 2/11, 1949, жовтень. Із поетичних творів — Марко Боеслав „Устами Бога мовить кров” (Із збірки „Із днів боротьби”), з тієї ж збірки — „Покірним рабам”. Те ж видання, рік 4-ий, ч. 1-2, березень 1950 р. З віршованих творів: М. Боеслав „Шевченкові”, „Не сльозами, а боротьбою”, із збірки „В хоробру путь” — „Гартовані болем”. Ч. 3/16, травень 1950 р. — з віршованих творів: М. Боеслав „Не тріюмфуй!”, із збірки „Протест”, з неї ж — „Чого ж ви мовчите?”

ЗА УКРАЇНУ — співаник, з друкарні ОУН. Друге видання, 1945 р. Друк. Кольорова обкладинка, роботи Святослава Гординського. 56 ст. Розділи: „Українська пісню — загреми!”, „Ось ми в бою ідемо життєвому”, „Ви чесно пройшли велику дорогу любови”.

П. Гетьманець, „МОЇ ПОВСТАНСЬКІ МАРШІ” („Лірика грудня”), 1946 р., цикльостильне видання.

П. Гетьманець, „РАНОК СМЕРТИ” — поезії на день 22 листопада (Базар). 1946 р. Цикльост. видання.

Олесь Бабій, „ГУЦУЛЬСЬКИЙ КУРІНЬ” — поема. Видання ОУН, передрук з оригіналу, цикльостиль.

ЛІТОПИС УПА — одноднівка „Бугу”, жовтень, 1947 р. Машинопис. Із віршованих творів: В. Пачовський „Гимн безсмертної батави”, Волош-Василенко „Після маршу за-снув”, „Сотник Яструб” — вірш без назви.

ПОВСТАНСЬКИЙ СТЯГ — співаник УПА, видано на Волині, мабуть у 1947 р. Тексти пісень написані машиною до писання на бібулці, лінії нот — також, самі ноти написані хемічним олівцем.

Марко Боеслав, „ПОЕМИ” — 1949 р., машинопис, 22 стор.

Марта Гай, „ДО ЗОРІ” — збірка поезій, 1950 р.

УКРАЇНСЬКІ ПОЕТИ ЗА КОРДОНОМ
ПРО УПА, ЇЇ ТВОРЦІВ ТА НАЦІОНАЛЬНО-
ВИЗВОЛЬНУ БОРОТЬБУ

ПОВСТАНЦІ

(Уривки з поеми)

Ой, Дністре, мій Дністре...

Бувають дивні людські душі,
Всезнаючі та всевидючі,
Що вгадують майбутність їх.
Вгадала теж попівна Оля,
Яка її зустріне доля
У нетрях життьових доріг.

Вона й отець Іван Городник
Жили в селі на хліборобних,
Розлогих долах чарівних,
Де Лімницю прудку, шумливу
Дністер стрічає, як вродливу
Красуню молодий жених.

А те село, старинне, давне,
На Наддністрянщині всій славне,
Було велике, звалось Лук,
Бо все діди казали внукам:
— На місці тім стрілою з лука
Убитий був хан-татарчук.

Село те в давнину, бувало,
Губилося, мов потопало
У буйній зелені, в садках.
За Луком — гай, а в ньому гуща, —
Були, мов китиця пахуща,
В невидних Божеських руках.

Під лісом виляса дорога
З села до Галича старого,
При тій дорозі був курган —
Висока, прастара могила,
Де, ще за короля Данила,
Загинув Бей, татарський хан...

Під свист кнута

Коли дівчата йшли до праці
Додому, при двірській палатці
І коло луга та левад —
Спинилися московські стежі,
А за Дністром на побережжі
Явився танків довгий ряд.

За міст, за річку й за потоки
Ішли киргизи косоокі,
Ішла чужа, страшна орда.
Втікали діти та жінота
І, виглядаючи з-за плота,
Шептали: — О, іде біда! —

Ішли солдати без розмови,
Мов душі їх, серця в окули
Були заковані, німі,
Мов гнав їх демон зла, тривоги,
А не бажання перемоги,
Ішли, як волики в ярмі.

Йшли тундри і тайги синове,
Жадібні добичі і крові,
Нових підбоїв, жертв нових,
В шинелях сірих, то півголі
Йшли гнані полчища монголів,
Раби могутньої Москви...

Із дому жодного, із хати
Ніхто не вийшов привітати
Московських військ, лише пішов
Юрко Соснюк, Матвій з Антоном
Вітали росіян поклоном.
Антін так тішився, немов

Прийшли визвольники-герої!
Шинкар у святковому строї
Одягнений, мов на шабаш,
Підбіг і закричав жидисько:
— Нехай живе російське військо
Й товариш Сталін, батько наш!..

В тінях германських шибениць

... А згодом з Галича, з долини
Над'їхали автомашини,
З них вийшли — німець-кат і швець.
Сумний, закований в кайдани.
За ним озброєні германи.
Антін блідий, немов мертвець,

Спинився на одну хвилину,
Поглянув на свою родину
Й побачив коло двох топіль,
Що жінка Зоська ревно плаче,
Він затремтів на мить, неначе
Його потряс великий біль.

Дійшовши за дуби похилі,
Промовив швець: — Ох, браття милі!
За злочини і за вину,
За те, що я вас кривдив досі,
Стою, як зрадник, на порозі
Могили, у якій спічну.

Хоч я земляк ваш, брат по крові,
Та з комунарської намови
Я посилав селян в Сибір;
Тепер за кров, за сльози брата
Я бачу ось страшного ката
Й петлю вже бачить тут мій зір.

Я був і гордий, і захланний,
Московській владі окаянній
Продав я душу за рублі;
Щоб мати гроші, хліб і страву,
Смачні напої, владу, славу,
Щоб війтом бути у селі,

Я вирікся і віри в Бога,
Тому пішов по злих дорогах
Гріхів, обману та облуд,
Та нині вам сказати можу,
Що вірю в Бога, в правду Божу
І в справедливий Божий суд...

Ворог іде

... Германи йшли у край ворожий
Не з вірою в закони Божі,
А їх вела до перемог
Жадоба й віра лиш єдина,
Що Гітлер вождь, то надлюдина,
Всесильний, непомильний „Бог”.

Вело всіх Гітлера веління —
Не залишати з міст каміння,
Палити села, кожний дім,
Щоб на чорнозем хлібородний
Прийшов німецький хлоп голодний
І вічно панував на нім...

Армія в лісах

Шуміли липи кучеряві,
Пташки, квітки і зілля й трави
Тоді будилися зі сну,
Коли раненько-пораненьку
Прощали хлопці батька-неньку
І вибирались на війну.

Вітри гуляли над полями.
Над Луком темними валами
Котилась хмара градова,
А лиховісні блискавиці
Звіщали бурі, громовиці,
Деревагнулись, як трава.

Йшли хлопці гордо і бадьоро,
Та не співали, щоб їх ворог
Не чув, не знав, хто йде куди.
За кожним хлопцем із хатини
Злітав плач матері й родини,
І цілував його сліди.

Сини чорнозему, селяни
Йшли в невідоме, у незнане,
Готові на бої, на труд, —
Щоб оминати гніт, поталу,
Пішли, як предки над Каялу,
Під Берестечко і до Крут.

Вели селян в ліси, в повстання
Одчай, розпука і бажання
Борні за волю, за народ...

Вірли в Карпатах

... Як проминули дні чотири,
Чомусь повстанські командири
Сотень на кониках своїх

З'їжджались зі станиць бригади,
Вели розмови та наради
З висланцями зі сіл усіх.

Із міст, округів і повітів,
Приймали безліч всяких звітів,
Накази видавали там,
Як де боротися в підпіллю,
Як спротивлятися насиллю
Німецькому й всім ворогам.

А згодом хлопці-новобранці
Підглянули, як на тачанці
Патруля їхала вночі,
Й над ранком, як згасали зорі,
Дорогою з лісів у гори
Йшли, закрадались москвичі.

На молодім коні сивавім
Бадьоро їхав кроком жвавим
Старшавий бородач Ковпак,
За ним кіннота йшла й піхота,
Всіх рас і всіх племен голота,
На здобич ласа, як хижак.

Дурна й грабіжницька у вчинках.
Тоді то генерал Чупринка
Дістав звідомлення старшин
І, перейшовши попри варту,
Вдивлявся довго в мапу, в карту,
Подумав декілька хвилин

І дав наказа, щоб загони
Повстанські станули в колони.
Бійці ставали у ряди
На полонині, на поляні,
Спокійні, мовчазні, слухняні,
Із крісами в руках твердих.

Салют. Минула ще хвилинка,
І промовляв Тарас Чупринка
Словами, як мечів удар:
— Повстанці! Знов зі сходу, з долів
Іде на нас орда монголів,
Що прагне крові, пімсти, кар.

Ви пам'ятаєте донині,
Як то торік орда москвинів
Прийшла до цих Карпатських гір
Та, утікаючи шляхами,
Погнала з краю канчуками
Сто тисяч в'язнів на Сибір.

Згадайте, як тоді москвини
Оббризкували в тюрмах стіни
Й кайдани кровію братів,
Штиками очі їх довбали,
На розстріл гнали у підвали.
Згадайте жертви тих катів!

Помстить біль тих, що на засланні
В Соловках зимних, в Казахстані
Тужливо дивляться з-за ґрат,
Помстить біль тих, що на вигнанні,
Вмираючи, з-за океанів
Звертають зір до гір Карпат! —

Бійці, піднявши кріси й стяги,
В пориві запалу, відваги,
Всі кликнули: — Веди нас в бій,
А ми останню краплю крові
Віддати раді та готові
За наш народ у боротьбі! —

Тарас поглянув бистрим зором
На всіх старшин, а потім скоро,
Узявши мапу знов до рук,

Давав наказ: — Хай ті бригади
Московські знищить без пощади
Хоробрий наш отаман Жук! —

Жук був щасливий, гордий з того,
Що вождь довір'я мав до нього,
Салютував, прийняв наказ,
Оглянувся, і з-під ялиці
Він бачив, що, мов кутий з криці,
Стояв під соснами Тарас,

І, мовчки, у важкій задумі,
Заслуханий у вітру шуми,
Глядів з гори на гай-розмай,
Мов думкою у ту хвилину
Охоплював люд, Україну,
Свій цілий безталанний край.

Його лице, бліде й суворе,
Та очі сині, наче море,
Покрила смутку темна тінь,
Так ніби в серце генерала
З мільйонів братніх серць спливала
Вся безмір горя і терпінь.

А Жук зібрав хоробрих воїв
Удовж дороги лісової,
Дав їм наказ. Вмить з височин
Розбіглись сотні й чоти жваво,
Одні наліво, другі вправо,
Зійшли за ліс із полонин,

Бо Жук знайшов таку стежину,
Що міг зійти аж на долину,
Де не уздріли партизан
Московські відділи військові.
Ту стежку показав Жукові
Михайло Мох, старий чабан.

І нагло на гірській поляні
Явився в сердаку, в крисані
Заквітчаній сурмач-гуцул,
Та грімко засурмив сурмою:
— В атаку! В наступ! До пробою! —
І покотився гомін, гул.

Сосна сосні, дубам берізка
Передавали оклик війська
Та відгомін сурми і зов.
Як втихла вже сурма гуцула,
То піднялися крісів дула
І синьо-жовта хоругов.

Всміхалось сонце, і промінням
Поцілувало між чатинням
Шоломи вквітчані, стальні,
З тризубцями, і смаглі лиця.
Запахли квіти і живиця
На громом зваленій сосні.

Так, як біжать гірські потоки,
Ярами із вершин високих,
Так бігли із гори, з галяв
Озброєні війська піхотні,
Повстанські курені та сотні —
Всі вояки з повстанських лав...

В походах

... Бої повстанські нарід збудять
І з них так, як дуби з жолуддя,
Зросте Держава, волі храм;
З малого змагу — змаг великий
Постане, як з джерельця ріки,
Здійснить ту ціль, що снилась нам.

Встає народ, повстанські чини
Вже підіймають із руїни
Святині, села, городи,
А пісня про повстанську славу
Борців скликає в нашу лаву,
Ступати в наших військ сліди.

Так споконвіку в Божім пляні
Було повстання партизанів
І, хоч хилився їхній стяг,
То Україна в силах дужча,
Бо вже міцніла в наших душах,
В ділах повстанців і в серцях! —

Повстанське військо непоборне
Дійшло в боях над Море Чорне,
Й отаман Жук поніс братам
Нові, святі кличі дружинні:
— Народам воля і людині,
Героям слава і борцям! *)

Америка

*) Поема Олесь Бабія „Повстанці” вийшла друком (180 стор.) у „Літературному видавництві” в Чикаго, 1956 року.

МОЯ ДОБА

Моя доба така велика,
Моя доба така страшна,
Мов ніч розгнуздана і дика,
То знов, як райдуга ясна.

Моя доба...
Моя вітчизна,
Мов сонця промінь на росі,
То знову як рука залізна,
Як меч у пламенній руці.

Моя доба...
Моя вітчизна,
Мов тепла матері рука,
То знов, як львиця, люта, грізна,
Як ніж в руці Залізняка.

Моя доба...
Моя вітчизна,
Мов Богоматір під хрестом,
То знов як пристрасть величезна,
Як присуд Правди над гріхом.

Моя доба така прекрасна,
Моя доба така страшна,
Мов райдуга над світом ясна,
То знов як в погребі труна.

МОЇМ БОЙОВИМ ДРУЗЬЯМ

Життя пішло циганськими шляхами,
І пилом вкрилася стара шинель.
Минуло все й лише присниться снами
З-за чорних згарищ пройдених осель.

І тільки іноді шинелю стиснеш
(Бо кріса в тебе вже давно нема)
І, в даль пугу задивлений, застигнеш,
Примкнувши спогад віями двома.

Тоді то спів і музика м'ятежна
Тобі нагадують бунтарні дні.
І хвиля радости палка, безмежна
Полоще груди випнуті, міцні.

І горнеш знов постріляну шинелю,
Цілуеш шапку і іржавий герб,
Які й сьогодні пахнуть цвітом хмелю
Й зеленим листям українських верб.

Англія,
1952

БОРЦЯМ — ГЕРОЯМ

Столиці град, Базар і Крути й Броди,
Житомир, Хуст, і Чорний ліс і Львів
Це - вічний скарб, коштовнії клейноди
Минулих днів.

За боем бій на річ доби нової,
За змагом змаг в ім'я ідей нових,
О, скільки вас, безприкладні герої,
У кожному з них.

Міцних, простих і, навіть, безіменних,
Та всяк із вас без крихти каяття
Склав на вітвар вітчизняний священний
Своє життя.

І хоч з могил немає може й згадки,
Тих славних діл не згладили роки,
За це вам в днях Зелених Свят нащадки
Плетуть вінки.

Бо ті діла — то нації стремління,
То наших мрій золотoverхий храм,
А ми прийшли упертим поколінням
На зміну вам.

І жертви знов, і знов самопосвята,
Щоб в сляві сонць оновлених світань
Була Волинь, і Галич, і Карпати,
І Дін-Кубань.

Це смерть батьків синів до пімсти кличе
І ось на кін суворо виступа
Найкращий син і месник войовничий —
Стрілець УПА.

Я гордий тим, що дух борні не вимер,
Радію я, що наш поривний стяг
Благословля тризубом Володимир
На смертний змаг.

Вже близько час, коли взметуться громи,
Від Києва до Дону і по Сян
З вогнем в очах на змію бойовому
Промчить Богдан.

Прийдуть вони — і сила наша й слава,
Перелетить над Краєм віщій дзвін
І, як Христос, зі звалищ величаво
Воскресне Він.

У німбі весн, і правди, і свободи,
То буде знак, що ми живемо знов,
Що недарма у Києві і Бродах
Лилася кров...

БЕЗСМЕРТЯ

Б'ють громи, грізну віщують еру,
І встають світанки із пільми.
Хто сказав, що вже нема Бандери,
Що до них простуємо не ми?

Хто сказав? Ми йти не перестали!
В марші ми, в дерзанні, у бою
За свої священні ідеали,
За мету омріяну свою.

Ми йдемо, і кров'ю пишуть пера
Строфи літ буремної пори,
Про чини безсмертного Бандери,
Про ОУН звитяжні прапори.

І ймення народнього Трибуна
В небі тче пробудження зорі,
Це його нашіптують лягуни,
Гомінкі дністровські шуварі.

Це йому гучні складають оди
Степ і ліс, і гори, і жита,
Це ж воно гримить на небозводах,
Мов девіз, над краєм проліта.

Це воно влітається в світанки,
В рокіт бур, у райдужну блакить,
Кличе нас боротись до останку,
Йти на прю із ворогом велить,

Щоб у ній нещадно відплатити
Смерть батьків, скорботу матерів,
Ріки сліз, що виплакали діти
Ті, яких сатрап осиротив...

Знає він, о, знає дуже добре,
Що прийде цей месницький удар:
Впала вже під натиском хоробрих
Не одна твердиня яничар.

Треба ще московську мегеру
Нам в бою останньому змести,
І йдемо під прапором Бандери,
Кладучи до завтраго мости.

І лягла на обрії орбіта,
Чутно крок уздовж, ушир і взвиш,

Тож лунай поривніше, трембіто,
Сурмачі, суремте голосніш!

Всі до лав! За кріс берися, брате,
З віч своїх жени зневіри тінь —
Волі клич розгойдує Карпати,
Ним живуть Поділля і Волинь,

Ним громи завихрюють простори,
Йде грізна, розмаяна пора,
Будуть ще вільними Чорне море,
Схили круч закутого Дніпра,

Рідний степ, ґруні, гаї, лимани
І висот зазорена блакить.
Згинуть всі недолюдки й тирани,
Але Вождь Бандера буде жить!

*Англія,
1964*

ПОВСТАНЦІ
(Лірична поема)

Пам'яті Т. Чупринки

І знову клеочуть орли старі
Над кров'ю залитим полем...
Для чого ж родили нас матері
З такою мукою-болем?

Для чого ж, коли і хто захотів,
Щоб землю оцю покрили,
Лякаючи простір жахом хрестів,
Могили... могили... могили...

Стояв Командир, дощами промок,
І думкою серце ранив,
Чи хто спом'яне, принесе вінок
Вмираючим за тиранів?

О, як же багато, багато їх
Упало на смертному полі,
Та тільки багнетами армій чужих
Не здобути своєї волі!

Гей, наступило військо вороже,
Аж почорніла долина.
Зів'яла травиця, висохла криниця,
Впала червона калина.

Гілля зламали, листя зірвали,
Цвіт узяли із собою.
Ой, то ж не калина, то наша Україна —
Хлопці, ставаймо до бою!

Б'ють автомати, танки, гармати,
Линуть мотори за хмари,
Прадіди могучі і дніпрові кручі
Кличуть до помсти-покари...

В синьому лузі на виднокрузі
Вибухів білі хмаринки —
Чуєте, друзі, чуєте, друзі,
Голос Тараса Чупринки?

— В лави сталеві! Биймось, як леви!
Звіємо темряву ночі:
Збережуть нас в битві матерів молитви
І поцілунки дівочі.

На темні доли, тихий Сян
Лягає місячний туман.
Туман, туман пославсь габою,
А людям скрізь нема спокою.

Зійшлися, виснажені, там,
Де вимріяно дивний храм
Без огорожі-частоколу,
Без вікон, стін і свят-престолу.

В густому лісі, з двох берез
Один росте могутній хрест.
Його повстанці спорудили,
Як в бій з Чупринкою ходили

І, пригортаючи до лиць
Своїх дітей, упали ниць —
Дарма, що їм чудес не буде:
В самій молитві зрине чудо.

І лине спів. Тремтять вуста
Довкола дерева-хреста.

Старі. Малі. Каліки. Хворі.
Мов душі мертвих, сяють зорі.

Вони пройшли. Чужі команди
Із ними билися, як пси,
Рубали, вішали, стріляли,
І навіть жити обіцяли,
Та що їм банди пропаганди,
Лише сміялися ліси:

Іще не раз на смерть нас кине
Безбожна мачуха-доба,
Але не стануть на коліна
Для кого мати — Україна,
А батьківщина — боротьба.

Вогонь повстань в очах безсонних,
Від спраги репані вуста,
Дзвенять серця, неначе дзвони,
І на юнацьких сивих скронях
Тече струмками кров свята.

Стократ в боях вони вмирили,
І жити житимуть стократ!
Крізь дим ворожої навали
Пройшли і світові сказали
Слова привіту з гір Карпат.

Уклін вам, гори і ліси!
Це там колись, давно
Він пив із келеха краси
Днів юности вино.

Зелений пошум верховіть
Плекав йому думки...
Там кожне дерево таїть
Тепло його руки.

Про нього пам'яттю жива
Барвиста далеч нив.
Трава не в'яне степова,
Де він по ній ходив.

І раптом вість: — Нема борця...
Яка страшна вага —
О, не кажіть! Утрата ця
До болю дорога!

О, не кажіть — його нема!
Цвітуть повстань вогні.
Його імення підійма
Мільйони до борні.

Стріляють мінами горби,
Долини і гаї.
Це не початок боротьби
І не кінець її.

Тарас Чупринка був і є,
І буде в сяйві слав:
Свій рідний край, життя своє —
Без бою не віддав!

Америка

БАЛЯДА ЛІСОВОГО ШУМУ

Не знаю сам,
Чи за тобою я шукав,
Твоєї тлінної тіні, —
Рідного лісу на чужині?
Чи теж ностальгії грізний вал
Мене прогнав
Блукати по гаях дубових,
Щоб спрагло
Бачити в них рідні бори, —
Як нагло
Верховіттям взявся шум,
І був цей шум немов той сам,
Що там,
В твердинях Грохоту суворих,
Не знаю сам...
Я опинився нагло там.

.

Пойняв мене в полон
Розшумілий шум
Колисаних корон,
Розлогий, розкотистий,
Невгамовний, мільйонолистий,
Без початку, споконвічний
Шум,
Що дивні вісті
Розносить гомоном
У вічність...
Гордих верхів тональність необнята,
Міцна, крилата,
Розложиста,

Як сплетені верхів'я дубів у коронах,
Пряма, потужна,
Як пні дубові, грабові,
Піднесені, нескоримі,
Споконвічної сили сповнені,
Споконвічної сили свідомі, —

Загірна,
Як далекі
Верхи синьо-фіолетні,
Многотональна, многодільна,
Висока, єдина, понадпростірна, —
Тональність необнята,
Душею героїв крилата, —
Глибока
Як земля, як легенда,
Як космогонія,
Всепам'ятна, всежива
Верхів високих поліфонія.
В яких це тонах
Є ваш останній, передсмертний стогін?
В котрім атональним мотиві
Ваша буйна непокірність?
Досмертна, позасмертна вірність?
Де септими вашого зриву,
Чи це блиски очей
В октавах пориву?

Фанфари повстання,
Чи розриви гранатів?
Чи верблів ритм,
Чи удари чобіт?
Чи блиски очей,
Чи вогонь барабанний?
Куль гострий свист,
Чи крісів блиск?
Чи сталь чола,
Чи сталь шолома?

У наступах крилатих, —
У октавах високих, —
У смертях необнятих.

Високі, надхненні октави, —
Чи це ваш шум, Карпати?
Октави смерти, чи слави?
Необнятий ваш шум, необнятий.

Пронизливо прорвало
Сонце сутінки тінисті,
І повинь золотохвилясту розлило
На ліси, що жевріли
В екстазі тінистій.
І праліс став не той.
Горюче золото
Розпалило дубові рамена
У стовпи полум'янолісті,
Вогні потуги й напруги,
Що мужньої величі їх
Легенда жодна не вмістить.

А пні золотими стовпами
Знялися, як візія Храму,
Де чаша Граля горить рубінами,
А роси іскрами синіми
Дзвонять на срібних тимпанах.

Лісом запалала
Золотиста з'ява.
Із с'ява пнів
Встають обличчя полум'яні,
Налиті вином, що по дубах спливало,
Живі і рум'яні,
Сонцеволосі,
Радістю воїв вогнисті,
Сива сталь грабових пнів
Змінилась в мундир бойовий, —

І дебели дуби
Відірвались від землі,
Мов ноги бійців,
Що тупотом чобіт
Вистукують ритм,
До бою і в бій.
І кров червона на устах,
Усе та сама,
Горить рубінами
На устах, на чолах, —
— Чи в чаші Граля,
Горить живими рубінами,
Із квітами синіми,
Усе така сама,
На листях дубових червона,
Сонцем розгоріла,
Сонцем розпалена, —
— Чи в чаші Граля закипіла? —
Правдива, воскресенна,
Кров лицарів священна,
Вічно жива,
Усе така сама!

Шумом розгойданий смерч
Нову космогонію вістить:
Геройських серць
Безсмертну смерть!
Золочені труби хмар
Гримлять фанфарами
Слави гимн промінистий.
Нову, живу космогонію
Звіщає світлиста пожежа:
Безсмертність геройських серць,
Що їх живого безмежжя
Легенда жодна не вмістить.

Англія

БАЛЯДА ПРО МАТІР І ТРЬОХ СИНІВ

У Ганни три,
Як явори —
Такі на себе схожі
Поставою, звичками.
Ніхто з її синами
Рівнятися не може.

— Там треба й нас!
— Рішили враз
У лютий час хуртечі...
Вклонилися Ганнуні:
Благословіть, мамуню,
Це ж батьківщина кличе.

Затримати
Хотіла ти;
Від військового звання
Відмовлювала змалку.
Дарма. Тим паче жалко
Горнути на прощання.

— Нема, синки,
Відрадоньки
Мені від вас. Гадала —
Як двох моїх лелеків
Потягне в світ далекий,
Хоч з меншим я б остала.

Та йде ще й він
Кудись на скін...
Було, не раз помрію —

Он вийде вчитель, пастир,
А з того хай плугатир...
Ви ж завели надію.

За всіх один
Озався син:
— Самі ж бажали, мати,
Щоб нам навчать, святити,
Чи на ріллі робити;
Такому ж і бувати!..

В очах синів
Горять вогні —
Не спинить жодна сила...
Пізнала вперше Ганна:
В них віра нездоланна,
І поблагословила.

Америка

УПА

Ішли вони із сіл, із міст,
А в душах їх — той самий зміст,
В очах у них — народній гнів,
Що з сліз, що з горя накипів.
Збудився месник в них — Максим,
Землі своєї вольний син,
Він — чорнозем, він селянин,
Він — тисячі і він — один.
Як прийде час — з'явиться знов
Пімстити згарища і кров...
Як не він сам, то його син,
Це буде все той сам Максим.

*Америка,
1962*

ЗУСТРІЧ

(Галі 3-кій, зв'язковій УПА)

Вечоріє. На горі за містом
Сніг іскриться у вечірній час.
А з-під нього проліски, хоч кволі,
Як намисто,
Що урвавшись, долі
Порозсипувалось, дивляться на нас.
Мовчимо, хоч думаєм те саме,
Хоч чужий літак гуде над нами,
Не побачить в пітьмі ворог нас,
Наших дум і волі не зламає,
А вона, як проліска, буяє,
Як вогонь, що тліє, що не згас.

*Америка,
1964*

Василь Дубина

ПОВСТАНСЬКА ПІСНЯ

Шумлять ліси, шумлять густі діброви,
Квітує у полях пшеничний лан!
Розправ, розправ свої суворі брови,
В бою залитий кров'ю партизане!

Приспів: Хай не лякають нас полум'я і руїни
І кров, і піт, що капає з лиця...
За Самостійну нашу Україну
Непереможно б'ються в нас серця!

З села уранці хлопці відступили,
А ввечері повернуться вони!
В далечині клеочуть скоростріли,
Ідуть на штурм нездолані сини!

Приспів: Хай не лякають нас полум'я і руїни...

Їх сонце перемогою вінчає,
Виходить радий батько на поріг,
І мати їх усмішкою стрічає,
Дівчата квіти кидають до ніг!

Приспів: Хай не лякають нас полум'я і руїни...

Америка,
1967

СЛОВО ПРО ВІРНИЙ ЛІС

Ген, далеко, за морями, в сірих мряках далечіні,
У тумані голубому — там шумить зелений ліс...
Шум пливе-тече полями від Карпат аж до Волині,
Від густих дібров Дніпрових до надприп'ятських беріз.

Ліс шумить, шумить-говорить, раз жагуче, раз тривожно,
То із тугою, то гнівно дивиться на скорбний світ,
Ліс зідхає в темні ночі, заспокоїтись не може,
Жде на щось, чогось чекає-дожидає двадцять літ.

Ліс спогадує: палали в далині міста і села,
Умлівала плугом бою переорана земля,
Смерть, утомлена, сп'яніла, перемогою весела,
В танці дикому топтала кров'ю зрошені поля.

— — — — —

На рівнинах України стали велетні до бою
За її степів багатства, за земні її скарби —
Вражі полчища залізні розлились кругом ордою
У пекельному змаганні, в хижім шалі боротьби.

І промовив перший велет: „Україно, з ласки брата
„Суверенною” у путях будеш зватись повсякчас,
Хоч стоїш сумна — ти „втішна”, хоч окрадена — „багата”,
Ти „квітуча” і „щаслива” — бо такий є мій наказ!”

І промовив другий велет: „України я не знаю,
Знаю лиш підземні скарби, золотистий урожай!
Хто ж із рук моїх не згине, то йому я дозволяю
За раба у мене стати, хай мені буде рай!”

Відповіла Україна: „Триста літ мені на руки
Пула чорної неволі накладали вороги,
Та жива душа у мене, і в душі ні жах, ні муки
Не уб'ють бажання волі та змагання без ваги!

Перед вашими мечами не схилюся у покорі,
Маю я синів-героїв, маю дочок-героїнь,
Запалю повстанські ватри в неприступнім темнім борі,
І зловісний блиск рушниць лісова покриє тіль.”

І сказала Україна: „Уставайте, волі діти,
Хай же гнівною землею потрясе підземний грім!
Не лякається той смерти, хто в ярмі не хоче жити!
Уперед, у бій за правду, за народ, за рідний дім!”

І полинув мужній поклик, мов орел, на дужих крилах,
У міста і тихі села, в кожний хутір і куток —
Син батьків уже прощає, наречений — вірну милу,
Чоловік — дружину любу і заплаканих діток.

„Прощайте, батьку-мати, прощайте, рідні, любі,
Я сьогодні від'їжджаю боронити Рідний Край!
Все одно, чи перемозі йду назустріч, чи погубі —
Ти, наш Боже всемогутній, Україні волю дай!”

— — — — —

Мов отруйні чорні хмари, ступом йдуть нові татари,
Не минають ні хатини, скрізь людей беруть в ясир,
Та за муки, за страждання не минути їм покари —
Проти велетнів правицю підіймає багатир.

І блищить в його долоні кров'ю куплена рушниця,
І горить вогонь геройства у його палких очах;
Дух відваги і завзяття, що нікому не скориться,
Лицаря-бійця виводить на твердий повстанський шлях.

— — — — —

Рідний лісе! Вірний друже! У свої яри, галяви
Ти приймай повстанське військо, що вперед нестримно йде
Через кров до перемоги, через смерть — до чести-слави,
Що зневірі не піддається вже ніколи і ніде!

Покажи, зелений лісе, зв'язковим стежки у хащі:
Тим дівчатам, що приносять потаємні звіти в гай,
Дітям тим, що без рушниці, мов бойовики найкращі,
Мов герої невідомі, захищають Рідний Край!

Ліс не видасть, ліс не зрадить. В схованки свої таємні
Прийме він рої крилатих, і чоти, і курені;
Не заспить він на сторожі ні в зловісні ночі темні,
Ні у досвітки погожі із зорею в даліні.

В лісовій зеленій тіні, в замаскованій землянці,
Там при свічці командири радять раду за столом,
А між них Тарас Чупринка, генерал, душа повстанців,
Із орлиним мужнім серцем, із задуманим чолом.

Із села в село невпинно зв'язкові несуть накази
До найдальших міст, районів, до найдальших куренів,
І ворожу злющу зграю за знущання, за образи
Б'є повстанською рукою з всіх сторін народний гнів.

Ожили в Холоднім Ярі завзятуці гайдамаки,
Вдарив на ворожі танки у Карпатах Чорний Ліс,
В лютий бій пішли відважні сотні Хріна і Бурлаки,
Славний Шелест вивів сотні із густих поліських ліз.

Хоч вогнем земля палала, хоч росли могили в полі,
Хоч вершила гекатомби смерть нещадна і сліпа,
То палке бажання жити, маніфест святої волі
Крови чесної печаттю припечатала УПА!

Не даремна жертва крові, не пропаща жертва мўки:
Смерть бере життя героя, смерть дає життя нове!
Чин батьків, дідів-героїв у серцях синів-унуків,
Наче ярий посів волі, проростає і живе.

Вже не зорять із діброви в далечінь повстанські чати,
Не ідуть нічним походом сірі сотні у степах,
Та їх дух живе в народі, непокірний і завзятий,
Нездоланний дух палкої легендарної УПА.

Як ударить в срібні дзвони клич воскресної години,
Встане славний дух Чупринки, командирів ізбере
Й поведе у бій останній рідний нарід України,
Що ніколи не вмирала і ніколи не умре!

Америка,
1962

Ігор Калиненко

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА БАНДЕРИ

„Ой, Морозе, Морозенку”...
(Українська історична пісня)

Троянди китиці й червоної калини
Із болем кладемо на свіжу домовину,
Тобі, Керманичу, Надхненнику до чину,
Що виставив на щит Державну Україну.

Немов магніт стальний, мов джерело життя
Саме Твоє ім'я — надхнення для мільйонів.
Не вбила смерть Тебе, бо свіжих батальйонів
Ти знов стаєш прапорноцем і знам'ям!

І рідної землі, і чорноморську воду
Покладено в труну вогненного Борця.
Твій непоборний дух окрилює серця.

І доки прах спічне в столичнім Пантеоні,
У вихорі сторіч, в Нестримних легіоні
Бандерине ім'я — різьбитиме свободу!

Бельгія

ВІРШ ПРО ПОВСТАНЦІВ

Он берези коло лісу,
Наче білі брами.
Це повстанці там ходили
Темними ночами.
У бої вони ходили,
Україну боронили.

Не шукайте сліду в житі,
Ні під тінню лісовою, —
Ось могили їхні вкриті
Квітами й травою.

Америка,

1963

ЧУПРИНКА

Не померкне в віках сторінка
Та, що на ній ім'я —
Генерал Тарас Чупринка —
Цвітом сузір'я.
Не затихне могутня пісня
Та, що надхненна ним,
Та, що під зорями висне
Прапором золотим.
Не погасне в народі слава
Та, що про нього йде,
Та, що повстанські лави
В бій крізь вогні веде.
Не замовкне ніколи мова
Та, у якій всяк час
Виростають, живуть два слова —
Чупринка Тарас!

Німеччина, Мюнхен

НАД МОГИЛОЮ БАНДЕРИ

Дерева в снігу, наче свічі,
Сніжинки — мов сльози мої.
Та хрест твій, Провіднику, кличе
Наслідувати кроки твої:
В годину найбільшого болю
Усмішкою сльози пекти
І далі за сонячну волю
Крізь всі загороди іти.

Твоїми, Бандеро, слідами,
Яких не стирає і смерть, —
Живими ділами й чинами,
Життям твоїм сповнені вщерть, —
Ми йтимемо в хугу, завію,
У сонці мечів, прапорів,
Аж поки не визволим Київ
І кров'ю освячений Львів!
Дерева в снігу, наче свічі,
Сніжинки — мов сльози мої.
Та хрест твій, Провіднику, кличе
Не плакати — приймати бої!

Німеччина

З ЕПОПЕЇ „ПОПІЛ ІМПЕРІЙ”

Стара імперія у муках гине,
і сиплеться із неї мертвий попіл,
якого лютий вихор хуртовини
розносить порохом по всій Європі.

Але з того занепаду й руїни
зринає, начебто з космічних млавин,
вже видиво нової України,
потужнішої ніж за давніх-давен.
Державний корабель нап'яв вітрила.
Старі, припалі пилом заповіти
Романа Галицького і Данила
знов перелистує дніпрянський вітер.
У Києві гудуть потужно дзвони
в Михайлівським і у Святий Софії.
Столиця в повені тих звуків тоне,
і дійсністю стає, що жило в мрії.
Там, над простором древнього майдана
слова урочисті Універсала
дзвенять і розчакловують Богдана,
якого туга в камінь вчарувала.
Проголосили Славу Україні
і многі, многі літа сили й росту.
У прапорів тихеньким шарудінні
виразно чути кожний серця постук.
Угору линуть звуки „Заповіту”,
схиляється весь натовп на коліна.
Судилось буйним степом половіти
тобі в віках минулих, Україно.
Благословись тепер скоряти шторми
і мармур невіддатливий тесати,
в устроєні, тверді, несхитні форми
навчись державну бронзу відливати!..

*(Із слова Енея-емігранта до московського людолова-
большевика за кордоном)*

... Кохайтеся в татарській волі,
В розпусті лютої орди.
А ми підем шукати долі
Зі співом „Господи, гряди!”
Вам обшири, що кров'ю змиті,
А нам — розмаяні жита,
Простір безсмертної блакиті
І сонця повільно золота.
Вам зрадницькі і темні змови
І самозванці-штукарі,
Отреп'єви і Пугачови,
Що повиходили в царі.
А нам Данилова корона,
Протоптаний варягом слід,
І Ярославів закони,
І Мономахів заповіт...

... Оплески ту річ його вітали.
А майор сердито встав,
З гордим виглядом Сарданапала
Крок до авта спрямував.
Згас, мов лампа, в серці хитрий замір,
Він до лімузини сів,
А навколо знявся свист і гамір,
І розлігся спів.
Та мотором лють загуркотала.
Рушив він — і з пліч гора,
І ще довго, ніби дзвін металю,
Вслід лунало: „Не пора!”

*В Австрії,
або Зах. Німеччині,
по війні*

ПОЛТАВЧАНКА

Марійці Степовій присвячую —

Автор

В містечку К., в міській бібліотечі
Скромненька дівчина Марія працювала.
Війну принесли німці на багнеті,
Советські кривди ще боліли в серці —
Так партизанкою Марія стала.
Війна брутально вигнала із хати,
Погнала дівчину в дорогу невідому.
Марія опинилася в Карпатах,
Свою рішивши долю поєднати
Із тими, що противляться лихому.
Тяжкого в руки взявши автомата,
Пішла в ліси, готуючись до бою,
Разом з Миколою, своїм коханим братом,
Щоб з ним ділити болі і утрати,
Щоб всім там стати доброю сестрою.
Тяжка й непевна доля партизанки:
Живи, як звір, ховаючись в барлогу,
Але трималася Марія-полтавчанка,
Бо твердо вірила в майбутню перемогу.
Плече-в-плече із хлопцями-бійцями,
Боролася, віддаючи всі сили,
А після бою, ніжними руками,
Їх рани лікувала, як уміла.
І годувала їх, і їм пісень співала,
Таких широких, як степи вкраїнські.
За це її прозвали „Степовою”,
За це її любили у криївці.

Вона була як сонечко весняне,
Завжди привітна, лагідна незмінно,
Усім несла потіху безнастанну,
В міцнім загоні командира Хріна.
А в час спокійний, у своїй землянці,
З Миколою, із братом синьооким,
Журнал веселий „Перець” партизанський,
Марія випускала в світ широкий.
І розпросторювалось „Перця” гостре слово,
Від нього добре чхалося займанцям,
Була селянам люба його мова,
І люди йшли, щоб битись в партизанці.
Але на щирі і міцну пошану
Марія у бійців назавжди заслужила,
Коли в бою, забувши власні рани,
Вона суворо друзів зупинила:
„Соромтесь, хлопці, це ж так некрасиво,
На полі кинути пораненого друга
Та ще і командира! Нуте, живо
Вертайтеся, ви, друзі недолугі!” —
Вона кричала в огнюному вирі,
Стиснувши рану, як могла, рукою...
Бійці вернулись, взяли командира
І винесли його із поля бою.
Та видно все кінчається на світі,
І добре, і погане все мина...
Одного ранку, в Н-му повіті,
Разом з Миколою загинула вона.
Ніхто не знає, де її могила,
Хіба ліси і сонце золоте...
Спи з миром, дівчино, спи, героїне мила,
Твоє ім'я для нас безсмертне і святе!

Америка, Нью-Йорк,

1967

ПІСНЯ ПРО ГЕРОІВ

Заснів

Про героїзм так тяжко щось сказати,
Щоб в сказанім дзвеніли чисті тони,
Можливо краще просто у поклоні
Схилити голову перед лицем посвяти.

Але коли самі із серця линуть
Слова, як перли чисті і правдиві,
Співай, поете! Прихили коліна
І стань бояном чесним, незрадливим!

**
*

У Карпатах шумлять ліси,
У Карпатах мовчать могили.
Було в матері трое синів
І всі три їй однаково милі.
Всіх носила під серцем своїм,
Всіх однаково ніжно любила.
Коли ж вдарив на обрії грім,
Зберегти не змогла, не посміла.
Розійшлись по карпатських стежках,
По незнаних, тернистих дорогах,
Воювали у рідних лісах,
За святу, за свою перемогу.
В руки ката попався один,
Наймолодший, гарячий, завзятий,
Його звали, як батька, Мартин,
Мартусем його кликала мати.
Неймовірне, страшне це було!
Ще в дорозі його катували,
Привезли Мартуся у село,
На очах материнських карали.
Вимагали, щоб видав усіх,
Кого рідні ліси заховали,
Кров спливала на втоптаний сніг,
Як троянди на нім розцвітали.

„Говори!” — били знову і знов,
„Говори! пожалій свою матір!”
Та мовчав він, ковтаючи кров,
Хоч і знав, хоч і мав що сказати.
На смертельно-блідому лиці
Материнські, замучені очі:
„Сину мій, мій Мартусю, мовчи!” —
Сині губи беззвучно шепочуть.
Він мовчав. Затягали петлю
На зворушливо-юній шиї,
І в очах погасили зорю
Закривавлені, довгі вії...
У Карпатах шумлять ліси,
У Карпатах мовчать могили.
Скільки згинуло тут краси,
Скільки молодости відшуміло!
Край села є могила сумна,
Знають всі її люди в окрузі,
Височіє під лісом вона,
Поховали Мартина в ній друзі.
Поховали разом і стару,
Шану їм віддали, як героям,
І рушничная сальва в бору
Відгукнулась потужно луною.
І як символ безсмертя стоїть
Одинока Мартина могила,
Наче хоче запевнити світ
В невмирущості нашої сили,
Сили духа, що рве до змагань,
Що на волю народу обпертий,
Що не знає ніяких вагань,
Віч-на-віч зустрічаючись з смертю.

*Америка, Нью-Йорк,
1967*

Михайло Лавренко

МИ З ВАМИ!..

Лицарям УПА

Спливаєте в крові!.. Ми ж серцем і думками
Разом з потоптаним, закутим краєм,
І всім еством при вас, як хмара понад гаєм,
І щастя вам жадаємо...

Ми з вами!..

Якщо здригне рука вам над катами,
Знов упаде на край наш зла недоля наша...
То ж бийте ворогів!.. Хай не мине їх чаша,
Що заслужили! Бийте ж бо...

Ми з вами!..

Нехай важкі мечі вам будуть, як пір'їна,
Нехай летить катівська голова зміїна!..
Вони знущаються над Матір'ю й синами...
То ж — бийте ворога... брати, брати! —

Ми з вами!..

*Франція,
1947*

ПОДОЛЯНКА

(Баляда)

„Чорним вороном” перед світанком
Привезли до тюрми подолянку
Кругололицю, струнку ще й біляву.
Завели в кабінет на розправу.
Емведист-слідчий мовив до бранки:
— Нам відомо!.. Признайся ж, красуне,
Що твій вірш — „Смерть московській комуні”. —
Подолянка на це ані слова..
Слідчий знову до неї промовив:
— Та розкрий же уста, поетесо! —
Глянув — очі її, наче плеса.
Враз дівочі нахмурились брови,
Проказала: — Ну й кара Господня!.. —
То не мій вірш, то пісня народня. —
Емведист усміхнувся єхидно
Зирк навколо — нікого не видно,
Погляд кинув на стан, на коліна,
Прошептав: — Стань коханкою — звільним!
Подолянка: — Убивце безстидний,
Покохать тебе — смерти це гірше,
Запиши — я є авторка вірша.

Англія,
1962

МЕСНИК

*„Він живе,
Він ще не вмер”.*

І. Франко

Звідав катівні в'язниць,
Вічність мине — не забуде.
Погляд — огні блискавиць,
Громом надихані груди.
Клявся помститись за кров
Предків і край свій розп'ятий,
В рейдах повстанських пройшов
Волинь, Полісся, Карпати.
В маршах, незгодах, труді
Був, є і буде героєм,
Сміло у вічі глядів
Смерті. Рвавсь першим до бою.
Ради загалу добра
Зносив недолі удари,
Кров'ю стікав — не вмирав,
Мечем Дамокла карá
Вбивців з Москви й яничарів.

*Англія,
1962*

НЕВІДОМОМУ ВОЇНОВІ

Прийдіть до мене всі, хто втратив
дзвінке надхнення богомілля
в розпуттях воєн прогрімілих,
в решітці казематних ґратів,
у дротяних мережах жаху,
у вовчих гонах в трощах, в хащах,
з обрізом на стежках будяччя,
задивлений в кривавий захід.

Прийдіть в кипучій непокорі
з перекотиполем, з полином,
з обшарпаним життям звіриним,
що в кігтях винесли з ізворів
і донесли — мов прапор істин,
що проростають у вітчизні
в покуті вогняної тризни, —
музикам бренькотів троїстих.

Прийдіть — ви, що гляділи в очі
хрустлявій смерті у роздолах,
скажіть, як ви гриміли в сполох
у перестріллі чорних нічей,
як ви — останню кулю ржаву,
голублячи її в пістолі,
собі — пустити в лоб лишали,
як зрадила б лукава доля.

Прийдіть до мене — безіменні,
прийдіть, як тінь, прийдіть, як совість,
і принесіть хустину нені,
просочену своєю кров'ю,
щоб всім, що не йняли вам віри,

поставить свідків негломонних
— у рамцях світлої ікони,
немов Вероніки офіру.

Прийдіть і станьте в сірій лаві,
суворі й мовчазні — як завше,
забувши ласки і ласкавість
у наболілім серці вашім.

За вас промовить — наче постріл,
нескладно викресане слово,
— і блисне в тиші молитовно,
і буде слово — як апостол.

ЛЕГЕНДА

Шляхами мережана далеч...
Стежками розкреслений ліс.
В село вітер вістку приніс,
Щоб не ждали.
Ой, матінко, мамо, печалі
Не треба, не треба і сліз.

З берези хрести на узліссі
Про нього легенда в селі.
Не треба, ой, матінко, сліз...
Сон же снівся
Тобі: навхрест полум'я в стрісі,
Де схований батьків обріз.

НЕМИНУЧІСТЬ

І камінь оживе і заговорить
Премудрістю віків,
Коли не вітаний ніким
Відійде у затіння муж суворий.

Роздерши чорне пополам,
Багаття дивне спалахне на кручі,
Доступній лиш орлам.
І в гоготінні гроз
На кожне роздоріжжя вийде неминучість —
Живий Христос.

Америка

ПІСНЯ УПА

Нумо до зброї, військо Бандери!
Ніч безпросвітна, душить туман,
Дружно, бадьоро рушають загони,
Сурми заграли, б'є барабан.
 Приціляй, не спиняй,
 Фронт рівняй, не відступай.
 Відблиск зорі в небі горить,
 Іде до нас бажаний волі час (2 рази).
Хай розмовляють куля та порох,
Бийся хоробро, доки живий.
Згине навіки наш недруг і ворог,
З нами Бандера — Петлюра новий.
 Приціляй, не спиняй,
 Фронт рівняй, не відступай.
 Відблиск зорі в небі горить,
 Іде до нас бажаний волі час (2 рази).
Нас мільйони хоробрих і дужих,
Пощади ворогу ніде не дамо.
Ми за Вільну Нову Україну
Душу й тіло своє віддамо!
 Приціляй, не спиняй,
 Фронт рівняй, не відступай.
 Відблиск зорі в небі горить,
 Іде до нас бажаний волі час (2 рази).

(Записав Ів. Манило від Дм. Тереника в м. Міллвілл, Н. Дж., Америка).

Дан Мур

ЧИ ЧУЄШ ГУК...

Чи чуєш гук зрадливої машини,
Що стрепенула зривом Роттердам?
Погасло серце сина України,
Щоб спалахнути в грудях тисячам!

На крилах туги злинь у Білогорщу,
Де бій кипить, святого гніву шал.
У вільні дні народ піде на прощу,
Де смерть безсмертям стрінув генерал.

В ґаях, лісах і по карпатських схилах
Хай крок твій тихо, в святості ступа.
В їх тіні волі виростили крила,
Там сплять безсмертні лицарі УПА.

Канада, 1967

БАНДЕРІ

І знову схилилась червона калина,
І сльози, як грона упали гіркі...
Здригнулася сумом важким Україна,
Як відгомін грому зідхання важкі.

В далекому Мюнхені свіжа могила —
В холодні обійми полонить віки;
Твого, Батьківщино, найкращого сина,
Що згинув із зрадника-ката руки.

І пекло безсиле цей злочин затьмити,
Бо вбивство ще раз наказала Москва,
Щоб тіло і віру, і символ зломити,
Щоб мертвою впала Ідея жива.

Бо ім'я Бандери — це зрив України,
Це символ невстрашних, це вічність Ідей;
Це ім'я відоме є кожній дитині
І спокій зганяє Москві із очей!

Канада, Едмонтон
1959

У П А

В двадцяту річницю Української Повстанської Армії.
Інсценізація.

Вільна околиця-ліс. По лівій стороні сцени рецитатор.

Рецитатор: В тривозі днів задимлених і тьмяних,
В страхітті ночей, в загравах багряних,
Співає сталь, зловіщо виють грози,
На небі стогнуть гнівно бомбовози.

Кривавий змаг наїздників-тиранів,
Вітає брязкіт вікових кайданів.
Встає з могили нескорима доля,
Відвічна мрія — сонцесяйна воля!

На горах жертв, — ячать ще болю струни,
Ще сіють жах червоні дикі гуни,
А вже ростуть нові хрести Голготи,
Нове ярмо несуть брунатні ґоти.

Здригнулась вись... Могутній гомін дзвону
Враз будить месть від Сяну аж до Дону!
Встають віками спрагнені борні,
У рокогах незбореного „НІ”!

На сцену входить вояк УПА з прапором, на якому ясніє золота буква „У”, дівчина в уніформі з прапором, на якому буква „П” і третій прапор в руках вояка з буквою „А”.

*Буква „У” — УКРАЇНСЬКА
„П” — ПОВСТАНСЬКА
„А” — АРМІЯ*

Буква У: Україна палає в пекельних вогнях!
Україна нас кличе до бою!
Україно! Почують твій голос в світах!
Ми кров'ю і серцем з тобою!

П: Повстали невольні рабині й раби,
Порвати заліза кайданів,
Підняти над краєм свій стяг боротьби
І меч гостролезий титанів!

А: Армія духа козацьких степів!
Армія волі сталльної!
Армія помсти за кривди віків!
Захистниця віри святої!

Рецитатор: Горять на прапорах святі,
Пророчі букви золоті...
В них має стат тризуба!
Для нас безцінні, трисвяті, —
Для ворогів — погуба!

У: У тюрмах холодних, в льохах, таборах,
Завзяття, не сталь ми кували,
Бо зброї доволі в ворожих руках,
Є повні у них арсенали!

П: По вінця сповнилася чаша страждань...
Ми спинемо ката сваволю!
В боях, хоч померкне нам юності рань,
Прославимо смерть, або волю!

А: А танки, гармати, важкі літаки,
Чванливі модерні „катюші”?
В нас бункром гаї, їх тінисті стежки,
Лісів розпросторені глуші! !

- У:** У рейдах відплатних наш друг автомат,
Він смерти мелодію грає...
Крихітка відваги і в'язка гранат
Потвори залізні спиняє.
- П:** Потрійна в нас зброя: лють, помста і гнів!
Бо нам Україну плюндрують...
І в храмі святому дідів, прадідів,
Кайданами й Богом торгують!
- А:** Аркадами тіней ліси і яри,
І тьмяні, безмісячні ночі,
Дороги полями нам стелять вітри,
Б'ють флютами ворога в очі!
- У:** У жертву складають свій розцвіт весни,
Не партій, не груп монополі, —
Найкращі вітчизни і дочки й сини,
Голодні і спрагнені волі!
- П:** Проженемо зайдів з прадідних ланів,
За наші прадавні кордони
І змиють неславу ганебну рабів
Повстанські безстрашні загони!
- А:** Аннали безсмертя запишуть вікам:
— Вогнями загарбника зброї,
І волю і славу здобули синам,
Батьки — легендарні герої!

Рецитатор: Горять у золота вогні,
Пророчі букви осяйні..
В них символ Правд Христових!
Летять в світи слова-пісні,
Безсмертної їх мови!

Буква П: Наїлись досита чужої землі
І кров'ю своєю впивались...
Жахнулись в Берліні, Варшаві, в Кремлі,
Як падали їх генерали.

У: В безсонні кати... В пригожий момент,
До них ми премося в гостину
І лента за лентою наш кулемет
Пригадує їм Україну.

А: Нас пестила рана в боях не одна
І кулі в чоло цілували...
П'янкий нектар болю пили ми до дна
І в смерті обіймах конали...

П: Сповий, рідна мамо, в мої рушники,
Портрети коханого й брата...
Нові, автоматом, мережу квітки,
На грудях наїздника-ката!

У: Звірів лютий ворог, шалів, сатанів,
Палив ліси, села вогнями.
Три армії в нетри карпатських лісів
Він вислав в облаву за нами.

А: Ми бились, хоч знали, — нема вороття,
Але не благали пощади,
Останнім набоем прощались з життям,
Несплямлені ганьбою зради.

П: Не плач, моя мамо, даремно не жди,
Не мрій про маленькі внучата...
Кохання пал чистий, як капля води,
Згасила остання граната.

У: Пройшли ми кордони держав у борні
І рани живі показали...
Та світа могутні сліпі, навісні, —
Теж нас, як Христа, не пізнали.

А: По бурях змінили обличчя світи...
Змінились і наші дороги.
Йдемо, як ішли, вперед до мети,
До світлих вершин перемоги!!!

Е. 8. 10. 1962.

ГЕРОЇНЯМ УПА

Горить у народі і буде навіки горіти
Любов животворна до Вас, Героїні УПА,
Тиранам несила любови вогню погасити,
У п'їтми нам світить лиш Ваша повстанська тропа!

На ній так жертвенно, плече-об-плече з вояками,
Співаючи пісню, ішли Ви у праведний змаг,
Щоб владно замаєв над вежами Києва брами
Злотисто-блакитний, державний наш стяг.

Чи можна забути діла Ваші світлі й нестерті?
Не раз, як медсестри повстанців чи як зв'язкові,
Безстрашно у вічі Ви хижій дивилися смерті,
Не раз, мов троянда, цвіла Ваша кров на траві.

Відродження спалах — у жертов рясних гекатомбах!
Це відає ворог і нині тому культобман
Підсовує хитро у танців виснажливих ромбах,
Щоб нам пов'ялити мети запахуций євшан.

У Рідному ж Краю усіх, що стоять на сторожі
Культури скарбниці, її самоцвітів-перлин,
Проторяють за ґрати кати й яничари ворожі,
Або на заслання, де їх очідає загин.

Та Ви, Героїні, в священній борні за свободу,
З героями разом — яскравий змагання пролог.
На Ваших слідах знов там велетні дужі народу
Востанне повстануть, здобудуть вінок перемог!

Канада, 1967

ЗВ'ЯЗКОВА

(Баляда)

Над річкою вєргають кулі лихі, смертоносні слова,
Там два вороги причаїлись, підпілля ж — одна зв'язкова.

Зелена смерічка гілками на плечі схилилася їй,
І вірна героям Вітчизни хоробро повстала на бій.

Ударила куля смерічку у груди вогнем, гаряче,
І рана живицею звільна, краплисто по тілі тече.

Та де ж зв'язкова ця? Чи може такої зовсім не було?
Чи стежка помежи кущами в підпільне провадить село?!

Як два вороги ще й ограбить вже „мертву” пішли
зв'язкову,
Побачили тільки смерічку — високу, зелену, живу!

Канада

ТИ ПОЛЯГ, ЩОБ НЕ ЗГОРЯЮЧИ, ГОРТИ

(На смерть Степана Бандери)

Не лист осінній наше слово.
Ми прапор на труну Твою
Схиляєм і підносим знову
У незакінченім бою.

Не подолає смерть розп'яте
Безсмертя нашої землі!
Ти все віддав, умів віддати —
Всю кров за кров її.

Зів'януть і вінки, і квіти.
Нехай зів'януть! Ти поляг
Щоб, не згоряючи, горти!
Ти — символ,
Стяг!

Не втихне біль. І ран Вітчизни
Не згоять туга, ні роки.
Ще ворог смертно кров'ю бризне
Від нашої руки!

Великий Друже!
Овид сірий
Розколеться — і полетить
Тобі назустріч рідний вирій —
Вітчизни нашої блакить.

Америка,
1959

Іван Овечко

СМОЛОСКИП

(С. Бандері — у 5-ту річницю смерти)

Хоч був на світі ніби мир,
Мовчали вже давно гармати,
Ти все ж упав — як командир,
Упав, як падають солдати.

Своє життя ще молоде,
Дітей покинувши й дружину,
Приніс у жертву Ти на те,
Щоб ми — любили Україну.

Ти ненавидіти учив
Катів розп'ятого народу.
Твій заповіт — це збройний чин
За власну хату і свободу.

І тим, що прийдуть по Тобі,
Ти став героя прототипом.
Ти не прожив — у боротьбі
Згорів, щоб стати — смолоскипом!

Америка,
1964

МОЯ УКРАЇНА

Не гладенькі вітри, не блакить тополина,
Не смутні вітряки, що чекають вітрів,
І не сонне блаженство глухих хуторів, —
Ні, сьогодні моя не така Україна.

Ти виходиш твердою, стрімкою ходою
Потайними стежками лісів і лугів,
І змиваєш сліди річковою водою,
І вкриваєшся сіном промерзлих стогів;
Ти підносиш обріз і рахуєш патрони,
Ти із кулями — серце вкладаєш в обріз,
Щоб злітав не один, — а сотні ешелонів,
Щоб не сльози летіли, — а шмаття коліс;
Ти приносиш пісок, щоб сипнути в машини,
Ти стоїш на безсонних повстанських постах,
Ні, сьогодні — на щастя — моя Україно,
Ти уже не така тополино-проста!

Наче домна, кипиш і клекочеш зловісно,
Домна та, що у ній — не метал, не руда,
А усе твоє: радість і щастя, і пісня,
Навіть мова твоя, і любов, і хода.
Так не можна умерти. Такі не вмирають.
Хай скоріш тужавіє жадане лиття,
Щоб усі наші муки — оплатились докраю,
Щоб усі наші смерті — були для життя,
Щоб кордонів багнетні розсунулись стіни
І у рідне гніздо — позліталась сім'я...
Я щасливий за тебе, моя Україно, —
Воскресаюча Мати моя!

Франція,
1949

МОНОЛОГ ПОЕТА ІЗ П'ЄСИ „НЕДОСЯЖНІ” *)

На самім краю неосяжного світу
Стоїш ти, Росіє... Стримиш, наче ніж...
Гранітною скелею — та без привіту,
Лихою кометою в небі стоїш...
Ти, вийшовши з багон, з північної хуги,
Із реву пропалих монгольських племен,
І кусня землі не зоравши ще плугом, —
Уже забажала чужинних знамен
І кинулась сліпо в далекі походи,
Сліпим кажаном, щоб валити все ниць —
Тічками оприччини, грозненським збродом,
Полками Петра і розгулом цариць!..
Назвавши себе найостаннішим Римом,
Ти все підкорила і все здобула:
Орлиний Кавказ і Сибір несходимий,
І наш Гетьманат... — все у кігтях орла...
Все є у твоєму, Росіє, розгулі:
І соняшний Крим, і карельська зима,
Є сотні народів, є майже півкулі,
Мільйонні простори... а щастя — нема!
Метаючись дико у власнім полоні,
Ти топчеш народи і топчеш себе,
По щастя летиш на розтрійчених конях,
Жар-птиць випускаєш, але... у ізбе!..
Не мала й не матимеш, годі й шукати;
Не знайдеш межі, бо не маєш ти меж —
Ти будеш і далі себе розпинати
На тому хресті, на який ти плюєш!
Хто має рабів — той і сам у неволі,
Хто сіє нещастя — хай щастя не жде!
Блукаєш по світі, мов привид недолі,

*) Театр у П'ятницю в Філядельфії під мистецьким керівництвом реж. Володимира Шашаровського виставою п'єси „Недосяжні” у 1967 р. в Америці відзначав 25-річчя створення УПА.

Ти нищиш, Росіє, усе молоде!..
Ти, груди пробивши об наші Карпати,
Об скелі Кавказу, об сопки тайги,
Зовеш себе „матір'ю"! Відна ж та мати,
Довкола якої самі вороги!
Московцино! Топчеш „от края до края" —
А ми не зникаєм
І в хвищах твоєї зими,
Підземними водами ми наростаєм,
Народ — не здається,
УПА — не вмирає,
Живими ключами ще вдаримо ми!

ПОЕМА ПРО ПОВСТАНСЬКУ ПІСНЮ

*Воякам і Командирам
Української Повстанської Армії*

Засипає сріблом Карпати.
Поспішає сотня на чати.
Хай би й золото тут летіло —
Не до золота сотні діло!
Поспішає, та не сама:
Крок-за-кроком
Ярами
Ступає
Зима.

Все живе — в крижаній труні,
Навіть серць невидимі вогні...
А зима — мов у казці: на білим коні,
Закосичена, залілеєна
Білим чадом, квітами білими,
Щоб і кроку ступити не сміли ми!

До сукна прикипає тіло,
Не випрохуючи спокою.
І життя, що вже ледве тліло —
На прощання махає рукою:
І так легко нам розставатись
З двадцятьма молодими роками.
Білий сніг, біла смерть... —
А як мати,
Доторкається ніжно руками...

Сивим сріблом завалює гори —
Сивим бодем моєї країни.
Полонини, плаї, ізвори
Обертаються в павутину,
Вже й дуби — у осклілі ниті,
У гравюри, різцем пориті...
Гори снігу спадають згори
І шепчуть: замри, умри.
Вже нема ні гори, ані споду,
Вже ти, брате, і небом обдертий.
Все умерло.
Лиш скаче негода
Білим вершником смерти.

Ми посивіли, хоч не сиві.
Ми поховані, хоч живі ще.
А довкола — північне диво
У сто пальців зловіще свище,
І від холоду, — чуєш, брате? —
Цокотять шпилями Карпати.

Як же, диво, тебе пережити?
Недожате лишилось жито,
Москалевих криниць забагато,
Щоб отак горілиць умирати!

— Пісню, пісню! — хрипить наказ.
І як вогник, що вже пригас,

Заблищала, гойднулася пісня незнана,
Пісня чиста і гостра, мов скло:
Від Мазепи Івана
Аж до Довбуша —
Все в ній було!..
А над нами снігами ревло —
Всього світу злетілося зло
На цю сотню, від холоду п'яну.

— Пісню, пісню! — хрипить наказ.
Скільки нас? — небагато нас,
І усі молоді, юнолиці,
Засипали московські криниці,
Упивались живою водою,
Цілувалися з молодію,
А вона ж у боях освячена —
Україна —
Наречена!..

— Пісню, пісню! — хрипить наказ.
Ніби вогник, що майже згас,
Стрепенулась, засяяла пісня
(У труні кожній пісні тісно).
Виє сотня, а чи співає?
Вмерла сотня, чи оживає?
Ще не час, ще не час, мій брате,
Як не нам —
То хоч пісні не час умирати!

І немов корогву ми її підняли
І, зібравши найкраще з безодні сторіч,
Ми із пісню-стягом уперто пішли
У шабашну, снігами прострочену, ніч.
Ні один не пристав,
Ні один не упав,
Ні один,
Бо ніколи не гине УПА!

Ще сто років рехло і мело...
Ми прийшли у повстанське село.
І сказав командир:
— Подивіться,
Он за вашу нескорену пісню —
Інше сонце сьогодні у небі зійшло!

Може снили ми ним забагато,
Може надто молилася мати,
Може Божим привітом
(Хоч зуб за зуб!) —
Того ранку не сонце зійшло над світом,
А Тризуб.

— Пісню, пісню! — хрипить наказ.
І співають мільйони нас.
Автоматом виписує мир
По чужих прапорах командир.
Наша сотня снігами йде,
І ніхто вже її не веде,
Тільки пісня
Та в небі, на вістрях ялиць,
Сяє зірваний герб з командирських петлиць,
Наш Тризуб — наш заметений Зодіак —
Всенародної радості знак.

*Америка,
1967*

КІНЬ

Копитами б'єш, мій коню!
Мабуть, хочеш в бій? —
У розвідку чи в погоню,
Вороний ти мій?
Тільки сурми засурмили —
Дивишся на шлях,
Вгледів здалека могили —
Сум в твоїх очах.
Спалахнула іскра рання
Десь серед житів —
Лунко піснею повстання
Ти б кудись летів.
Йдеш у луг, із водопою —
Ржеш і рвешся ти.
Мабуть, вроджений для бою,
Пісня — копити.
Ти не хочеш одживати:
Раз пожив і згас.
Щоб життя було, як свято —
Не буденний час.
Вершник твій напоготові,
Серцем молодий.
В кожній дії, в кожному слові,
Чуєш, вороний!
І погнали як світання.
Слід — вітри та дим.
Перша подорож, остання? —
Жити — молодим!

Америка

(Із зб. „Дівчина з морських берегів”).

ДЕСНА

Скільки ти наслухалася співу
Журавлів журливих, солов'їв,
Невидимий вітер буйну гриву
Скільки в тихих водах раз мочив.
І не раз заплакана хороша
Козака проводила у бій.
Потім грудень, падала пороша,
Потім знов ласкавий весновій.
Скільки раз весна багатокрила
Сипала свій пух до берегів,
Осінь верби схилені журила,
Плакала над славою синів.
Скільки раз, мов прапор, сонце впало
У співкий непослух вільних вод,
Устає, вставатиме, вставало,
Запаливши правдою народ.
Україна зранена вставала,
Спотикалась, йшла таки, ішла.
Ти їй пісню прагнення співала,
Ізмивала кров їй із чола.
І коли хтось стихне в безнадії,
І коли хтось стомиться іти —
Хвилі завжди будуть молодії,
Ти завжди пливтимеш до мети.

*Америка,
1967*

ГИМН

Це Україна каже нам:
Твердих не гнуть — гартують муки,
Хто не схилився ворогам —
Благословлятимуть онуки!
 Що грім, що шал нам хуртовин, —
 Таж нам яснить Петлюри чин!
Нас кличе кров на стягах Крут,
І Хуст, і Львів, і вічний Київ!
Зотлить наш пал заліза пут —
І мур в'язниці спопеліє!
 Тож будьмо гідні перемог —
 І допоможе мужнім Бог!

Канада

ВОЯЦЬКИЙ МАРШ

Усіх ми кличем — знов і знов:
 Брати, озвіться — пугу!
Тяжку тиранії наругу
Лише вояцька змиє кров!
Гей, гей! — гуртуймося ж у лави
 На той бенкет кривавий!

Мазепин заклик-спів гуде —
 Про чайку, про небогу!
Петлюра — вже на перемогу,
Він, невмирущий, нас веде!
Хай усміхнеться степ і море —
 Минеться Чайці горе!

Нас кличе владно поклик сурм —
За Батьківщину стати!
Тремтіть же, підлі супостати, —
Змете і вас останній штурм!
Осяє нас і воля й слава —
Своя Нова Держава!

Канада

СОНЕТ

*Ген.-хор. Т. Чупринці
в 15-річчя героїчної смерти*

Твоє, Тарасе, вогняне ім'я
Для поколінь Вітчизни слава,
Ти — уособлення Держави,
Воно в душі нам світочем сія.

Твоє ім'я — зов бойових кличів,
Безсмертний символ Прометея
І непоборности Антея, —
Для месників посвячених мечів.

Твоє ім'я — Дух тріумфальних днів
В Краю закутому, розп'ятім,
Що з ворогом в змагу завзятім
Різьбить добу — історію борні.

Твоє ім'я — ідейности зеніт,
Що зве до боротьби за волю світ!

*Америка,
1965*

**
*

Стільки в тебе очей,
Стільки рук і мозолів,
Скільки крапель в Дніпрі
І у небі зірок.
Ти не падав од вітру,
З біди не безволів,
Не насунув на душу
Ганьби козирок.

Не шукав я до тебе
Ні стежки, ні броду,
Бо від тебе узбіччям
Ніколи не брів —
Я для тебе горів,
Український народі,
Тільки, мабуть,
Не дуже яскраво
Горів.

Тільки, мабуть, не міг,
Як болід, спалахнути,
Щоб осяяти думкою
Твій небозвід,
Щоб устать, ніби зірка,
Сіянням окута
Твоїх подвигів гордих
Й незлічених бід.

Скромна праця моя —
То не пишна окраса,
Але в тому, їй-Богу,

Не бачу біди —
Щось у мене було
І від діда Тараса
І від прадіда —
Сковороди.

Не шукаю до тебе
Ні стежки, ні броду —
Ти у грудях моїх,
У чолі і в руках.
Упаду я зорею,
Мій вічний народе,
На трагічний і довгий
Чумацький твій шлях.

*Україна,
по Другій світ. війні*

КОБЗАР

Так навпомацки аж із Полтави
Він прийшов до грозових Карпат —
Тут тепер новітня Січ і слава,
Тут змінив шаблюку автомат.

Тільки ж сил у ворога багато —
Йдуть, як саранча, з усіх сторін...
Як же вдарить, обійти, прорватись?
Як урятувати весь загін?

— Отамане, сотнику, (чи як вас?),
Я до ваших послуг. Я — кобзар.
Хоч і тіло в мене вже залякло,
Та в душі іще палає жар. —

І до струн торкнулись жовті пальці —
Хмель і Байда встали, мов живі...
І відчули збуджені повстанці
Кров козацьку у своїй крові.

Встали хлопці: — Будем наступати!
Ніч знялася із Карпат, мов крук.
Прикипіли у руках гранати,
М'язи нап'ялися, наче лук.

— Уперед! — і пронеслася буря,
Блиснула перемога, наче сон...
І дзвеніла в далині бандура
Славній перемозі в унісон.

Америка,
1948

ЗАЛІЗНИЧНИЙ СТОРОЖ

(Уривки з віршованої повісти)

*Невмирущій в серцях свого
народу — героїчній УПА
присвячує Автор*

Кузьма

Нахмурилось розбурхане Поділля,
І дощ січе, і стугонять громи,
А ніч занудилась, мов напихмілля,
Упершись в землю чорними грудьми.

Затьмарився небес останній клапоть
І впали сльози із розлогих віт,
Пристала сива туча, наче шкапа,
Обтрушуючи з себе теплий піт.

У ніч таку ніхто не вийде з дому, —
Хоч в око стрель, глибока темнота...
А він собі іде назустріч грому,
Полою обгортаючи ліхтар.

Об шпали спотикається і мружить
Безсонні очі. Він до цього звик...
Нестерпно чвакає намокла жужіль,
Вбиваючись у драний черевик.

Він кожну шайбу добре перевірить,
Він кожну рейку тричі обійде, —
Чи не розсунулись вони надміру?
Приглянеться, чи не підмило де?

Він гордий з того, що в пільму сувору
Йому спочинку і на мить нема.
Спокійні будьте, як проходить сторож
Із будки число 20, він, Кузьма.

Він тільки прикладе до рейки вухо, —
Відразу вчує, на якій верстві
Гуркоче поїзд. В бурю й заверюху
Той потяг пройде по його путі.

Хоч тридцять літ по жужелиці мулько
Було ходити, — він щаслив, однак,
Аби було лиш чим набити люльку,
Аби завжди в кисеті був табак.

Аби лиш знав, що у його сторожці
Спокійно спить усміхнена дочка,
Аби лиш був упевнений, що дощ цей
Нічим його дочці не допіка.

Й старий зідхнув. Усе його минуле
Постало перед ним тривожним сном,
Й, здалося, ніч разом із ним зідхнула,
Торкнувшись землі тупим чолом.

Згадалося: й тоді разом із громом
На службу йшов, накинувши башлик,
Аж раптом на переїзді глухому,
Здивований, почув дитячий крик...

І ось знайшлася і йому розрада, —
Оленкою він охрестив її,
Й не раз було від голоду аж падав, —
Все віддавав для неї, сам не їв.

Збирав і полуниці, і ожину,
Вишукував горіхи і гриби,
І видавав у дуплах мед бджолиний,
Видряпуючись на старі дуби.

Воно ж — маленьке, тількищо з колиски,
А тут і молочка йому нема.

Чвалав удосвіта на пасовисько
Доїть корів колгоспних крадькома...

І виросла вона. „Така ж прегарна!“ —
Казали люди, і радів старий.
Вона ж блукала в лісі, наче сарна,
Уміла із вітрами говорить...

Тінь Кармалюка (1942)

Неслась по селах чутка таємнича,
Із хати в хату, з уст до уст така,
Що по лісах подільських з буйним кличем
Шугає мстива тінь Кармалюка.

І окупантам не дає спокою,
Перетина обом катам путі,
І хлопці вже шикуються до бою,
Приймаючи присягу на хресті.

З ім'ям Петлюри і з ім'ям Тараса
Ідуть ті непоборники на бій,
І їхньої хоробрости окраса —
Тризуб і прапор жовтоголубий.

То месники звитяжні, буревійні,
То волелюбці вперті і прості.
У них лиш Україна Самостійна
Стоїть зорею на ясній путі.

І насторожилися подоляни,
Благословляючи той рідний клич.
Надією цілющою їм рани
Отерплі перев'язувала ніч...

1943-й рік

Із двох сторін — із заходу і сходу
Підкравсь, мов злодій, 43-й рік

Й для нашого великого народу
На Україну горе приволік.

Із заходу вогонь, із сходу — хуга,
Перехрестились в місті і селі.
Нова біда, нестерпні муки й туга, —
Аж не вміщаються на цій землі.

Нова біда: грабують німці села
І підлітків грабують у ясир,
Ридають матері під сміх веселий —
Регочеться вгодований упир...

Ваш гакенкройц уміло перетопить
На серп і молот азій моноліт.
Й очима косими Нова Європа
По-вовчому закліпає на світ.

За це ж, за це похмурі партизани
Степами українськими ідуть,
З Узбекистану, тундри, із Рязані
Розходиться і сходиться їх путь.

А ти ж за що, подільцю чи херсонцю,
Біжиш ночами у холодний Яр?
Чи може скучив за кремлівським „сонцем”,
Що довго не виходить із-за хмар?

Зідхає наш земляк: „А що ж, як німці
Здирають третю шкуру? Ну, а що ж,
Коли сидять вони уже в печінці?
Біда, хто зброї взятися не гожді!”...

Гість з Волині

... Усе село зійшлося у долині,
Не тільки молоді, прийшли й діди.
А гість їм каже: „Слава Україні!”
Й не знають, що йому відповісти...

Волинь стоїть поміж двома вогнями,
Волинь не може втриматись сама,
Ми віримо, що й ви підете з нами,
Як з нами братня йде Галичина.

Ми за Державу б'смося Соборну,
Що славиться від Дону аж по Сян.
Нехай же Україна нас пригорне,
Хай нас обвіє вітер-партизан...

Прозріння

І знову жеврів гнів. Ёдкою сіллю
Сідав на рани пережитий день.
Під літнім сонцем в'януло Поділля,
Лягали спати села без пісень.

І не ходили більш на вечорниці
Дівчата з парубками до вдови,
І навіть соловей біля криниці
Із щебетом гнізда свого не вив.

Не били в бубни на гучних весіллях
І оковиту не пили свати...
Нові й нові скривавлене Поділля
На кладовищі ставило хрести.

І трупом тхнув нев'янучий барвінок,
Журбою під ногами шелестів...
Була розп'ята Ненька-Україна
Двома катами на однім хресті.

Під вікнами сторожки — білі квіти
Губилися в густому спориші,
Бо для Оленки це гаряче літо
Холодним смутком розцвіло в душі.

Приходив Ганс, як завжди, вечорами,
І знов, як завжди, сердився Кузьма,

Хоч вже не бігали за волошками
Удвох у ліс від нього крадькома.

В Проскурів хоче Ганс її повезти
В неділю. Там відвідають кіно.
У штабі буде баль... Нова оркестра...
В буфеті — добрі тістечка й вино.

Хвалився він, що вже відпустку скоро
Отримає — за тиждень, чи за два.
Оленка удавала з себе хвору,
Мовляв, болить у неї голова.

В думках його кляла: „Лукавий кате,
Мені відомо про твої діла.
Й такого душогуба ще кохати?
Та я й себе навіки прокляла

За те, що помилилась, так безсило
Тобі віддавши серце, і за те,
Що й досі ще тебе не отруїла
Тим зіллям, що ніколи не цвіте!..

... Приходили учора хлопці з лісу,
Казали, що ведуть із німцем бій,
Що скоро й Ганса на стовпі повісять,
Й питали, чи його не шкода їй.

Вона ж всю душу їм тоді розкрила,
Клялася, що готова в ліс іти,
Що в неї знайдеться ще досить сили,
Хоч би носити міни під мости.

Тоді поставили питання руба, —
Якщо зробити справу їм могла б,
Хай удає лише, що Ганса любить,
В Проскурів їде з ним. А там у штаб

Коли зайде, хай хитрощів дівочих
Враз добере й пустивши їх у хід,
Дізнається, якого дня чи ночі
Очікувати їх у лісі слід.

І скільки війська, та які гармати,
З якого боку наступ буде йти,
Про все, що тільки зможе, треба взнати
І вісті якнайскорше принести.

Нехай вона собі затамить добре —
Цю справу доручає їй УПА,
УПА, що щедра тільки на хоробрість,
А на похвали тиха і скупа.

„Гаразд, умру, а все для вас дістану”, —
Оленка згодилася. Ідучи
Від неї доручили партизани
Їй розповсюдити „Ідею й Чин”...

Передгроззя

... Він сам... Та що це, батьку, сум між нами,
Ми ще посватаємось до дочки,
Чи віддасте? — питає той, що з шрамом, —
Та це пізніш, як згинуть німаки.

А зараз є поважніше в нас діло, —
Ви ж про УПА вже знаєте? — „Авже ж”
„Так от, кривавим німцям захотілось
Ще більше крові нашої й пожеж.

Ну, як, послужите ви для народу?
Нам треба випередить ворогів.
Із вірою у вашу щиру згоду
Вам доручає справу наш загін.

Сьогодні, десь опівночі, есеси
Прийдуть потягом, — прийшла нам вість,

Так от, ці скриньки треба під колеса,
Щоб кров'ю захлинувсь нежданий гість.

Ми і самі зробили б це охоче,
Але патрулі, чорт би їх узяв!
А ви проскочите там, як обходчик,
Із мінами побіля тих роззяв”...

По-батьківському їм потиснув руки,
А як пішли — їм путь перехрестив...
І жевріла в душі солодка мука
Збагнутого обов'язку з мети.

Гроза

... Здригнувсь Кузьма. Протер полою очі:
„Так, так, ракета, подають сигнал, —
Приклав до рейки вухо, — вже гуркоче,
Ах, Боже мій, в цім потязі ж вона,

Моя Оленка! Що ж тепер робити?”
Дививсь на небо, гнівилось воно,
Дививсь на землю — реготався вітер
І дощ шумів із вітром заодно.

Він важко дихав. Взяв у руки міни, —
Були вони важкими, наче гріх.
Лише два слова: „донька” й „Україна”,
А вибрати одне із них не міг.

Оленка? — в піднебесі грозовому
Сковзнулась блискавиця, наче змії...
Чи Україна? — ніч хитнулась громом
Й дощем припала до грудей Кузьмі.

Він затремтів. І прикипіли міни
Рішучістю до жилавих долонь,
І два вогні — Оленка й Україна —
Перелилися у один вогонь...

Ні, ні, не випустить із рук він міні, —
Із ними під колеса і — кінець!
З Оленкою умре, щоб Україна
Їм виплела нев'янучий вінець.

„Іди, іди, побачимо, хто дужчий,
Хто з нас уступиться кому з путі!”
А потяг мчав. Між ними простір вужчав
І виростала смерти чорна тінь.

Ось-ось вони зйдуться. Ближче й ближче...
В очах чах жах... іще, іще, іще, —
І загриміло, як на бойовищі, —
Здригнулася земля, і кров'ю вщерть

Збагрілася ворожою. Шуміла
У полум'ї, аж корчилось гілля,
Приймають чужої крові не хотіла
Подільська горда матінка — земля.

Лиш місяць погляд кинув блідосиній
На чорні трупи, і на кров, немов
Шукав між нею ту святую краплину,
Що пролилася мужньо за любов.

Післягрозя

Вона приїхала ще перед ранком
І знала наперед уже, чому
Цей потяг не дійшов до полустанку, —
Там зірвано, там спалено чуму,

Чуму німецьку, що ішла пожерти
Найкращий цвіт подільської землі,
Та зупинив її ціною смерти
Незнаний лицар, що не пожалів

Своє життя підкинув під колеса,
Аби спинити хижий ешелон.

Згоріли й подавилися есеси,
Свої лишивши кості для ворон.

Про все Оленці розповіли люди,
Та не сказали, хто ж він, той козак,
Що мужньо так підставив смерті груди
І що загинув незвичайно так.

Не йшла, а бігла: „Боже мій, а тато ж?
Гадає, що в живих мене нема.
Виходив, мабуть, вчора зустрічати
Й тепер від горя мучиться дарма”...

Епілог

На хрестику березовім віночок,
На дощечці, прибитій до стовпа:
„Тут упокоївся Кузьма-обходчик.
Героям слава! Хай живе УПА!” *)

Схилилася Оленка на коліна, —
Молитву шепче й сліз не витира...
Шумить печаллю синьою барвінок,
І дише вічністю земля сира.

А пісня ген колишеться в тумані,
І чути зброї й зброї передзвін, —
В похід сідлають коней партизани,
І жде Оленку бойовий загін.

*Зах. Німеччина,
1946*

*) Поема „Залізничний сторож” (78 стор. тексту) надрукована в Мюнхені у 1947 р.; на стор. 77 є примітка поета про вінок на березовому хресті: „Такий напис дійсно був над могилою, яку бачив автор, і поданий тут без жодних змін”.

ПРУСАК

Від неплідних піль, сиротливих скель
До хвилястих нив, затишних осель

Крізь боїв дими, крізь вогні атак,
Переможно йшов навісний прусак.

І під гуркіт авт шириною нив
Полював людей і хати палив,

І хати палив, і дітей топтав,
І носив персні чотирьох держав.

Танув тричі сніг, тричі даль гула
Під важким крилом пруського орла.

На четвертий рік у незнаний ліс
Він жорстоку смерть на Волинь приніс.

Тільки настріч тут: „Волі не бери!
Забирайся геть!” — крикнули бори.

Не зважав прусак на повстанський тан.
На четвертий рік він попав у бран.

І, носій біди, на розбій жадний,
Безборонно став під закон війни:

„Розітніть, паліть, — мій німий язик!
Знає смерти клич пруський войовник!”

Та метким вогнем з-під суворих брів
Курінного зір прусака зустрів:

„Наділяєм тих лиш добром — не злом,
Хто вітає смерть піднятим чолом!”

І жахнувся прусак, на коліна впав,
Дарував персні чотирьох держав.

„Будьте славні вік!” — у жару нестям
Ноги цілував лісовим борцям.

Та метким вогнем з-під суворих брів
Курінного зір прусака зустрів.

„Псові псина смерть!” — курінний прирік,
Чоботи обер і ступив убік.

І на знак руки, на умовний знак,
Від волинських куль повалився прусак.

1946

НЕПОКОРА

Пісню хоробрим шумить ковила.
Далеч ячала, жарота пекла.

Слава борцям! Із-за древнього пня
Юний вояк відбивався пів-дня.

Кулі вояк дарував боротьбі.
Ах, не лишив, нерозумний, собі!

Сумно в полон він іде, як у тьму.
Серце жура розриває йому.

Тіло йому нагаями беруть, —
Важко на очі пливе каламуть.

Стерпнули ноги, знемігся вояк...
„Де ж ти, відваго, що квітла, як мак?“

Миттю востаннє напружив себе,
Сили набрав у мускулля слабе, —

Кров'ю з гарячих, заюшених губ
Плюнув катам і поправив свій чуб,

Тільки б йому не завадив, ачей,
Смерті заглянути в жахіт очей,

Тільки б той чуб не затемнив чола...
Пісню хоробрим шумить ковила.

*Зах. Німеччина,
1947*

СОКІЛ

Просто! Не йти праворуч,
Ані ліворуч — ні!
Хай лише вітер поруч,
Вічний сурмач борні.

Вітер, що хмарі в груди,
В груди, в горби хребта.
Поруч хай вітер буде,
А в далині — мета.

Чорно кругом, чи біло,
Не зупиняти рух!
Може зламатись тіло,
Але ніколи дух.

**
*

Їм північні вітри гудуть,
Їм сніги замітають путь,
А вони ідуть безупину,
А вони без спочинку йдуть.

Їм шати залляла кров,
На шмати їх корогов,
Та кожен, кожен із них
Смертю смерть поборов.

Їм північні вітри гудуть,
Їм сніги замітають путь,
А вони ідуть безупину, —
І вони до мети дійдуть!

На Заході

ЮРКО ШУХЕВИЧ, СИН РОМАНА

Десята весна кожному вірить:
Пригортають лани,
Над ним зір — без міри...
Дожиданням шумкі, не вгавають жита й на хвилинку.
За ним — пройдений мур дитбудинку.
Вільним подихом в груди набрав далечіні...
Справа, зліва, з плечей
Закрадаються тіні...
Перед ним і за ним — каменяками лица...
Замикається круг і кільцями — границя!
І посипались зорі в одчаю без міри,
За ту весну, що щастю своєму вірить...

Десяту весну поять полином:
— Ось папір!
Напиши:
— „Тату, зглянься над сином!
Залиши лісові ідеали;
Твого сина за них таврували”...
Напиши:
— „Перестань воювати!
В тебе віра — у них гармати!”
Напиши:
— „Від Камчатки до Сяну
Вони вирости в силу незламну,
Цілий світ у них під ногами...”
— І додай, що немає вже мами.

Десята весна нахмарила брови...
Непорушна рука і уста без мови.

І папір незаторканий.
Зірка остання
Покотилась в тайги непроглядне мовчання.

Америка

НА РІЗДВО УКРАЇНСЬКИМ ПОВСТАНЦЯМ

Розгоріли свічки восковії
І промінчики грають тривожно.
За столом тужно стеляться мрії,
За столом місця ваші порожні...
 Розгоріли свічки восковії,
 Шелестить давнім спомином колос...
 А чи ви там, в снігу, у завії,
 Колядок хоч почувете голос?
Чи в ліси, що лунають боями,
Хоч „Христос народився!” — долине,
Чи заблісне ясними свічками
Верховіття обмерзле ялини?
 О, прийдіть, крізь простори морозні,
 Тут до нас, у далекому світі!
 За столом місця ваші порожні,
 У серцях місця ваші — відкриті!
Таж сьогодні нам Правда родилась,
І сповнилась вселення дива:
Хижі звірі в лісах погодились,
Кожна казка сьогодні правдива!
 Тож одвічна Мрія сповнилась
 У горганській, скалистій печері...
 Може дасть Новороджена Сила,
 Що широко відкриються двері...
В мазепинках, в засніжених шубах,
А на поясі лента набоїв,
Так між нами ви станете, любі,
Лісової легенди герої!

Ви до столу засядете з нами,
Колядки залунають одвічні,
Запалають новими вогнями
На покутті високії свічі...
Розкажіть, як там зброя кувалась,
Як горіли серця на сторожі,
Переможцем як правда ставала
Понад грізні колони ворожі.
Хай слова розгоряться палкії
І візьметься в серцях у нас сила,
Щоб іти крізь вітри і завії,
До вертепу, де Правда родилась...
О, прийдіть, крізь простори далекі,
З наших рідних лісів подорожні,
Бо серця наші в тузі великій,
А місця ваші ждуть вас, порожні...

*Америка,
1955*

ГУЦУЛКА

Гей, шуміли смереки зелені,
Спалахнули високі Карпати,
Де з хатини при шляху, в долині
Виряжала гуцулочку мати.

Де тайком у бесаги картаті
Святойванського зілля вложила.
Жаль тремтів веретенем по хаті,
Сумувала хатина похила...

Чорні хмари найшли із півночі,
Чорногора від стрілів лунала,
А гуцулка три дні і три ночі
Без наказу на стійці стояла.

Клекотів Черемош через скали,
Пригасали на небі зірниці,
Де гуцулка одна визволяла
Трьох друзів із важкої в'язниці.

Гей, трембіти гули в полонині,
Розпростер там беркут дужі крила,
Де гуцулка у білу днину
Комісарів трьох грізних убила.

Похилилося сонце за гору,
Тихо в'янули скошені трави,
Де лежала в зеленому борі,
А на грудях три рани криваві.

Спалахнули ясніше Карпати,
Дивні вісті вітри говорили...
Жаль тремтів веретенем по хаті,
Сумувала хатина пожила...

*Америка,
1955*

СТІЙКОВИЙ

Котилася буря бездонна, важка,
Сльотою рясніла весна сторожка
І небо ридало струмливим дощем, —
Вмирала надія вмираючим днем.

І голосом-громом, і блисками віч
Летіли в незнане і буря, і ніч,
Летіли свавільно, зовсім без пригод,
Та їм бо не ставив ніхто перешкод.

Наповнились страхом верхи і плаї,
Тікали з гудінням швидкі ручаї,
А буря шаліла, метала вогнем,
Немов сміючись над безпомічним днем.

Та враз у невпинні свавільно-грізнім
Наткнулась на диво (знімів навіть грім):
Між гіллям смерічок одна, молода,
Стояла людина спокійна, тверда.

Обличчям стікали струмки дощові,
Голубили м'язи її сталеві.
Людина застигла, лиш очі стрілки
Кололи темряву, мов іскорки дві.

Ні, ні, це не був тільки блуд зоровий,
Це в сірій шинелі стояв стійковий,
І радість йому говорила із віч —
Що друзі безпечні у буряну ніч.

І далі котилася буря грізна
І далі свавільна, і все ж навісна,
Лиш вітер здігнавши шептав її злий:
„Нас вдвох переміг лиш один стійковий”...

Америка, 1952

ШАБЛЮК

(Уривок з поеми „Передодень зустрічей”)

Конверт, тоді, з ОУН діставши в руку
на перелазі в рідному селі —
я розпочав перервану науку
у Львові, провід так мені звелів.
І діяли ми нишком,
підпільну сітку будували тишком.

Якось до Львова вчитися приїхав
письменник молодий —
Осип Позичанюк.
Привіз, як всі, комуністичне лихо,
і дихав Леніном, як політрук.

Та згодом сумніви почав плекати,
коли на дійсність надивився в нас,
в ідеях ленінських. Нових шукати
між нами розпочав, комуну занехав.

Мені він уподобався найбільше,
щось щире, рідне, мав він ув очах.
Коли ж ми подружили ще тісніше —
я допоміг знайти правдивий шлях.

ОУН поставилася обережно,
не ймила віри сумнівам, словам,
та Україну він любив безмежно

і згодом ділом доказав це нам.
Тоді ми обняли його як брата,
нас поєднала Україна-мати.

І від тоді він Шаблюком назвався,
або Шугаєм *)...

Підпілля доспівало, зріло в міць.
Під стелями весінніх зоряниць —
шугали тіні...
Вершники вночі
чвалали полем, мліли коні в піні,
німіли села в кулеметнім герці
і грузло вістря у московським серці.

В Перемишлі в повітря полетіли
склади амуніційні. Тут, то там —
енкаведиста постріл влучний вцілить
з-за вікон, з-за провулка, з-поза брам.
А ще друкарні ніччю друкували
листівки. І рясніли заклики,
їх — червоноармійцям підкидали,
а ті читали потім потайки.
І вірою, вогнем новим, палали —
бо правду їм казали ті рядки.

Зате й ОУН несла болючі втрати,
Левицька Зена, провідник Тимчій,
Медвідь-Опришко **)... Але умирати —
сини уміють нашої землі.
Вони пішли Бандеру зустрічати
у Польщу, на провідника постій,
на грудях відбезпечили гранати,
з НКВД останній звівши бій —
вже повертаючись...

І діб цупкі спліталися мережі,
і за ночами йшли чепіги днів.

Вже осінь жовті збудувала вежі
упалим листям посеред лісів;
німів, одчаю загубивши межі,
в сльоті осінній, княжий город Львів,
бо кожен день нові приносив втрати,
нові, щоночі, умирали друзі
і повнилися тюремні каземати.
Пісні родились у в'язничнім крузі —
і віри в пісню не зламали ґрати,
і вчила пісня в'язнів як мовчати.

Коли Тимчій упав на полі бою —
Легенда-Климів став провідником.
Я далі вчився, ніччю зносив зброю,
і друкував летючки з Шаблюком.
Ми разом мешкали і думали весною
кінчати школу...

Та сталося не так. Одної ночі,
коли Шаблюк поїхав десь на села
і я зостався сам — заснув... і снів...
ввижалась воля, як дівочі очі,
приснились зустрічі, далекі села, нив
тривожний шелест...

і...

враз гуркіт до дверей і крики:
— Открой, фашист, найдем тебя везде! —
Я ледве встиг убрати черевики,
накинути сорочку на плече —
а вже упали двері до долівки
і стануло на них НКВД.

— Вы кто?.. Здесь Позичанюк живет, извольте? —

— Немає вдома й нині не буде! —

— А вы меня с собой — вот, познакомте! —

— Товариш, ми навчаємось тут разом. —

— Живете, вижу, вместе... вот пойдете,
сегодня с нами. — Глянули кругом:

—Сейчас построим Украину вместе! —
сказав один, ударив п'ястучком.

Я став збиратися і думав нишком:
„Як добре... Шаблюка що не було”,
лице боліло місцем, де розбито,
„...як добре, що поїхав на село!”

І повели мене, скували руки,
і сходами чобіт лунали стуки...

...рвонувсь мотор, заведений чекістом,
і мчали ми в тюрму тривожним містом.

Канада

*) Шаблюк, Шугай — підпільні наймення Осипа Позичанюка.

***) Чільні бойовики ОУН.

ГНІВ

(З поеми „Шлях у вічність”)

Шляхи двигтіли під вагою
Німецьких кованих коліс.
Тевтон скаженою рукою
Підніс меча — погибіль ніс.

Як за татарщини лихої
Отари бранців — гук, яса...
Розбійник в дикому розбої
Палив і землю й небеса...

Пали, пали! Нехай тоді я
І сам горітиму вогнем,
Мов недомучена надія,
Гірким пропахла полинем.

Немов надія!.. Вітер віяв.
Тремтіло у руках перо.
Дивився в ніч. Пожежі. Київ.
У крові клекотить Дніпро.

О, Дніпре мій! Бурхливі води!
Ви штормом стрінули біду!
Вставай, розтерзаний народе,
І на тевтона й на орду!

І вже здригалися долини,
І захлинався скоростріл.
Вставали месники Волині,
Підводивсь Кармелюцький Діл.

— Хвилюйте, береги безмір'я!
— До нас, знедолені сини!
Гриміло зворами Підгір'я
І ярий гнів Галичини!..

Америка

ГЕНЕРАЛ ЧУПРИНКА

(Уривок з поеми „Герої“)

... Тоді, мов дуб, що виріс гінко,
Зависочів, устав Чупринка,
Правицю праведну простяг —
І синьо-жовтий рідний стяг
Залопотів, замайорів
На сонці, в шумі яворів,
На полонині голубій —
УПА ішла на бій! На бій!..

У сніжну стужу ворог лютий,
В залізо й панцери закутий,
Розкрив заховану криївку...

Буй-туром лютував Чупринка,
Вергав вогненно скоростріл,
Що все дрижало — гори й діл...

Та хижий ворог в бурі злив
Залізом бункера залив
І Генерала спопелив,
Стоптав, зрівняв з землею ліс
І попіл розметав, розніс...

Дарма регочеш, чорний кате!
Той попіл кличе до відплати!
Він жевріє і дні, і ночі,
У грудях б'є, в серцях стукоче!..

Америка

ПІСНЯ ПОВСТАНЦІВ

(З поеми „Шлях у вічність”)

Гей, хлопці, ударим прибоєм!
Виходьте із міста й села.
З тобою, наш краю, з тобою
На ворога ринемо боєм,
Щоб нам Україна цвіла!

Шумлять, наче море, Карпати
Смереками в сонячній млі.
Щоб наша не плакала Мати,
Ми підем усі до розплати,
За волю на рідній землі!

Як небо широке й безкрає,
Як жито із світлих ланів,
Хай прапор визвольний сіяє
І нам Україну квітчає,
Розкуту навіки-віків!

Америка

СВІТИСЯ, КИЄВЕ!

*Світися, світися, новий Єрусалиме!
З молитви.*

Овіяний зав'язами віків,
Він наш — не їхній! — непокірний Київ,
Дніпрова хвиля, як народний гнів,
Усе несе — снаги і сили вияв!

Дніпрова хвиля закипа й гримить
Універсалом на святім майдані!..
І ніби знову сяє у блакить
Твоя всевладна булава, Богдане!

І знов промінить брондза, мов жива,
Дзвенить граніт і молодіють мури!
І темний простір крає й порива
Ясна правиця Симона Петлюри!

І знов щось ближча, дихає, росте,
Неначе буря, грізне й невмолиме!..
Світись, світись, як сонце золоте,
Наш Києве — новий Єрусалиме!

Америка

**ВІДОМОСТІ
ПРО СПІВАВТОРІВ „АНТОЛОГІЇ”**

БОГДАН ІГОР АНТОНІЧ

Богдан Ігор Антонич — видатний поет-модерніст, літературознавець (нар. 1909, помер 1936) з Лемківщини, з священничої родини. Друкуватись почав з 1930 р., під псевдонімом Ігор Ігоренко; вчився у Львові, де одночасно опанував українську літературну мову. У статті „Те, що скажу” . . . писав: „Я сам у своїх поезіях підкреслюю свою національну приналежність не тільки в змісті, а й у формі. Роблю це з внутрішньої потреби вірності світові, що з нього вийшов”. Збірки поезій: „Привітання життя”, 1931; „Три перстені”, 1934; „Книга Лева”, 1936; віршоване лібретто до опери „Довбуш”, муз. Антона Рудницького (дві дії, третю по смерті В. І. Антонича дописав Святослав Гординський); посмертно — зб. „Зелена Євангелія” та „Ротації” 1938 р. у Львові, де твори В. І. Антонича ілюстрував мистець Володимир Ласовський. У 1960-х рр. вийшли вибрані поезії — в Чехо-Словаччині, УРСР та в Америці, але в жодному з тих видань немає „Крутянської пісні” В. І. Антонича, де чітко висловлене його політичне кредо.

ОЛЕСЬ БАБИЙ

Олесь Бабій — поет, прозаїк, перекладач і літературознавець старшого покоління (нар. 1897) з Галичини; член ОУН, польський в'язень. Твори: „Поезії”, 1923; збірка „За щастя оманом”, 1930; „Не-навість і любов”, „Жнива”, 1946; та ін.; поеми: „Гуцульський кур-рін”, 1927 (перевидана в США); поема під назвою „УПА” вийшла в Америці; кілька повістей, також твори для дітей; найновіша літе-ратурознавча праця про В. Шекспіра. Живе в Чикаго, де поселився після Другої світової війни.

ВАСИЛЬ БАРКА

Василь Барка — видатний поет-модерніст, прозаїк, критик, лі-тературознавець (нар. 1908 р.) з Кубанщини; під час війни був вивезений до Німеччини, звідки переселився до Америки. Збірки поезій: „Апостоли”, 1946; „Білий світ”, 1947; кіносценарій про націо-нально-визвольну боротьбу України; присвячений советській діяч-ності роман „Рай”, 1953; повість про штучно створений червоною Москвою голод в Україні 1933 р. „Жовтий князь” та ін.; велика літературна розвідка про творчість Тараса Шевченка, літературно-критичні есеї і статті в періодичній пресі.

БОГДАН БОРА

Богдан Бора — поет (нар. 1920 р.) із Станіславівщини, Зах. Україна. Учитель; по війні спочатку в Італії, потім у Англії. Збірки: „В дорозі”, 1946; „У вирію”, 1947; „Моя доба”, багато творів у періодичній пресі за кордоном.

МАРКО БОЄСЛАВ

Марко Боєслав — поет-упівець, родом із Західньої України. Член Організації Українських Націоналістів з 1930 року; з 1942 р. в лавах УПА. В обставинах боротьби на два фронти Марко Боєслав не зміг розгорнути свого поетичного хисту на всю широчінь, однак чимало його творів становлять не лише документальну вартість, а й мистецьку. В Україні, в різних підпільних друкарнях, а також на циклостилї, вийшли такі збірки М. Боєслава, в роках 1946-49: „Непокірні слова”, „В хоробру путь”, „Вітчизна кличе”, „Протест”, „Із днів боротьби”, „Хай слава луна”; багато окремих віршів надрукованих у різних періодичних і не періодичних виданнях УПА. Крім того Марко Боєслав проявив себе і в драматургії: у 1947 р. „з друкарні С. Петлюри у Станіславові” вийшло друге, перероблене видання його драми „Сталь без іржі” (6 дій, 10 відслон), а в 1949 р. — його оповідання з большевицької дійсности „У колгоспних путях” (машинопис, 38 стор.).

1951 року, у виданні ОУН за кордоном вийшла збірка збірок М. Боєслава „Непокірні слова” — для української молоді поза межами України.

Доля поета невідома.

ЮРІЙ БУРЯКІВЕЦЬ

Юрій Буряківець — поет (нар. 1924 р.) з північної Київщини; під час Другої світової війни вибув на еміграцію, спочатку в Західній Німеччині, тепер у Америці, де здобув вищу освіту. Збірки: „Слово про Україну”, 1946; „До вершин духа”, 1948 р.; „Виноградник”, 1955 та ін., також прозові твори.

МИКОЛА ВЕРЕС

Микола Верес — поет, актор (нар. 1917) з Уманщини; батько (козацький сотник) загинув у бою з більшовиками; сирота, здобував освіту в УРСР, але незадовго перед Другою світовою війною був змушений виїхати на Захід. У Галичині працював у театрі, потім — старшиною Штабу УНА; з 1948 в Англії, співредактор „Української Думки”. Збірка — „В чужинних припливах”; твори в поточній пресі, „Кантата Героям УПА”.

Молоді українські поети-наддніпрянці у Львові, біля пам'ятника Адамові Міцкевичеві, взимку 1943 або на початку 1944 року: Яр СЛАВУТИЧ, Михайло СИТНИК, Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО (див. про них окремі дані).

ОЛЕКСА ВЕРЕТЕНЧЕНКО

Олекса Веретенченко — поет, нар. 1918 р. на Слобожанщині, друкувався спочатку в УССР; під час Другої світової війни прибув до Львова, потім виїхав на еміграцію, на Захід. Живе в Америці. Збірки поезій: „Перший грім”, 1941 р., „Дим вічності”, 1951 р., велика історична поема про боротьбу запорізьців проти татар „Чорна Долина”, збірка „Заморські вина”, 1955 та ін. Зберіг і вивіз за кордон багато з цінної творчої спадщини зліквідованого комуністами у 1941 році біля Харкова видатного поета Євгена Плужника. Публікується у різних українських виданнях за кордоном — один із сучасних майстрів поетичного слова.

Р. ВОЛОДИМИР (Др. Роман Кухар)

Р. Володимир — науковець-філолог, поет (нар. 1920) з Західної України; друкуватись почав у 1953 в Зах. Німеччині; збірка „Палкі серця”, 1964, складена з 4 різних збірок творів. Живе в Америці.

ВОЛОДИМИР (Володимир Шаян)

Володимир — (Володимир Шаян), філософ, поет, есеїст; (нар. в зах. частині України). Збірки: „Орден Бога сонця”, 1936 у Львові; „Гимни землі”, 1945 у Німеччині, „Баллада лісового шуму”, 1946; „Баллада про Святослава”, 1965 й ін. Живе в Англії.

МАРТА ГАЙ

Марта Гай — поетка-упівка, авторка багатьох поезій, друкованих у підпіллі, у виданнях ОУНР та УПА. У 1950 р. вийшла в УССР циклостильним виданням збірка її поезій „До зорі”, в якій оспівано боротьбу УПА проти московсько-більшевицьких окупантів, бої частин УПА на Словаччині і в Польщі. Доля Марти Гай невідома.

АНДРІЙ ГАРАСЕВИЧ

Андрій Гарасевич — поет (1917 — 1947), нар. у Львові, перебував на Закарпатті, студював у Празі. Загинув, як спортсмен-альпініст, на еміграції в Зах. Німеччині. Збірка поезій „Сонети”, 1940; оповідання „Очарована душа”, 1947; цикл поезій про Прагу; багато творів у пресі. Досі не видано посмертної збірки.

МІРА ГАРМАШ

Міра Гармаш — поетка молодшого покоління, нар. у Львові. Вищу освіту здобула у Мюнхені і Філядельфії; друкуватись почала з 1962 р.; збірка для дітей „Журавлі”, 1966; публікує поезії в періодичній пресі. Живе в Америці. (Портрет М. Гармаш виконав мистець Р. Васишин).

ПЕТРО ГЕТЬМАНЕЦЬ

Петро Гетьманець — (також Волош, Полтавець, Петро Волош-Василенко), справжнє прізвище Петро Василенко, нар. 1921 р. на Полтавщині, в Яготинському районі. Поет, редактор підпільних видань ОУНР і УПА, воляк УПА. Автор збірки революційних віршів „Мої повстанські марші”; співредактор з К. Вірлиневим великого збірника „Під бойовими прапорами УПА. У боротьбі за волю” (репортажі, спогади, звіти, документи з боротьби УПА в 1943 — 1946 рр. проти німецьких і комуністично-московських окупантів); редактор підпільного видання УПА „Лісовик”; друкувався у виданнях Крайового Осередку Пропаганди, в тому в циклостильному виданні-журналі „На чатах”, ч. 1, з 1946 р.

Загинув смертю героя в бою з польсько-большевицьким військом 21 травня 1946 р. в лавах УПА за так зв. Лінією Керзона.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Святослав Гординський — поет, маляр (нар. 1906) з Коломиї; мистецькі студії у Львові, потім у Ф. Леже в Парижі. Збірки поезій: „Барви і лінії”, 1933; „Буруни”, 1936; „Слова на каменях”, 1937; „Вітер над полями”, 1938 та ін., також поема „Сновидів”; збірка про Карпатську Україну „Легенди з гір”, 1939; у 1940-41 рр. вийшли дві збірки в Кракові, а в 1944 р. у Львові „Вибрані поезії”. По війні в Німеччині зб. „Вогнем і смерчем”, 1947; в Америці переклад „Слова о полку Ігоревім”, 1950; переклади й коментарі „Поети Заходу”, 1962; редагував багато видань українських письменників та мистецьких монографій. Дописав у Львові до війни третю дію лібретта до опери „Довбуш” А. Рудницького (після смерті Б. І. Антонича — автора лібретта). Живе в Америці.

ВАСИЛЬ ДУБИНА

Василь Дубина — поет, (нар. 1923 р.) з Кам'янець-Подільщини. Друкується в українських журналах і часописах на еміграції. Видав збірку віршів для дітей „Блакитні хмаринки”, в Аргентині, стало друкується під різними псевдонімами в сатиричній „Мітлі”. Живе в Америці.

ЙОСИП ДУДКА

Йосип Дудка — поет, літературознавець і перекладач, з Полтавщини; під час Другої світової війни — примусово вивезений німцями на працю в Німеччину виступав проти фашизму. По війні доля невідома.

МИХАЙЛО ДЯЧЕНКО

Михайло Дяченко — поет (нар. 1920) з Наддніпрянщини; був у таборі примусової праці „Ост” у східній частині Німеччини; під час війни деякий час перебував у Галичині. Доля невідома. (*Більше даних не вдалось зібрати*).

ПАВЛО ЄВТУШЕНКО

Павло Євтушенко — поет-повстанець, родом, як можна припускати з творів — з Волині; перебував у 1943 р. в районі Остріг — Дермань; можливо, що по війні — в Латинській Америці: в українській пресі в Бразилії була вістка про зб. віршів Павла Євтушенка „Ультрамарин і бронза”.

РОМАН ЗАВАДОВИЧ

Роман Завадович — (нар 1903), відомий поет, педагог і письменник старшого покоління, автор багатьох популярних видань для дітей під псевд. Роляник, співробітник дитячих журналів у Львові й на еміграції, у літературі для дорослого читача виступає під псевдонімом М. Маморський. Живе по війні в Америці, де від 1953 р. очолює Об'єднання Працівників Дитячої Літератури ім Л. Глібова.

ІВАН ІРЛЯВСЬКИЙ

Іван Ірлявський — поет-лірик (1919 - 1942) із Закарпаття, учасник Похідних Груп, розстріляний німцями в Києві. Друкувався в українських виданнях у Празі та у Львові. Збірки поезій: „Моя весна“, 1940; „Вересень“, 1941; „Брості“, 1942 р. Справжнє прізвище Іван Рошко.

ІГОР КАЛИНЕНКО

Ігор Калиненко — літ. псевдо о. д-ра Богдана Куриласа ЧНІ, тепер у Бельгії. Народжений 2. 2. 1917 р. в Германові (тепер Тарасівка) коло Львова, в сім'ї українського католицького священника, по закінченні гімназії у Збоїщах 1933 року вступив у чернечий Чин ОО. Редemptористів; висвячений в Ярославі 1940 р., душпастирював у Тернополі, Австрії, Франції, тепер у Брюсселі, Бельгія. В 1955 р. здобув докторат на філософічно-історичному факультеті УВУ, захистивши дисертацію про Мелетія Смотрицького. Письменницький дорібок: збірки поезій „Голубі далі”, 1959, „Троянді далі”, 1960, „Коли стигнуть вишні”; 4 томи по-французьки „Листи про Україну”; історичні драми і п'єси: „Діалоги Василянок”, „Св. Іванна д'Арк”, „Нерон” і ін.; історичні розвідки про князів української Церкви — В. Рутського, М. Смотрицького, П. Могилу, Й. Сліпого; статті, есеї на церковно-релігійні, філософські, соціальні, виховні та літературно-мистецькі теми; переклади з чужих мов; збірка новель у французькій і голландській мовах „Коли цвітуть акації в Україні” (1968). Співробітництво в різних українських журналах і часописах. Виховно-педагогічна праця в СУМ-і, в Рідній Школі (УНОТ), серед громади.

ОЛЕСЬ КВИТНЕВИЙ

Олес Квітневий — поет (нар. 1923 або 1924) з Наддніпрянщини; примусово вивезений на працю до Німеччини, „остарбайтер“; друкувався у журналі „Дозвілля“ та ін. виданнях. Справжнє прізвище: Всеволод Біленко. Був захоплений советами з табору під Флензбургом (Нім.) у 1945 р., пропав без вісті втікаючи з Роштока.

ОКСАНА КИЯНКА

Оксана Киянка — українська поетка наймолодшого покоління, нар. 1950 року в Бельгії. Перші вірші Оксани Киянки були опубліковані в 1961 р. Готує першу збірку поезій. Живе в Америці.

ПЕТРО КІЗКО

Петро Кізко — поет, журналіст (нар. 1913) із Слобожанщини; почав друкуватись до Другої світової війни в газеті „На зміну”; під час війни емігрував на захід, живе в Зах. Німеччині; співредактор тижневика „Шлях Перемоги”, Мюнхен. Вірші, оповідання, фейлетони і байки (останні під псевдонімом Аркан Пчхи) у періодичній пресі за кордоном.

Рідкісна світлина, зроблена невідомим фотографом і в невідомому місці в Німеччині 1945 або ж 1946 року: Юрій КЛЕН (одна з останніх світлин перед смертю) і Михайло СИТНИК.

ЮРІЙ КЛЕН

Юрій Клен — видатний поет, літературознавець (1891 - 1947) з Поділля; закінчив філологічний факультет Київського університету; проживаючи в Києві, приєднався до групи „Неоклясиків”, де багато перекладав з різних мов на українську. Оригінальні поезії почав писати з 1928 р. У 1931 р. виїхав до Німеччини, де викладав у Мюнстері та в ін. університетах слов'янські літератури і займався перекладницькою діяльністю, тісно співпрацюючи у „Віснику” д-ра Д. Донцова. Після війни перебував спочатку в Австрії, потім у Зах. Німеччині; помер від виснаження і простуди в Аугсбурзі. Поет-епік і волонтарист, дав новій українській літературі величну епопею „Попіл імперій”, що вийшла у 1957 р.; збірки: „Прокляті роки”, 1937, „Каравели”, 1943; кілька оповідань і новель; збірка пародій і сатир (спільно з Леонідом Мосендзом) „Диявольні параболи”, 1947, під псевдонімом Порфирія Горотака; серія цінних літературознавчих статей під спільним заголовком „Думки на дозвіллі” та ін.

АЛЛА КОССОВСЬКА

Алла Коссовська — поетка (нар. 1906) із Севастополя, економіст-плянник за фахом у Києві, з 1951 р. в Америці. Друкуватись почала в УССР; за кордоном зб. поезій „Бабине літо”, 1966; повість „Гірський вовк”, 1967, також твори для дітей.

БОГДАН КРАВЦІВ

Богдан Кравців — поет, літературознавець, (нар. 1904) із Зах. України, редактор націоналістичних видань в Краю. Збірки поезій: „Дорога”, 1929, „Промені”, 1930, „Сонети і строфи”, 1933, „Остання осінь”, 1940 та ін.; по війні за кордоном — „Зимозелень”, 1951, вінок сонетів „Дзвенислава”, 1962; переклади Р. М. Рільке „Речі й образи”, 1947 та ін. Живе в Америці.

ЯРОСЛАВ КУРДИДИК

Ярослав Курдидик — поет, журналіст (родом із Зах України), член „Літературної Групи 12” у Львові, співробітник видавництва „Українська Преса” І. Тиктора, кореспондент; збірка новель з дій УПА „Два кулемети”, 1953; зб. „Етюди”, 1955; оповідання, новели і поезії в періодичній пресі за кордоном, також гуморески під псевдонімом Максим Булька. Живе в Америці.

МИХАЙЛО ЛАВРЕНКО

Михайло Лавренко — поет і маляр (нар. 1901 р.) з Чернігівщини, учасник славетного бою під Крутами, під час якого поранений; учасник українського повстання в м. Борзні, присуджений до розстрілу більшовиками з Смоленського полку, але врятований вояками Дубовицького полку (що був у червоних, однак, співчуваючи С. Петлюрі — часто їм шкодив). Друкуватись почав у Києві, в „Новій громаді”. Під час Другої світової війни пропав рукопис роману „Орлячий лет” з часів визвольної боротьби; вірші в пресі. Жив у Франції, тепер в Америці; був особистим другом сл. п. упівця-поета Петра Гетьманця (Василенка).

АНДРІЙ ЛЕГІТ

Андрій Легіт — поет (нар. 1917) з Київщини, вчився на філологічному факультеті Київського університету; по війні перебував у таборі в Ріміні, з 1948 р. в Англії. Збірки: „Лірика”, 1947; „За дровами”. 1958; часто друкується в періодичній пресі.

ВАДИМ ЛЕСИЧ

Вадим Лесич — поет-модерніст, перекладач, критик і мистецтвознавець (нар. 1909) із Зах. України; студіював переважно за кордоном (в Середній і Зах. Європі) мистецтвознавство, закінчив Вищу Журналістичну Школу. Від кінця 1940-х рр. живе в Америці. Чимало поезій перекладені на близько 10 мов, відомості про В. Лесича с в закордонних літературних довідниках. Збірки: „Сонцєблиски”, 1930; та ін.; по війні — „Ліричний зошит”, 1953; „Поезії”, 1954; „Розмова з батьком”, 1957; поема „Напередодні”, 1960; зб. „Крейдяне коло”, 1960; „Кам’яні луни”, 1964; „Вибрані поезії”, 1965. Перекладає на українську з англійської, еспанської та польської поезії.

ЛЕОНІД ЛИМАН

Леонід Лиман — поет, прозаїк, журналіст (нар. 1922) з Диканьки на Полтавщині; вчився на педагога; під час війни та по війні в Німеччині публікує свої твори в різних періодичних виданнях; написав також прозовий твір „Повість про Харків”. В Америці займається журналістичною діяльністю.

ЮРІЙ ЛИПА

Юрій Липа — поет, публіцист, повістяр, (нар. 1901 р. — 1945 р. загинув в УПА), родом з Наддніпрянщини, з м. Одеси; видатний громадсько-політичний мислитель і діяч, автор біля 200 назв видань — поезій, повістей, статей, рецензій, критичних оглядів. Жив на еміграції в Польщі, потім у Галичині. Головні праці: збірка поезій „Суворість”, зб. есеїв „Бій за українську літературу”, історичний роман „Козаки в Московії”, „Призначення України, 1938, Львів;

„Чорноморська доктрина”, 1940, Варшава; „Розподіл Росії”, 1941, Київ-Варшава. Юрій Липа вважав, що історичним призначенням України є розчленування Росії як імперії. Про героїчну смерть сл. п. Юрія Липи було повідомлено у крайовому підпільному виданні „Ідея і чин”, ч. 9 з 1945 року, в короткій замітці „Впали на полі хвали”: „Д-р Юрій Липа, визначний публіцист і письменник, лікар УПА, згинув героїською смертю в бою з більшовиками”. У 1967 р. заходами Українського Лікарського Товариства в Торонті появилася майже повне видання поезій „Поезія”.

ОЛЬГА ЛУБСЬКА

Ольга Лубська — поетка модерного напрямку (1925 р. народження) з Київщини. По Другій світовій війні — за кордоном. Почала друкуватись з 1943 р. Збірка поезій „Колосся шелестить”, 1955; багато поезій у періодичних закордонних виданнях. Живе з родиною в Америці.

СВГЕН МАЛАНЮК

Свген Маланюк (1897-1968), поет і есеїст, родом з Херсонщини. З відновленням української держави в 1917 р. — старшина Армії УНР, з якою 1920 р. вийшов на еміграцію, в 1923 р. закінчив Подєбрядську Академію, з титулом інженера. Літературну діяльність почав у таборі інтернованих вояків у Каліші, в журналі „Веселка”. В його дорібку є дев'ять збірок поезій („Стилет і стилос”, „Гербарій”, „Земля й залізо”, „Земна мадонна”, „Перстень Полікрата”, „Влада”, „Остання весна” і ін.), поема „П'ята симфонія”, книги есеїв „Нариси з історії нашої культури”, „До проблеми большевизму”, „Книга спостережень” і ін. — Бувши провідним поетом у плеяді „вісниківців”, Маланюк мав великий вплив як на еміграції, так і на українських землях, за що комуністична преса постійно ляляла його „українським фашистом”. Стиль і посланництво поезії Маланюка формувалися під тиском панівних у його покоління емоцій гніву і болю за століття бездержавності і пригноблення української нації, за поразку відновленої в революції держави і за дальшу трагедію окупації України Москвою. Для поезії Маланюка характерні динамізм, цілеспрямована ударність слова, патетичний профетизм, історіософічні візії.

ІВАН МАНИЛО

Іван Манило — байкар (нар. 1918) з Запоріжжя, вчився в Запор. педагогічному інституті; 1939 р. закінчив літературні курси при СПУ в Києві; по війні — в Зах. Німеччині, потім в Америці, де студіював у Пенсильвенському університеті. Збірки: „Колючий сміх”, 1946; „Постріли з пера”, 1947; „Січ і відсіч”, 1948; „Байкар”, 1953 та ін.; „Україна сама”, 1966.

ЛЕОНИД МОСЕНДЗ

Леонид Мосендз (1897-1948), письменник на еміграції, за фахом інженер-технолог, родом з Могилева Подільського. З Армією УНР вемігрував 1920 р. до Польщі, потім до Чехо-Словаччини, з 1945 р. в Австрії. Співробітник „ЛНВ” і „Вісника”. Поєми „Вічний корабель”, „Канітферштан”, „Волинський рік”, збірка поезій „Зодіак”, автобіографічна повість „Засів”, збірки оповідань „Людина покірна” та „Відплата”, роман „Останній пророк”. Основна ідея творчості Л. Мосендза — визвольна боротьба українського народу. Цій ідеї підпорядковані й публіцистичні праці Мосендза. Перекладав з англійської, французької, німецької й ін. мов.

ДАН МУР

Дан Мур — поет, родом із Західніх областей України, прибув під час війни на Захід, з 1956 р. живе в Канаді. Збірка „Жаль і гнів” (1967 р.), друкується в періодичній пресі.

ЛАРИСА МУРОВИЧ

Лариса Мурович — поетка і громадська діячка, родом з Буковини; чотирирічні студії з журналістики. Розпочала друкуватися з 1937 р. Збірка „Піонери святої землі”, 1967 (Канада); у друці в 1967 збірка „Свшан”; багато творів у періодичних виданнях за кордоном.

БОГДАН НИЖАНКІВСЬКИЙ

Богдан Нижанківський — письменник, поет, сатирик (нар. 1909) з Зах. України; по війні в Німеччині, тепер в Америці. Збірка оповідань „Вулиця”, 1936; „Новелі”, 1941 та ін.; за кордоном — зб. поезій „Щедрість”, 1947; „Вагота”, 1953; збірка: „Вірші іронічні, сатиричні і комічні” під псевдонімом Бабай, 1959.

ІВАН ОВЕЧКО

Іван Овечко — журналіст, поет із Наддніпрянщини; в УРСР — вчитель; під час війни діставсь на Захід, перебував у Бразилії, тепер в Америці. Книжка спогадів з Бразилії „Ти був чужий”, 1957; вірші в періодичній пресі, статті, репортажі.

• ОЛЕКСАНДЕР ОЛЕСЬ

Олександр Олесь — видатний поет-лірик, драматург (1878-1944) із Слобожанщини; за української державности — культурний аташе в країнах Середньої Європи, потім жив у Чехо-Словаччині, біля Праги. Збірки: „З журбою радість обнялася“, „Чужиною“, „Кому повім печаль мою“, історичний цикл „Княжа Україна“, та ін.; стилізований гуцульський цикл „На зелених горах“, поеми: „Щороку“, „Весняна поема“ та ін.; символічна драма „По дорозі в казку“; також багато творів для дітей. Справжнє прізвище Олександр Кандиба (батько Олега Ольжича).

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ

Олег Ольжич — поет, науковець, (1907 — 1944, закатований німцями в кадеті Саксенгаузен, у Німеччині); народився в Житомирі (син Олександра Олеса), з 1923 р. жив на еміграції в Празі. Науковець-археолог. Посвятив себе національно-визвольній боротьбі; активно діяв у Закарпатській Україні; під час Другої світової війни був схоплений німцями у Львові і запроторений в концентраційний табір, де й обірвалось його життя. Збірки поезій: „Рінь“, „Вежі“, багато окремих творів у тогочасній пресі, дотепер ще не зібраних в одну книгу.

СВЯТОСЛАВ ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА

Святослав Ольшенко-Вільха — літературне псевдо поета і письменника, якого доля після 1944 р. невідома. Народжений 1910 р., закінчив українську гімназію в Тернополі, почав друкувати свої поезії у Львові, в 1936 році, співпрацюючи у літературних і молодіжних журналах — „Дорога“, „Малі Друзі“ і ін. Перша збірка поезій „Чужа весна“ — видана у Кракові 1941 р., збірка оповідань „Червона коршма“ там же 1942 р. Вільшість його поезій і оповідань присвячені темі боротьби рідного народу за свободу, звернені передусім проти головного ворога — Москви. Учасник 2-го Великого Збору ОУН у Кракові, включився у підпільну боротьбу проти німецьких, а згодом проти московських наїздників в рядах УПА.

Інші його літературні псевда були „Свем“, „Срем“, ініціали С. М. і ін. Пам'яті Ольги Васараб він присвятив поему „Слово про смерть“, його перу належить теж велика поема „Слово про невідомого стрільця“. Популярна упівська пісня „Ну, і що ж, що прийдеться умерти“ — це теж, мабуть, його твір.

Повна збірка творів Святослава Ольшенка-Вільхи готується до друку.

ВАСИЛЬ ОНУФРІЄНКО

Василь Онуфрієнко — поет і журналіст (нар. 1917) з Полтавщини; під час війни був вивезений на працю до Німеччини; друкувався в українських виданнях за кордоном; тепер у Австралії. Поема „Побратими“, поема про Симона Петлюру, багато віршів у поточній пресі.

Н. ОРЕЛЕЦЬ

Н. Орелець — поет-упівець, уродженець Наддніпрянщини, „з берегів на Орелі“, як пише в одній із поезій; судячи з творчости — людина з вищою освітою (в підпіллі ОУН Степана Бандери і згодом в УПА був відомий, як „Професор“). У 1944-47 рр. перебував у частині УПА на Закерзонні, де написав цикл „Прощання“, відомий за кордоном з передруку в „Сурмі“ за жовтень 1951 р., — прощання з якимсь особистим приятелем Н. Орельця, з бійцями відділів УПА та групами підпільників націоналістів-революціонерів, які вирушали з обезлюдненого Закерзоння десь у вересні 1947 р. на землі УРСР для боротьби проти московсько-большевицького окупанта України. Тієї ж осені 1947 р. були відомості, що цей високо обдарований поет загинув у бою з польсько-большевицькими бандитами. Друг Н. Орелець, як свідчать декілька колишніх вояків-упівців, які перейшли в пропагандивних рейдах частин УПА на Захід, користувався загальною любов'ю і пошаною серед підпільників та в лавах УПА, де іноді мав свої літературні виступи.

ТОДОСЬ ОСЬМАЧКА

Тодось Осьмачка — видатний поет, романіст і перекладач (1895-1962) з Київщини; за фахом вчитель; почав рано писати, був відзначений літературознавцем акад. С. Єфремовим, як поет незвичайної самобутньої сили; був постійно переслідуваний більшовиками — довгий час перебував під арештами в тюрмі в Москві, в будинку божевільних у Києві, де потім симулював божевілля і тим врятувався від розстрілу. В основі творчости Тодося Осьмачки лежить палка любов до України, глибоке відчуття української нації

та могутній протест проти сучасних душоубців поневоленої України. Твори: збірка поезій „Круча”, 1922; зб. „Клекіт”, 1929; переклад „Макбета” Шекспіра, з англійського оригіналу, 1930 в УССР; зб. поезій „Сучасникам”, 1943 у Львові; повість „Старший боярин”, 1946 у Зах. Німеччині і там же віршований роман „Поет”, 1947 та ін.; повість „Ротонда душоубців”, 1956, також англ. мовою; талановиті переклади з В. Шекспіра.

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ

Василь Пачовський — поет-молодомузівець, драматург, громадський діяч (1878 - 1942), студював у Львові та у Відні, вчителював, був активним учасником Листопадового Зриву та вояком УГА. Твори: збірка „Розсипані перли”, 1901 у Львові, „Сон української ночі”, „По стоці гір”, „Ладі і Марені” — до Першої світової війни; після Визвольних Змагань на Закарпатті вийшли: збірка „Огні мести”, п'єса „Світло Срібної Землі” та ін. Написав також кіносценарій до фільму „Чарівний перстень Карпатів”; писав і для дітей. Багато з літературної спадщини Василя Пачовського і досі не опубліковано.

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

Леонід Полтава — поет, письменник (нар. 1921) з Полтавщини, закінчив філолог. факультет Учительського Інституту в Ніжині; „остарбайтер” під час війни; по війні — співробітник редакцій українських часописів, також статті до закордонних радіовислень. Збірки: „За мурами Берліну”, 1946; „Жовті каруселі”, 1948; „Українські балади”, „Римські сонети” та ін.; „Біла трава”, 1964; повісті для молоді; істор. роман „1709”, 1961; твори для дітей; лібретта до опер: „Анна Ярославна” Рудницького, „Оксана” О. Стратичука, на тему постановя УПА, „Ліс Микита” В. Овчаренка, „Конкурс” І. Соневицького; 7 п'єс; переклади.

МИХАЙЛО ПРОНЧЕНКО

Михайло Пронченко — поет і громадський діяч із Наддніпрянщини, († 1942 — рік нар. невідомий). Ще під час навчання в середній совєтській школі був підпільним учнем священика Павла Манзі з Нікополю, одного з організаторів війська УНР на Криворіжжі, потім — у зв'язку із справою СВУ — засланиця на Біломоро-Балтицький канал (помер у Зах. Німеччині 1961 р.). Був засланий на Сибір, перебував також у комуністичному концтраку на Далекому Сході, біля ріки Амур. Незадовго перед початком Другої світової війни М. Пронченко повернувся з заслання. У 1941 і до квітня 1942 р. був відповідальним редактором Криворізького окружного часопису „Дзвін”, у якому містив багато національних, антинімецьких матеріалів, виразно домагаючись незалежності і державности України. Видав збірку „Кобза”, 1941 р.

У квітні 1942 р. Михайла Пронченка, члена ОУН, разом з кількома іншими місцевими українцями-націоналістами, розстріляло Гестапо в Кривому Розі.

ОЛЕКСА РАНЬ

Олекса Рань — поет, журналіст (нар. 1912), з м. Козелець, на Чернігівщині; закінчив філологічний факультет Учительського Інституту в Ніжині; по війні в Зах. Німеччині, потім в Америці. Збірка „Дівчина з морських берегів”, статті й поезії в пресі.

ЛЕВКО РОМЕН

Левко Ромен — поет, драматург, журналіст (нар. у м. Ромен на Лівобережжі); перші твори друкував у 1918 р. в Україні. Тепер у Канаді. Збірки: „Передгрім'я”, 1953, у Філадельфії; „Поєми”, 1956 р., Канада; також п'єси, в тому — „Жовтосил”, Едмонтон, 1965 р. — п'єса з дій УПА, поема „Полтава” та ін.

ПАВЛО САВЧУК

Павло Савчук — науковець, поет, родом із Галичини; вояк армій УГА та УНР; по війні в Америці; автор окремо виданої п'єси „УПА в Карпатах”, 1947; збірки віршів, науково-публіцистичні статті; закінчує „Словник української мови” на 300.000 слів.

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО

Василь Симоненко — видатний поет, нар. 1935 р. в с. Вісвцях (Полтавщина), помер від туберкульозу, в 1963 р. Послідовник політичних національно-самостійницьких ідей Тараса Шевченка, майстер нового українського художнього слова. Переслідуваний московсько-комуністичними прислужниками-критиками в УРСР, залишив чималу спадщину, але надруковані були тільки збірки „Тиша і грім” та „Земне тяжіння”. За кордоном вийшов „Щоденник” Василя Симоненка та збірка поезій; є відомості, що багато його творів ходять в народі в поневоленій Батьківщині в рукописах.

МИХАЙЛО СИТНИК

Михайло Ситник — поет-лірик (нар. 1920 р.) з м. Васильків, на Київщині; вчився в Київському Педагогічному Інституті; був членом Кабінету Молодого Автора при СПУ; під час війни виїхав на еміграцію. Перша збірка поезій вийшла за німецької окупації України, у Василькові. За кордоном, де Михайло Ситник здобув велику популярність, вийшли: зб. „Відлітають птиці”, поема „Залізничний сторож” та ін.; багато творів у періодичній пресі. Загинув трагічною смертю у Америці, в м. Чікаго, 21 серпня 1959 року, похований на цвинтарі Елмут.

ЯР СЛАВУТИЧ

Яр Славутич — поет, науковець, літературознавець, (нар. 1918) з Херсонщини; закінчив філологічний факультет Педінституту в Запоріжжі; втік з потяга на заслання; мобілізований, був у чині лейтенанта в червоній армії; оточений німцями, створив у лісі Чернігівську Січ, розправлявся з нацистами, які спалили його дружину з одноденною донькою; 1941 р. підпільно зустрічався з Оленою Телігою в Києві. Після злиття Ч. Січі з УПА, перебував у Львові, в Чехії, потім у Німеччині. Студіював славістику в Америці, докторський диплом — у 1955; від 1960 працює в Альбертському університеті. Збірки: „Співає колос”, 1945; „Гомін віків”, 1945; „Правдоносці”, 1948 та ін., у 1963 — „Трофеї”, з творами з 1938-63 рр.; „Завойовники прерій”, 1967. Окремо, в 1952 — автобіографічна поема з участі в УПА „Донька без імени”; поезії перекладені на німецьку, англійську, еспанську й ін. мови; автор книжок з літературознавства, підручників, статей з україністики в англійських виданнях тощо. Бере участь у світових наукових конгресах. Живе в Канаді.

ГЕРАСЬ СОКОЛЕНКО

Герась Соколенко — поет, лірик-романтик (здогадно 1920 р. нар.) з Волині. Під час війни перебував спочатку в Рівному, потім на примусовій праці у Шлезьку. Знав про дії УПА, а можливо й був пов'язаний з УПА. Після 1944 р. доля невідома. Вибірка знайдених за кордоном талановитих поезій Герася Соколенка була надрукована в журналі „Визвольний Шлях” у Лондоні, в 1965 році.

ОЛЕКСА СТЕФАНОВИЧ

Олекса Стефанович — видатний поет (нар. 1900) з Волині; з молодих років — на еміграції, спочатку в Чехії, потім у Німеччині, тепер в Америці. Основний доробок ранішого часу зібраний у збірці поезій „Стефанос”; великої поетичної наснаги цикл „Кінецьсвітне”; багато окремих творів друкувалися і тепер передрукуюються в періодичній пресі за кордоном. Найвидатніший майстер українського поетичного слова за кордоном.

МИХАЙЛО СТРУТИНСЬКИЙ

Михайло Струтинський — журналіст з Галичини, головний редактор часоп. „Громадська Думка”, який виходив у Львові в 1920-их рр. вчас закриття польською владою щоденника „Діло”, співробітник тижневика „Український Голос” в Перемишлі, коли його видавцем був проф. Дмитро Греголинський, а опісля в „Новому Часі” (І. Тиктор) у Львові. Помер вчас 2-ої світової війни.

ОЛЕНА ТЕЛІГА

Олена Теліга — поетка, революціонерка (1906-1942), одна з чоловічих поетів „Вісника”, розстріляна німцями в Києві; народилась у Петербурзі (дочка проф. І. Шовгенова), жила за кордоном, у Чехо-Словаччині й Польщі. У складі Похідних Груп була в 1941 р. в Києві; редагувала журнал літератури й мистецтва „Літаври”. Єдина збірка Олени Теліги „Душа на сторожі” вийшла за кордоном після війни. Багато її поезій передрукуються у виданнях за кордоном.

БОГДАН ФЕДЧУК

Богдан Федчук — педагог, автор творів для дітей, родом із Галицького Поділля. У 1944 р. — низка віршів у Карпатах, позначених „На постой” — писав для бійців УПА, часто перебуваючи на постійях сотень. По війні у Зах. Німеччині. Зб. „Ану станьмо, діти, разом”, понад 10 збірок загадок та інші видання в Канаді, де тепер живе.

ЛЕСЯ ХРАПЛИВА

Лєся Храплива — поетка, письменниця, нар. у Львові, вчилась у гімназіях у Львові й Холмі; по війні студювала медицину в Ерлангені в Німеччині, закінчила біологічний факультет Колумбійського університету; в Америці — редактор різних пластових видань. Збірки для дітей: „Вітер з України”, 1958 та багато інших; декляматор „На весь Божий рік”, 1961; казки для дошкільнят; повість для молоді „Отаман Воля”, 1959; зб. оповідань з упівською тематикою „У темряві” та ін.

ГАННА ЧЕРІНЬ

Ганна Черинь — поетка, белетристка (нар. 1920) з Наддніпрянщини; під час війни прибула до Центральної Європи, тепер у Америці. Збірка поезій „Крещендо”, 1949; збірка для дітей „Братік і сестричка”, 1960; збірка репортажів „Ідьмо зі мною!”, 1965 та ін.; нариси, репортажі, рецензії; багато окремих поезій друкуються в періодичній закордонній пресі.

ІВАН ХМІЛЬ

Іван Хміль — поет-упівець, походить з Полісся (Берестейщина), з селянської родини. Розпочав писати рано, у 1918 р. було надруковано його першу віршовану спробу. Переслідуваний у „демократичній” Польщі за українську національну діяльність; влада skonфіскувала багато писань, кількакратно заарештовуючи Івана Хмеля (псевдо в УПА). У червні 1941 р. був змушений покинути дружину і малого сина, з босм пробившись із власної хати, оточеної совєтчиками. До лав УПА вступив, як можна припускати з дат під поезіями, в 1943 р. Особисто товаришував з поручником УПА Іваном Галайдою (псевдо), який загинув під час бою з німецьким загоном у 1943 р. В другій половині 1944 р. пройшов з рейдуючим відділом, на наказ Командування УПА, на Захід — з боями — через Словаччину, до Австрії, де жив кілька років, потім переїхав до Англії і врешті до Америки. У Канаді видав власним коштом у В-ві „Тризуб” в 1960 р. збірку „Гомін Полісся”; в Америці, в Чикаго, вийшла збірка „Іду з кобзою”, 1962 р.

СТЕПАН ХРІН

Степан Хрін — революціонер, член ОУН, чотовий, потім сотник УПА в 1946 р., до сотні якого входили самі лемки. Весною 1947 р. сотня Степана Хріна знищила заступника міністра оборони комуністичної Польщі Кароля Свєрчевського, відомого з боїв у Іспанії по комуністично-контрреволюційному боці, як „Генерал Вальтер”, відомого карателя хоробрих українських лемків. Влітку сотня С. Хріна перейшла советський кордон, щоб в Україні об'єднатися з УПА-Захід. Тоді командир сотні вів у бункері щоденник-хроніку, що переріс у високого рівня, також у літературно-мистецькому розумінні, твір „Зимою в бункрі” (1947-48 рр.), з якого у цій Антології передруковано дві віршовані вставки. Командир С. Хрін нагороджений найвищою відзнакою — Золотим Хрестом Війшової Заслуги УПА. Після переходу із так зв. Закерзоння командував тактичним відтинком УПА — „Маківка”. Написав спогади „Крізь сміх заліза”. Загинув у бою з ворогами України в 1949 році.

МИХАЙЛО ЧИГИРИН

Михайло Чигирин — поет (нар. 1922 або 1923) з м. Ромен на Сумщині; примусово вивезений німцями на працю, загинув під час навантажування бомб у м. Білостоці 1942 року. Автор двох збірок поезій, що вийшли в Україні після втечі большевиків (назв збірок не вдалось встановити).

ІГОР ШАНКОВСЬКИЙ

Ігор Шанковський — поет, філолог, перекладач (нар. 1931 р. у Стрию, Зах. Україна); по війні в Америці, вищу освіту здобув у Пенсильванському та в Альбертському університетах, у 1953–54 рр. також студент Софая університету в Токіо у Японії; захистив тезу „Василь Симоненко”. Збірки: „Квітнева даль”, 1958, у Зах. Німеччині (багато поезій, присвячених УПА), „Дисонанси”, у Філадельфії, „Сто поетів — сто пісень”, 1966, Зах. Німеччина — переклади з давньої японської; поема-епопея „УПА” та ін. Живе в США, викладає в університеті.

МИКОЛА ЩЕРБАК

Микола Щербак — поет, журналіст (нар. 1916) з Наддніпрянщини після війни перебуває за кордоном. Збірки: „Вітри над Україною”, 1947; „П'яний чебрець”, 1953; „Шлях у вічність”, 1954 (поема про Йосипа Позичанюка); „Багаття”, 1959; також багато творів для дітей. Живе в Америці.

ВОЛОДИМИР ЯНІВ

Володимир Янів — поет, психолог, соціолог (нар. 1908) із Львова. Студював у Львівському та Берлінському університетах; один з провідних діячів українського студентського руху на ЗУЗ у 1930-их рр., в'язень польських тюрем і концтабору в Березі Картузській, по війні у Франції, член НТШ, ректор УВУ, провідний діяч Українського Християнського Руху, учасник багатьох міжнародних наукових конгресів. Збірки поезій: „Сонце і ґрати” і „Листопадові фрагменти”. 1941; „Шляхи”. 1951. Живе у Франції.

ПІСЛЯМОВА

„Антологія”, яку тримаєте в руках — унікальна і чи не єдина в історії світової літератури та боротьби поневоленої нації за свою державність. У ній зібрані і найвищого мистецького рівня поезії, і віршовані спроби, і твори поетів-упівців, які сповідались простим, щирим словом — тут поміщені твори понад 70 авторів, від найстаршої генерації до наймолодшої, як Оксана Киянка, яка народилась 1950 р. в Бельгії і виростає в Америці. Усіх їх зігріла одна мрія, одна свята ідея — оспівати тих, хто змагався і змагається під княжим державним гербом України — Тризубом, долучити свій голос до могутнього хору української поезії національного (а не вимушеного окупантом „соцреалістичного” в УССР) звучання.

Напевно цю „Антологію” треба було б розпочинати Словом Бояна, включити в неї вірші з козацької доби, полум'яні твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки... Але сюди не ввійшли і всі твори Вісниківської Групи, поетів, надиханих любов'ю до Батьківщини і думками найвидатнішого сучасного політичного мислителя України Дмитра Донцова, — вони становлять окрему велику ланку в історії української поезії і для них треба б окремої книги. Деяких творів, у тому й кількох відомих поетів, не вдалося відшукати за короткий час праці над „Словом і зброєю”; деякі біографії відсутні, як і фото *) кількох співавторів. Дуже неповний розділ з творами поетів-упівців, бо далеко не все збереглось, або ж було до-

*) Більшість репродукованих тут світлин — з часів Другої світової війни та незадовго по ній, на жаль, багатьох не вдалось відшукати.

ступне упорядникові Антології, а скільки надхнених їхніх пісень загинули, разом з авторами, на закривавлених місцях боїв УПА проти окупантів за вільну, державну Україну. Однак, вважаю, що зібрані тут твори і відомості вже будуть доброю підставою для майбутніх упорядників такого видання в УССД.

„Минуле пов'язане із сучасним органічно”, — писав Пантелеймон Куліш. Сучасне — завтра стане історією, та вічно житиме у живому серці нашого великого народу, прикладом самопосягати, віри і боротьби. Справжні вояки не вмирають, вони лише відходять.

У п о р я д н и к
Нью-Йорк, 1967

RESUME

The compilation and publication of this anthology has been made possible through the efforts and financing of three organizations of former members of the Ukrainian Insurgent Army (UPA) – in the U. S. A., in Canada, and in Europe as part of the 25th Anniversary celebrations of the formation of the UPA (1942-1967). This anthology is dedicated to the revolutionary-liberation struggle of the Ukrainian nation with particular emphasis on the period from 1942 up to the present day – the period of armed combat by the UPA and the OUN underground in Ukraine.

Ukrainian poets, deriving their strength and inspiration from Ukraine's famous past, in their works, in turn, stoked the flame of the all-national struggle for freedom and statehood. Their voice was the voice of national conscience; it expressed the needs and demands of the nation. Such were in the 19th and at the beginning of the 20th century Taras Shevchenko, Ivan Franko and Lesia Ukrainka; and during the first years of the Ukrainian nation's struggle against Russian invaders – the Bolsheviks – such were Hryhoriy Chuprynka, Ol. Vlyz'ko, and many others.

Even before World War II, the Ukrainian writer-poet-activist was born. In the tradition of T. Shevchenko, he deliberately dedicated his literary output to the aid of his nation in its struggle for statehood and often himself took up arms in this cause. During the Russian occupation, Todos' Osmachka, Yuriy Klen, Yevhen Pluzhnyk, Hryhoriy Chuprynka, and many others became masters of the Ukrainian word and this in itself constituted battle against the enemy. In Ukraine's western regions and in free countries of the West, poets clustered around the „*Visnyk*” journal. Followers of the ideologist of Ukrainian nationalism – Dmytro Dontsov, were: Ye. Malanyuk, L. Mosendz, Yu. Lypa, O. Teliha, O. Lyaturynska and others.

At the outbreak of W. W. II, young poets from all parts of Ukraine, as if auguring and invoking the coming events, began writing of the Ukrainian nations' armed struggle for its life and freedom against the invaders. Oleksa Veretenchenko from Kharkiv Oblast, Ivan Iryavs'kyy from Zakarpattya, Heras' Sokolenko from Volyn', and Mykhaylo Dyachenko from the steppes of the Dnipro region — all seemed to echo back and forth among themselves, prophesying the coming of "violent stormy days", days of vengeance on the butchers of the people, days of building an independent state. These days were not long in coming. Soon after the proclamation of the Act of Re-establishment of Ukraine's Statehood in Lviv on June 30, 1941, the first detachments of the Ukrainian Insurgent Army (UPA), organized by order of the Leadership of the OUN (Organization of Ukrainian Nationalists), were formed in Polissya and Volyn'. The UPA quickly spread its activity to encompass all parts of Ukraine and in a battle on two fronts — against both German and Russian forces — it gained for itself eternal glory as one of the most heroic armies in the world.

Noted Ukrainian writers, poets, artists, publicists stood in the ranks of the UPA. Not only did they contribute a great gift to the treasure chest of Ukrainian culture, but often they gave their lives in the battle for Ukraine. One of them, a physician and writer, Yuriy Lypa, asked in 1935: "Why does the lowliest worker who carries a brick answer for its placement? Why does the lowliest guard answer for his sector of the line, while the writer, the highest product of his environment and culture, remains without responsibility?" Faithful to his responsibility, Yu. Lypa, confirmed the strength of his convictions by his death (in 1944) while fulfilling his duty as a UPA physician.

Another writer, one of the organizers of the UPA, a novelist from Vynnytsya Region, a prisoner in both Russian and German prisons, Yosyp Pozychanyuk, died in battle against the Russian invaders in 1945. A similar fate met many others — to mention only a few: publicist and captain of the UPA, Petro Poltava; artist-etcher, Nil' Khasevych; poet-soldier Marta Hay; poet-soldier Marko Boyeslav; poet-soldier N. Orelets; Petro Volosh-Vasylenko (Hetmanets) from Poltava Region, and others.

Only a few of the poets-soldiers of the UPA were spared in battle by fate and even allowed to come to the free world in the West where they continue the battle by the WORD in preparation for the time when the SWORD is taken up again. Among these are Pavlo Yevtushenko, Ivan Khmil', Leonid Poltava, Dan Mur, and others.

This anthology of Ukrainian poetry, although far from complete and perfect, aims not only at documenting armed struggle for liberation of the Ukrainian nation in the 20th century, but also strives to give our contemporaries new strength for work on behalf of the struggling, unconquered and unconquerable Ukraine.

З М І С Т

Від видавництва	5
ПЕРЕДВІСНИКИ СТВОРЕННЯ ЗБРОЙНОЇ СИЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ УКРАЇНИ (Твори, написані до до початку та під час 2-ої світової війни)	
Богдан Ігор АНТОНІЧ	
Батьківщина	11
Молитва	12
Крутянська пісня	13
Василь БАРКА	
В духовній каторзі	14
Новонароджені	15
Юрій БУРЯКІВЕЦЬ	
Спогад	17
Зустріч	18
Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО	
Мати	19
Андрій ГАРАСЕВИЧ	
Київ	20
Святослав ГОРДИНСЬКИЙ	
До друзів	21
Полтава	22
Йосип ДУДКА	
Стяг	23
Народу син	24

Михайло ДЯЧЕНКО	
Дзвінких стремен	25
Роман ЗАВАДОВИЧ	
Десь там весна	26
Іван ІРЛЯВСЬКИЙ	
Село	27
Столиця	28
Олесь КВІТНЕВИЙ	
Україні	29
Богдан КРАВЦІВ	
Мати	30
Тим, що в дорозі	31
Ярослав КУРДИДИК	
Баллада про вояцькі чоботи	32
Леонід ЛИМАН	
Вічне	35
Євген МАЛАНЮК	
Ісход	36
Собор	37
Вояки	39
Батьківщині	40
Молитва	41
Леонід МОСЕНДЗ	
Баллада про побратима	42
Сонет	46
Вічний корабель (уривок)	46
Олександр ОЛЕСЬ	
** (Ранок, ранок!)	48
Стріляйте	49
** (Міцно і солодко, кров'ю упившись)	49

Олег ОЛЬЖИЧ	
Рання молитва	50
Із поеми „Незнаному Воякові”	50
Тодось ОСЬМАЧКА	
Ідуть селяни	51
Василь ПАЧОВСЬКИЙ	
Огні мести	52
Гимн Безсмертної Батави (Марш УПА-Захід)	53
Леонід ПОЛТАВА	
Хвилі	54
Михайло ПРОНЧЕНКО	
Я пів землі пройшов	55
І де нас не було	56
Яр СЛАВУТИЧ	
** (Нами снили поліські пущі)	58
З поеми „Донька без імени”	59
Герась СОКОЛЕНКО	
На світанку	61
Матері	62
М. СТРУТИНСЬКИЙ	
Пісня про смерть	63
Олена ТЕЛІГА	
Відповідь	64
Поворот	64
Богдан ФЕДЧУК	
Доля	66
Родовід УПА	66
Ганна ЧЕРІНЬ	
Майбутній Україні	67

Володимир ЯНІВ	
Пустинь південних цар	69

СЛОВО ПОЕТІВ-УПІВЦІВ

Марко БОЄСЛАВ

Збірка „Непокірні слова”

„На столі на сіні”

На столі на сіні	73
По Україні	74
Не плач, народе	75
Вставай, народе	76

„Поєми”

Хай путь спасенна вам свята	76
Галка	82
Марена	86
Бій на Лопаті	92
Замість епілогу	97

„Непокірні слова”

Замість передмови	98
І довелось	98
Голодний	99
Сучасним поетам	99
Передосінне	100
Не чужим, а таки рідним катам	100
Пісня куреня „Дзвони”	101
Марш „Чорного Лісу”	102
Передвечірне	103
Ранок	103
Могутній я	103
На спомин	104
Пісня	105
Братам з-над Дніпра	106

Партизанській Музі	107
Співають мотори	108
У жнива	108
Полудень	108
Червоному гадові	109
Дивлюся в голубінь	109
До сонця	110
Ніч	110
За кров святу	111
Готові будьте	111

„В хоробру путь”

В хоробру путь	112
За що?	112
14. X. 1941.	113
Ти	113
О, ні!	114
В завязтті	114
Марш Чорноліського Полку	115
Їх наказ	115
Чорноліські ватри	116
По вивозі	117
Слабодухам	117
Поетам наших днів	118
Минуле	118
Співай, поете!	118
Вже від'їхали мажі	119
Крути	119
Нині радости свято	119
О, клич же	120
Весняний вечір	120
В травневу ніч	121

Спомин	121
Ївстанський Свят-Вечір	122
Гартовані болем	122
„Смерть генерала”	
Сл. п. генерал Дмитро Грицай-Перебийніс	123
Смерть генерала	124
„Вітчизна кличе”	
Україно моя	130
Дням	130
Мій усміху юний	131
Не солов'їні	131
Спинайся, душе	131
Зрадникам в альбом	132
„Мати”	
Мати	134
„Протест”	
Тривожний крик	142
В осінні дні	142
Не тріюмфуй	143
Пересторога	143
Вислужникам Кремля	144
Рабам - миролюбцям	144
Критикам	145
Рано	145
Чого ж ви мовчите?	145
Щоб знали ви	146
Там, де краса	146
Яка іронія	147
Зневага	148
Розбійникам	148
Молодим	148

Один із епізодів	149
Ми	149
Відповідь	150
Покірним рабам	150
Великому Кобзареві	151
Своє у мене	151
Осінь	152
Кувати йду мечі	152
Милому синові Святославові	153
У криївці	153
У будні	154
Захід сонця	154
Епізод	154
Візія	155
Співаю крові	155
Йду нивами	156
Щасливий я	156
Над рікою	157
Особисте	157
Клекоче гнівно час	157
У повстанську ніч	158
Мій шлях	158
Мов луки дні	159
Заповіт борців	159
Вкраїна славою засвітить	159
По сході сонця	160
Я ще маленький був	160
Щоб знали ви	161
Прийми пісні мої	161
„Хай слава луна”	
Молитва повстанця	162
Гимн Народові-Героеві	163

Рейд відділу Яструба	165
Пісня про друга Миколу Н. — Вартового	168
Пісня про заграничний рейд курія Прута	169
Пісня сотні Шума	171

Марта ГАЙ

Не здобути нам волі чужими	172
Підпільна похідна	173
На постої	174

Петро, ГЕТЬМАНЕЦЬ

„Мої повстанські марші”

На розпутьях хистких	176
Знову віють сніги	176
Большевикам	177
Ув устах моїх	178
Матері	178
За хмарами місяць	180
Києву	180
Пахне далеч	181
Карабін я закинув	182
Пригадую	183
В нас шлях один	184
Лист до поета	185
Відповіді	185
О, знаю сам	188
Після маршу заснув	188
Хочу карою Гонти	189
Як сьогодні	190
Уперед	191
Володимирі Сосюрі	192
Пісня повстанців	195

Пісня — марш „Месників”	196
І знову вітер	197
Другові	198
Не може бути	198
Сніг рипить	199
Розхрістана поривами вітрів	199
Барабань, витанцьовуй	200
Хто сказав	201
О, годі, досить!	201
Серце пам'ятаю тепле	202
Так люблю	203
Нічний етюд	203
Павло ЄВТУШЕНКО	
Оксана	205
Юрій ЛИПА	
Святий Юрій	208
Сімнадцятий	208
З „Війни”	209
Епітафія	209
Бог і непримиримість	210
Тризуб	211
Н. ОРЕЛЕЦЬ	
Прощання	212
Іван ХМІЛЬ	
Тобі, Полісся	217
Посмертне	218
Степан ХРІН	
І згадую боїв річниці	220
Вневдовзі	221
Сотник Яструб	221

З ТВОРЧОСТИ БЕЗІМЕННИХ ПОЕТІВ-УПІВЦІВ

„З поезій повстанської боротьби”

Гимн поневолених народів Советського Союзу	223
На пам'ять Командирові Коникові	224
Ратай	225
Повстанські акорди	226
Пісня — марш „Месників”	227
Гучніш лунай, протесте!	228
І ще рік один	229
Не нас схилить ярму й сну!	230
Остання зима	230
Привіт палкий тобі, Рік Новий!	231
Ми вірні аж до смерти!	231
Голос духів	232
Я. В.: Ранок смерти	233
Про те, як Новий, 1946 рік, большевикам у руки попався, та як його визволили українські повстанці	236
Сталінська „демократія”	238

Повстанські колядки

Бог Предвічний	240
Нова радість стала	241
Бог ся раждає	242
Розвеселімся	242
Дивная новина	243
Різдвяне побажання	244

ВІРШІ, ПОЕМИ, ЗБІРКИ У ВИДАННЯХ КРАЙОВОГО ОСЕРЕДКУ ПРОПАГАНДИ УПА ТА ОУН У 1945-50 РР. НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ	245
---	-----

УКРАЇНСЬКІ ПОЕТИ ЗА КОРДОНОМ ПРО УПА,
ЇЇ ТВОРЦІВ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНУ
БОРОТЬБУ

Олесь БАБІЙ	
Повстанці	249
Богдан БОРА	
Моя доба	259
Моїм бойовим друзям	260
Микола ВЕРЕС	
Борцям - Героям	261
Безсмертя	262
Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО	
Повстанці	265
ВОЛОДИМИР	
Баляда лісового шуму	269
Р. ВОЛОДИМИР	
Баляда про матір і трьох синів	273
Міра ГАРМАШ	
УПА	275
Зустріч	275
Василь ДУБИНА	
Повстанська пісня	276
Роман ЗАВАДОВИЧ	
Слово про вірний ліс	277
Ігор КАЛИНЕНКО	
Світлій пам'яті Степана Бандери	281
Оксана КИЯНКА	
Вірш про повстанців	282

Петро КІЗКО	
Чупринка	283
Над могилою Бандери	283
Юрій КЛЕН	
З епопеї „Попіл імперій”	285
Алла КОССОВСЬКА	
Полтавчанка	287
Пісня про Героїв	289
Михайло ЛАВРЕНКО	
Ми з вами!	291
Андрій ЛЕГІТ	
Подільчанка	292
Месник	293
Вадим ЛЕСИЧ	
Невідомому Воїнові	294
Ольга ЛУБСЬКА	
Із циклю „УПА”	
Воїнові УПА	296
Не стрінеш хреста	296
Легенда	297
Неминучість	297
(Запис І. Манила від Дм. Тереника):	
Пісня УПА	298
Дан МУР	
Чи чуєш гук	299
Бандері	300
УПА, інсценізація	301
Лариса МУРОВИЧ	
Героїням УПА	306
Зв’язкова	307

Богдан НИЖАНКІВСЬКИЙ	
Ти поляг, щоб не згоряючи, горіти	308
Іван ОВЕЧКО	
Смолоскип	309
Святослав ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА	
Слово про Невідомого Стрільця	310
Леонід ПОЛТАВА	
Моя Україна	311
Монолог поета із п'єси „Недосяжні”	312
Поема про повстанську пісню	313
Олекса РАНЬ	
Кінь	317
Десна	318
Левко РОМЕН	
Гимн	319
Вояцький марш	319
Павло САВЧУК	
Сонет	321
Василь СИМОНЕНКО	
** („Стільки в тебе очей”)	322
Михайло СИТНИК	
Кобзар	324
Залізничний сторож (уривки з віршованої повісти)	325
Яр. СЛАВУТИЧ	
Прусак	335
Непокора	336
Олекса СТЕФАНОВИЧ	
Сокіл	338

Леся ХРАПЛИВА

Юрко Шухевич, син Романа	339
На Різдво українським повстанцям	340
Гуцулка	341

Ігор ШАНКОВСЬКИЙ

Стійковий	343
Шаблюк (уривок з поеми „Передодень зустрічей”)	344

Микола ЩЕРБАК

Гнів (з поеми „Шлях у вічність”)	348
Генерал Чупринка (уривок з поеми „Герої”)	349
Пісня повстанців (з поеми „Шлях у вічність”)	350
Світися, Києве!	350

ВІДОМОСТІ ПРО СПІВАВТОРІВ „АНТОЛОГІЇ”

Богдан Ігор АНТОНІЧ	355
Олесь БАБІЙ	356
Василь БАРКА	356
Богдан БОРА	357
Марко БОЄСЛАВ	357
Юрій БУРЯКІВЕЦЬ	358
Микола ВЕРЕС	358
Спільна знімка Яра СЛАВУТИЧА, Михайла СИТНИКА і Олекси ВЕРЕТЕНЧЕНКА	359
Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО	360
Р. ВОЛОДИМИР (Д-р Роман Кухар)	360
ВОЛОДИМИР (Володимир ШАЯН)	361
Марта ГАЙ	361

Андрій ГАРАСЕВИЧ	361
Міра ГАРМАШ	361
Петро ГЕТЬМАНЕЦЬ	362
Святослав ГОРДИНСЬКИЙ	362
Василь ДУБИНА	363
Йосип ДУДКА	363
Михайло ДЯЧЕНКО	363
Павло ЄВТУШЕНКО	363
Роман ЗАВАДОВИЧ	364
Іван ІРЛЯВСЬКИЙ	364
Ігор КАЛИНЕНКО	365
Олесь КВІТНЕВИЙ	366
Оксана КИЯНКА	366
Петро КІЗКО	367
Світлина: Юрій КЛЕН і Михайло СИТНИК	367
Юрій КЛЕН	368
Алла КОССОВСЬКА	369
Богдан КРАВЦІВ	369
Ярослав КУРДИДИК	370
Михайло ЛАВРЕНКО	370
Андрій ЛЕГІТ	371
Вадим ЛЕСИЧ	371
Леонід ЛИМАН	372
Юрій ЛИПА	372
Ольга ЛУБСЬКА	373
Євген МАЛАНЮК	374
Іван МАНИЛО	375
Леонід МОСЕНДЗ	375

Дан МУР	376
Лариса МУРОВИЧ	376
Богдан НИЖАНКІВСЬКИЙ	377
Іван ОВЕЧКО	377
Олександр ОЛЕСЬ	378
Олег ОЛЬЖИЧ	379
Святослав ОЛЬШЕНКО-ВІЛЬХА	379
Василь ОНУФРІЄНКО	379
Н. ОРЕЛЕЦЬ	380
Тодось ОСЬМАЧКА	380
Василь ПАЧОВСЬКИЙ	381
Леонід ПОЛТАВА	382
Михайло ПРОНЧЕНКО	382
Олекса РАНЬ	383
Левко РОМЕН	383
Павло САВЧУК	383
Василь СИМОНЕНКО	384
Михайло СИТНИК	384
Яр СЛАВУТИЧ	385
Герась СОКОЛЕНКО	385
Олекса СТЕФАНОВИЧ	386
Михайло СТРУТИНСЬКИЙ	386
Олена ТЕЛІГА	386
Богдан ФЕДЧУК	387
Леся ХРАПЛИВА	387
Ганна ЧЕРІНЬ	388
Іван ХМІЛЬ	388
Степан ХРІН	389

Михайло ЧИГИРИН	390
Ігор ШАНКОВСЬКИЙ	390
Микола ЩЕРБАК	391
Володимир ЯНІВ	391
П І С Л Я М О В А	393
R E S U M E	395

